

A versenyjog legújabb fejleményei

Európai uniós kitekintéssel

Szerkesztette:
GOMBOS KATALIN

Dialog Campus

A VERSENYJOG LEGÚJABB FEJLEMÉNYEI
EURÓPAI UNIÓS KITEKINTÉSSEL

Üres oldal

A VERSENYJOG
LEGÚJABB FEJLEMÉNYEI
EURÓPAI UNIÓS KITEKINTÉSSEL

Szerkesztette: Gombos Katalin

A mű a KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 azonosító számú,
„A jó kormányzást megalapozó közszolgálat-fejlesztés” elnevezésű
kiemelt projekt keretében jelenik meg.

Szerzők

Dán Judit

Gombos Katalin

Jerney Leona

Miskolczi Bodnár Péter

Nacsa Mónika

Simon Emese Réka

Szűcs Anikó Edit

Szakmai lektor

Bóka János

A kézirat lezárásának időpontja: 2017. március 31.

© Dialóg Campus Kiadó, 2017

© A szerkesztő, 2017

© A szerzők, 2017

A mű szerzői jogilag védett. Minden jog, így különösen a sokszorosítás, terjesztés és fordítás joga fenntartva. A mű a kiadó írásbeli hozzájárulása nélkül részeiben sem reprodukálható, elektronikus rendszerek felhasználásával nem dolgozható fel, azokban nem tárolható, azokkal nem sokszorosítható és nem terjeszthető.

Tartalom

Gombos Katalin

A versenyjog legújabb fejleményei – európai uniós kitekintéssel	9
1. A versenyjog szerepe	9
2. A versenyjog uniós jogi alapjai	10
2.1. A belső piac mint célkitűzés	10
2.2. A (27) jegyzőkönyv	10
2.3. Klasszikus antitrösztjog	11
2.4. A tagállamokra vonatkozó szabályok	12
2.5. Fogyasztóvédelmi versenyjog	13
2.6. Eljárásjogi rendelkezések a versenyjogban	14
3. A versenyjog közérdekű és magánérdekű érvényesítése	14
3.1. A magánjogi jogérvényesítés alapjai	15
4. Összegzés	18

Miskolczi Bodnár Péter

Versenyjogsértéssel okozott károk megtérítése – egy a magyar jog számára iránymutató irányelv átültetése	19
1. A versenyt korlátozó magatartások károkozó hatása	19
2. A jogágak szerepe a verseny védelmében	20
2.1. Versenyvédelem közigazgatási úton	20
2.2. Versenyvédelem magánjogi úton	20
2.3. A közigazgatási és a magánjogi versenyvédelem eltérő súlya	21
3. A versenyjogsértéssel okozott károk megtérítését célzó irányelv előkészítése és elfogadása	23
4. Az Irányelv tartalma	24
4.1. Elvi tételek az Irányelvben	24

4.2. Az Irányelvben szereplő, a tagállami jogba átültetendő megoldások csoportosítása	24
4.3. A károsultak érdekét védő szabályok	25
4.4. Elsősorban a károsultak érdekét védő szabályok	27
4.5. Bizonyos károkozók érdekében hozandó normák	28
5. A magyar jog helyzete az Irányelv megalkotására irányuló munka kezdetén	34
5.1. A versenyjogsértéssel okozott károk megtérítésének lehetősége	34
5.2. Teljes kártérítés	35
5.3. Elévülés	36
5.4. Az okozott kár becsléssel történő megállapításának lehetősége	36
5.5. Többes károkozók egyetemleges felelőssége	36
6. Az Irányelvalkotás folyamata során a magyar jogban bekövetkező változások	37
6.1. Vélelem a kartell árnövelő hatásáról	37
6.2. A bírságelengedésben részesülő engedékenységi kérelmező felelőssége	38
6.3. Bizonyítékfeltárássra kötelezés	39
6.4. Versenyfelügyeleti határozatok kötőereje	39
7. A magyar jogirodalom álláspontja a magánjogi jogérvényesítésről	40
8. Helyzetértékelés	40
9. Az Irányelv átültetésének folyamata	41
10. A hatályos magyar jog és az Irányelv összehasonlítása	42
10.1. Összhang	42
10.2. A korábbi módosítások megfelelése	43
10.3. Szélesebb körű szabályozás	45
10.4. A károk számszerűsítése	45
10.5. Csoportos keresetek	46
11. Összegzés	47

Jerney Leona

A kartelljogi jogsértések magánjogi jogkövetkezményei	49
1. Bevezetés	49
2. Előzmények.	50
3. Miért éppen Irányelv?.	51
4. Cél és felépítés	51
5. Fogalommeghatározások	52
6. A bizonyítékok feltárása	53
7. Elévülés.	54
8. Egyetemleges felelősség, engedékenységi politika	54
9. A kár számszerűsítése.	55
10. Önkéntes vitarendezés	55
11. Záró gondolatok	56

Simon Emese Réka

Versengő alapjogok.	57
1. Bizonyítás kartellügyekben	57
2. A Törvényszék szerepe a bírság kiszabásában.	59
3. A büntetőjogi alapjogi garanciák szerepe a versenyjogban	61
4. Összegzés	63

Szűcs Anikó Edit

Fúziókontroll az Unióban, avagy emlékezetes bizottsági elutasító határozatok	65
1. Bevezetés	65
2. Az Airtours/First Choice ügy (M.1524)	66
3. Schneider/Legrand ügy (M.2283).	68
4. MCI WorldCom/Sprint ügy (M.1741).	70
5. Konklúzió	74

Dán Judit

A bírósági felülvizsgálat örökzöld kérdései a GVH gyakorlatában.	75
1. Bevezetés	75
2. A közérdekű és magánérdekű jogérvényesítés a versenyjogban	75

3. Közjogi jogérvényesítés a versenyjogban.	76
3.1. A folyamat	76
3.2. A szereplők	76
3.3. Az alkalmazandó jogszabályok.	78
3.4. A határozatnak a meghozatalakori tények és jogszabályok szerinti megítélése.	79
3.5. A keresetlevél benyújtása	79
3.6. Perindítási jog, kereshetőség.	80
3.7. A keresetindítás joghatása, a végrehajtás felfüggesztése	82
3.8. A keresetváltoztatás tilalma, a kereseti kérelemhez kötöttség.	84
3.9. Bizonyítási teher, bizonyítási mérce, a bizonyítékok értékelése.	85
4. GVH-specifikus témák alkotmányjogi nézőpontból	88
4.1. Büntetőjogias versenyjog	88
4.2. Vizsgálati és döntéshozatali jogkörök egyesülése	90
4.3. Az eljáró Versenytanács összetétele	90
4.4. „Hajnali rajtaütés”	92
4.5. Védett tanúk.	94
5. Záró gondolat	95
<i>Nacsa Mónika</i>	
A versenyfelügyeleti bírságok különös élete	97
1. Bevezetés	97
2. A bírósági jogértelmezés szerepe.	97
3. A VJ/174/2007. számú versenyfelügyeleti eljárást követő bírósági felülvizsgálat és alkotmánybírói eljárás.	100
4. Összegzés	105
Irodalomjegyzék.	107
Felhasznált irodalom	107
Felhasznált jogforrások.	109

Gombos Katalin

A versenyjog legújabb fejleményei – európai uniós kitekintéssel

1. A versenyjog szerepe

Az Európai Unió egységes belső piacának egyik legfontosabb területe a versenyjog, amely szabályaival a tisztességes piaci verseny feltételeit teremti meg, de tartalmaz előírásokat a versenykorlátozások joga területén is. Az uniós versenypolitika feladata biztosítani, hogy az egységes belső piac¹ kialakítása során a tagállamok kereskedelemkorlátozó intézkedéseinek lebontásával² elért eredményeket se a magánszféra versenykorlátozó magatartásai, se tagállami intézkedések ne veszélyeztessék. A hatékonyan működő verseny előnyös a piac minden szereplőjének, így a tagállamoknak, a vállalkozásoknak és az elérni kívánt célokat illetően a fogyasztóknak is. Ez utóbbi „célközönség” megjelenése hozta magával, hogy a legújabb tendenciák szerint mind az uniós, mind a hazai jogalkotásban egyre nagyobb szerepet kap a fogyasztóvédelmi szemléletű versenyjogi jogalkotás, eredményei pedig a piacon jól érzékelhetőek.

¹ Az egységes belső piac az Európai Unió működéséről szóló szerződés (a továbbiakban EUMSZ) 26. cikk (2) bekezdése szerint egy olyan, belső határok nélküli térség, amelyben a Szerződések rendelkezéseivel összhangban biztosított az áruk, a személyek, a szolgáltatások és a tőke szabad mozgása.

² Ilyenek a mennyiségi korlátozások és azzal azonos hatású intézkedések, a vámok és azzal azonos hatású díjak, valamint a piacvédő és diszkriminatív adók tilalmának szabályai.

2. A versenyjog uniós jogi alapjai

2.1. A belső piac mint célkitűzés

Az Európai Unióról szóló szerződés³ 3. cikke felsorolja azokat a célkitűzéseket, amelyeket az Európai Unió meg kíván valósítani. Ezek egyik legfontosabbika, hogy az Unió egy belső piacot hoz létre.⁴ Az Európai Unió működéséről szóló szerződés⁵ 26. cikke tartalmazza azt a felhatalmazást, amely alapján az Unió a Szerződések vonatkozó rendelkezéseinek megfelelően meghozza a belső piac létrehozásához, illetve működésének biztosításához szükséges intézkedéseket.⁶ Ezek között kiemelkedő szerep jut a különböző fejlettségi szintű gazdaságok által a belső piac létrehozása érdekében megteendő erőfeszítéseknek.⁷

2.2. A (27) jegyzőkönyv

A belső piacról és a versenyről szóló (27) számú jegyzőkönyv⁸ – arra hivatkozással, hogy az Európai Unióról szóló szerződés 3. cikkében meghatározott belső piac olyan rendszert foglal magában, amely biztosítja azt, hogy a verseny ne torzuljon – lehetővé teszi, hogy az Unió szükség esetén intézkedéseket fogadjon el akár a Szerződések konkrét felhatalmazása, akár az EUMSZ 352. cikke alapján. Így az EUMSZ 3. cikke (1) bekezdésének b) pontja szerinti kizárólagos hatáskörben eljárva, vagy az EUSZ 3. cikkének – többek között⁹ – (2) bekezdésében meghatározott célkitűzésekre vonatkozóan hozhatók intézkedések a belső piac működéséhez

³ A továbbiakban EUSZ.

⁴ EUSZ 3. cikk (3) bekezdés.

⁵ A továbbiakban EUMSZ.

⁶ EUMSZ 26. cikk (1) bekezdés.

⁷ EUMSZ 27. cikk.

⁸ Az EUSZ és EUMSZ mellé csatolt (27) számú jegyzőkönyv.

⁹ Ez a szabály a versenypolitika mellett az EUSZ 3. cikkének (2) és (3) bekezdésében meghatározott valamennyi célkitűzésre, valamint az EUMSZ ötödik része szerinti külső tevékenységével összefüggésben az EUSZ 3. cikkének (5) bekezdésében foglalt célkitűzésekre vonatkozik. Mostani témánk szempontjából nem releváns, de megjegyzendő, hogy nem vonatkozik ugyanakkor az EUSZ 3. cikkének (1) bekezdésében megállapított célkitűzések megvalósítására.

szükséges versenyszabályok megállapítása terén.¹⁰ Az EUMSZ 352. cikke alapján a versenyjog területén is csak kiegészítő hatáskör áll az Unió rendelkezésére megfelelő rendelkezések egyhangúlag történő elfogadására. Az Európai Unió Bíróságának ítélkezési gyakorlatával összhangban ugyanis az EUMSZ 352. cikke nem szolgálhat alapként az Unió hatáskörének olyan mértékű kiszélesítéséhez, amely túlmutat a Szerződések egésze, és különösen az Unió feladatait és tevékenységeit meghatározó rendelkezések által létrehozott általános kereten. A 352. cikk semmilyen esetben sem alkalmazható olyan rendelkezések elfogadására, amelyek hatása lényegében a Szerződések módosítását eredményezné az e célt szolgáló eljárások tiszteletben tartása nélkül.¹¹

2.3. *Klasszikus antitrösztjog*

Az Európai Unió és a tagállamok gazdaságpolitikái a szabad versenyen alapuló nyitott piacgazdaság elvével összhangban valósulnak meg.¹² Az EUMSZ versenyre vonatkozó szabályai (elsősorban a 101–109. cikkek), valamint az ezek alapján megalkotott másodlagos jogforrások arra hivatottak, hogy védjék az egységes belső piacot, megakadályozzák a belső piaci verseny torzulását. Az uniós versenypolitika a belső piac egyik mozgatórugója, a tisztességes piaci verseny kialakítására törekszik azáltal, hogy befolyásolja a piac szerkezetét és a piaci résztvevők magatartását. Az EU versenyjoga alapvetően két nagy területre bontható: a klasszikus antitrösztjogra (a vállalkozásokra vonatkozó szabályokra) és a tagállamokra vonatkozó szabályokra. A klasszikus antitrösztjog magában foglalja a versenykorlátozó megállapodások tilalmára,¹³ a gazdasági erőfölénnyel való visszaélés tilalmára,¹⁴ valamint a koncentrációk ellenőrzésére, a fúziókontrollra¹⁵ vonatkozó jogi szabályokat.

¹⁰ 41. Nyilatkozat az EUMSZ 352. cikkéről.

¹¹ 42. Nyilatkozat az EUMSZ 352. cikkéről.

¹² EUMSZ 119. cikk (1) bekezdés.

¹³ EUMSZ 101. cikk.

¹⁴ EUMSZ 102. cikk.

¹⁵ A Tanács 139/2004/EK rendelete (2004. január 20.) a vállalkozások közötti összefonódások ellenőrzéséről (az EK összefonódás-ellenőrzési rendelete) EGT vonatkozású szöveg.

2.4. A tagállamokra vonatkozó szabályok

Az uniós versenyjog alanyai a tagállamok is, hiszen bizonyos tevékenységeik révén a piacon maguk is mint „versenyzők” lépnek fel. Ezért az uniós versenyjog tagállamokra vonatkozó szabályai felölelik a kereskedelmi jellegű állami monopóliumokra vonatkozó szabályozást,¹⁶ az állami vállalatokra, különleges, kizárólagos jogokkal felruházott vállalatokra vonatkozó szabályozást,¹⁷ valamint az állami támogatások tilalmának szabályait.¹⁸ Az állam persze többféle célból vesz részt a gazdaság működésében. Intervencióinak indoka lehet a hatékonyság növelése; a stabilitás megteremtése és fenntartása (a költségvetési egyensúly megőrzése, az infláció visszaszorítása, az árfolyamok kézben tartása, a konjunktúra-ciklusok kilengéseinek kezelése); vagy etikai-igazságossági szempontok a szociális piacgazdaság jegyében. Az állam beavatkozása különböző intenzitású lehet: totális (például államosítás révén); ágazati szabályozás; pusztán kereteket adó, mint például a versenyjogi szabályok megalkotása és betartatása; vagy teljesen magára is hagyhatja a piacot. Az államnak gazdaságpolitikája kialakításakor igen sokféle szempontot kell tekintetbe vennie (például a hazai ipar védelme, foglalkoztatás, környezetvédelem, regionális különbségek kezelése). Ezek közül csupán egy a hatásos verseny feltételeinek megteremtése a versenyjog érvényesítése révén. A gazdaságpolitikát érintően mindenesetre az EUMSZ 120. cikkének megfelelően a tagállamoknak a szabad versenyen alapuló nyitott piacgazdaság elvével összhangban kell tevékenykedniük, amelynek egyfajta ellenőrzési mechanizmusa az Európai Bizottság és a tagállami versenyhatóságok versenypártoló tevékenysége.¹⁹

¹⁶ EUMSZ 37. cikk.

¹⁷ EUMSZ 106. cikk.

¹⁸ EUMSZ 107–109. cikkek.

¹⁹ A versenypártolás ebben az értelemben egyfajta kontroll az állam versenytörzítő intézkedései felett.

2.5. Fogyasztóvédelmi versenyjog

A fogyasztóvédelemmel kapcsolatos szabályok a megtévesztő reklámra vonatkozó szabályok,²⁰ továbbá a belső piacon a vállalkozások fogyasztókkal szemben folytatott tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatának tilalmára vonatkozó szabályok²¹ révén jelentek meg a versenyjogban. Mára a fogyasztóvédelmi versenyjog több jogterületen is szemléletmódjában változtatta meg a versenyjogi szabályozást, amíg korábban csak a B2B²² viszonyokban volt jellemző a szabályozás, a 20. század utolsó harmadától reflektorfénybe kerültek a fogyasztókkal kapcsolatos B2C²³ jogviszonyok szabályai is. Az egyenlőtlen versenyjogi jogviszonyban a fogyasztók kiszolgáltatottak, e jogviszonyt a gazdasági erő aszimmetriája jellemzi, ahol a fogyasztó érdekérvényesítési képessége alacsonyabb, a vállalkozások pedig általában magasabb szintű szakmai, illetve jogi ismeretekkel bírnak. Ennek az egyenlőtlen helyzetnek a kiegyensúlyozására az uniós jogalkotás a fogyasztó védelmét szolgáló szabályok megalkotásával törekedett.

A fogyasztóvédelem kérdései szempontjából a maastrichti szerződésnek volt döntő jelentősége, ami a fogyasztóvédelmet a közösségi politikák közé emelte.²⁴ Később az amszterdami szerződés előírta, hogy a fogyasztói érdekek érvényesülésének előmozdítása és a fogyasztóvédelem magas szintjének biztosítása érdekében a Közösségnek hozzá kell járulnia a fogyasztók egészségének, biztonságának és gazdasági érdekeinek védelméhez, valamint a tájékoztatáshoz, oktatáshoz és az érdekeik védelmét célzó önszerveződéshez való jogaik megerősítéséhez.²⁵ A fogyasztóvédelmi követelményeket figyelembe kell venni az egyéb közösségi politikák és tevékenységek meghatározásakor és végrehajtásakor.²⁶ A jelenleg hatályos EUMSZ szerint a fogyasztói érdekek

²⁰ A Tanács 1984. szeptember 10-i 84/450/EGK irányelve a megtévesztő reklámra vonatkozó tagállami törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezések közelítéséről.

²¹ Az Európai Parlament és a Tanács 2005. május 1-jei 2005/29/EK irányelve a belső piacon a vállalkozások fogyasztókkal szemben folytatott tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatáról.

²² A B2B: Business to Business, a vállalkozások egymás közötti viszonyának jelölésére szolgál.

²³ A B2C: Business to Customer, a vállalkozás és a fogyasztó közötti viszony jelölésére szolgál.

²⁴ Maastrichti szerződés 3. cikk (1) bekezdés t) pont.

²⁵ Amszterdami szerződés 153. cikk (1) bekezdés.

²⁶ Amszterdami szerződés 153. cikk (2) bekezdés.

érvényesülésének előmozdítása és a fogyasztóvédelem magas szintjének biztosítása érdekében az Unió hozzájárul a fogyasztók egészségének, biztonságának és gazdasági érdekeinek védelméhez, valamint a tájékoztatáshoz, oktatáshoz és az érdekeik védelmét célzó önszerveződéshez való jogaik megerősítéséhez.²⁷

2.6. Eljárásjogi rendelkezések a versenyjogban

A fogyasztóvédelmi szempontok előtérbe kerülése segítette a versenyjog területén az eljárási szabályok garanciális oldalának erősödését is. A versenyjogi eljárási szabályok egyrészt a verseny hatósági jellegű ellenőrzését teszik lehetővé, másrészt a jogsértések jogkövetkezményeinek levonásában nyújtanak hathatós segítséget. Kiemelkedő jelentősége van e területen a fogyasztóvédelmi szemlélet erősödésének, az alapjogi aspektusok előtérbe kerülésének, a peres, valamint a peren kívüli vitarendezési eszközöknek és a tagállami versenyhatóságok versenypártoló tevékenységének.

3. A versenyjog közérdekű és magánérdekű érvényesítése

A tagállami versenypártoló tevékenység mellett hatásos fegyvernek tűnik a tisztességes verseny feltételeinek megteremtésében a hatósági jellegű tevékenység, amely a versenyjog közérdekű érvényesítését²⁸ jelenti. Ennek lényege abban ragadható meg, hogy a tagállami versenyhatóságok és az Európai Bizottság – ebben a funkciójában mint kvázi uniós versenyhatóság – a versenyhez fűződő közérdek védelmében kérelemre vagy hivatalból eljárva versenyfelügyeleti eljárásokat folytatnak és szükség esetén különböző, közigazgatási jogi természetű szankciókat alkalmaznak. A közérdekű jogérvényesítés mellett különösen az utóbbi években megnőtt a magánérdekű, vagy más elnevezéssel magánjogi jogérvényesítés²⁹ szerepe. Erről akkor beszélünk, ha egy vállalkozás vagy fogyasztó egyéni jogvédelem keretében érvényesít saját személyéhez kötődő igényt, ha egy piaci szereplő vagyoni érdekeit versenyjogilag is tiltott

²⁷ EUMSZ 169. cikk (1) bekezdés.

²⁸ Ezt szokás public enforcementként emlegetni.

²⁹ Ezt szokás private enforcementként emlegetni.

magatartásával sérti. A bírói jogalkalmazás során ez versenyjogi szabályok megsértésére alapított kártérítési vagy érvénytelenségi kereseteket, hivatkozásokat jelent.

3.1. A magánjogi jogérvényesítés alapjai

Míg az Egyesült Államokban a versenyügyek jelentős része magánérdekű jogérvényesítés keretében zajlik, addig az Európai Unióban és annak tagállamaiban a közérdekű jogérvényesítés, vagyis a versenyhatósági dominancia érvényesül. Az uniós versenyjog bírói alkalmazása kivételes jelenség volt a nemzeti versenyhatóságok és a Bizottság jogérvényesítéséhez képest annak ellenére, hogy a legtöbb tagállamban adott a jogi lehetőség az uniós antitörzst szabályok közvetlen magánjogi érvényesítésére, illetve a nemzeti versenyjogi szabályok megsértésének versenyhatósági megállapítását követően sok tagállamban lehetősége van a sérelmet szenvedett félnek kártérítést követelni. Már az 1/2003/EK rendelet³⁰ által bevezetett eljárási reform változtatni kívánt ezen a helyzeten, lehetővé téve a tagállami bíróságok számára az EUMSZ 101. és 102. cikkeinek (korábban EK-Szerződés 81. és 82. cikkeinek) közvetlen alkalmazását.

E rendelet mellett korábban is voltak olyan, elsősorban a polgári igazságügyi együttműködés területén releváns, alapvetően nem versenyjogi tárgyú uniós szabályok, amelyek segíthették a magánjogi jogérvényesítés hatékony érvényesülését. Ilyennek tekinthető a 1215/2012/EU rendelet,³¹ amely joghatósági szabályt ad az antitörzst szabályok megsértésén alapuló kártérítési keresetek elbírálására, és e szabályok alapján történik más tagállamokban az ilyen keresetek ügyében hozott határozatok elismerése és végrehajtása. Az antitörzst szabályok megsértésén alapuló kártérítési keresetekre is kiterjedően az 1206/2001/EK rendelet³² szabályozza a bizonyításvétel tekintetében a tagállami bíróságok közötti együttműködést.

³⁰ A Tanács 2002. december 16-i 1/2003/EK rendelete a Szerződés 81. és 82. cikkében meghatározott versenyszabályok végrehajtásáról (EGT vonatkozású szöveg).

³¹ Az Európai Parlament és a Tanács 2012. december 12-i 1215/2012/EU rendelete a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról.

³² A Tanács 2001. május 28-i 1206/2001/EK rendelete a polgári és kereskedelmi ügyekben a bizonyításvétel tekintetében történő, a tagállamok bírósági közötti együttműködéséről.

A 864/2007/EK rendelet³³ 6. cikkének (3) bekezdése az antitröszt szabályok megsértésén alapuló kártérítési keresetekre alkalmazandó jogra vonatkozó szabályokat tartalmazza. A 861/2007/EK rendelet³⁴ bevezette a kis értékű követelések európai eljárását a határokon átnyúló ügyekben a kis értékű követelések elbírálásának egyszerűsítése és felgyorsítása, valamint a költségek csökkentése érdekében. A 2008/52/EK irányelv³⁵ előírja a tagállamok számára, hogy valamennyi polgári és kereskedelmi ügyben – így az antitröszt szabályok megsértésén alapuló kártérítési perekben is – biztosítsák a közvetítés lehetőségét.

Kifejezetten versenyjogi tárgyú jogforrások is érintették e témakört, például a kartellügyek esetében a bíróságok alóli mentességről és a bíróságok csökkentéséről szóló bizottsági közlemény³⁶ azon feltételekkel kapcsolatos szabályokat tartalmaz, amelyek mellett a vállalkozások engedékenységi program keretében együttműködhetnek a Bizottsággal annak érdekében, hogy valamely kartellügyben teljesen vagy részben mentesüljenek a bíróság alól. A közlemény 33. pontjában kimondja, hogy a társasági nyilatkozathoz hozzáférést csak a kifogásközlés címzettjei kaphatnak, feltéve, hogy – a nevükben hozzáférést kapott jogi tanácsadójukkal együtt – nem készítenek mechanikus vagy elektronikus másolatot a társasági nyilatkozatban szereplő információkról, és hogy a társasági nyilatkozatról kapott információt kizárólag az engedékenységi közleményben meghatározott célből használják fel. Más résztvevők, például a panaszosok nem kapnak hozzáférést a társasági nyilatkozatokhoz. A társasági nyilatkozat ilyen jellegű különleges védelme nem indokolt attól kezdve, hogy a kérelmező annak tartalmát egy harmadik fél számára felfedi. Emellett az 1/2003/EK tanácsi rendelet 7. és 23. cikke szerint kartellügyekben hozott határozatok elfogadása érdekében folytatott vitarendezési eljárások lefolytatásáról

³³ Az Európai Parlament és a Tanács 2007. július 11-i 864/2007/EK rendelete a szerződésen kívüli kötelmi viszonyokra alkalmazandó jogról (Róma II).

³⁴ Az Európai Parlament és a Tanács 2007. július 11-i 861/2007/EK rendelete a kis értékű követelések európai eljárásának bevezetéséről.

³⁵ Az Európai Parlament és a Tanács 2008. május 21-i 2008/52/EK irányelve a polgári és kereskedelmi ügyekben végzett közvetítés egyes szempontjairól.

³⁶ A Bizottság közleménye a kartellügyek esetében a bíróságok alóli mentességről és a bíróságok csökkentéséről (EGT vonatkozású szöveg) (2006/C 298/11).

szóló bizottsági közlemény³⁷ megállapítja az EUMSZ 101. cikkének a kartellügyekre történő alkalmazása céljából indított eljárások lefolytatása során a Bizottsággal való együttműködés jutalmazásának keretét. A közlemény 39. pontja a vitarendezési beadványok tagállami bíróságokhoz történő továbbítására vonatkozó szabályokat tartalmaz.

Azonban igazi áttörést az az irányelv jelentett, amely kifejezetten a tagállamok és az Európai Unió versenyjogi rendelkezéseinek megsértésén alapuló, nemzeti jog szerinti kártérítési keresetekre irányadó szabályokat alkotott.³⁸ A kártérítéshez való uniós jog érvényesítése terén jelentkező eltérések ugyanis versenyelőnyt biztosíthatnak egyes olyan vállalkozások számára, amelyek megsértették az EUMSZ 101. vagy 102. cikkét: visszatarthatnak a letelepedéshez, valamint az áruk értékesítéséhez és szolgáltatások nyújtásához való jog azon tagállamokban történő gyakorlásától is, amelyekben a kártérítéshez való jog hatékonyabban érvényesíthető.³⁹ Ez az irányelv megerősíti az uniós versenyjogi jogsértésekkel okozott kár megtérítéséhez való jogra vonatkozó uniós vívmányokat – különös tekintettel a Bíróság ítélkezési gyakorlatában meghatározott keresetösségi jogra és kárfogalomra –, és nem zárja ki ezek jövőbeli továbbfejlődését. Bárki, aki ilyen jogsértéssel okozott kárt szenvedett el, kártérítést követelhet a ténylegesen bekövetkezett vagyoni veszteségért⁴⁰ és a számára elmaradt haszonért,⁴¹ valamint kamatokra is jogosult, függetlenül attól, hogy a nemzeti jog e kategóriákat külön-külön vagy együttesen állapítja-e meg. A tagállamok feladata az erre a célra alkalmazandó szabályok meghatározása.⁴²

³⁷ A Bizottság közleménye az 1/2003/EK tanácsi rendelet 7. és 23. cikke szerint kartellügyekben hozott határozatok elfogadása érdekében folytatott vitarendezési eljárások lefolytatásáról (EGT vonatkozású szöveg) (2008/C 167/01).

³⁸ Az Európai Parlament és a Tanács 2014. november 26-i 2014/104/EU irányelve a tagállamok és az Európai Unió versenyjogi rendelkezéseinek megsértésén alapuló, nemzeti jog szerinti kártérítési keresetekre irányadó egyes szabályokról (EGT vonatkozású szöveg).

³⁹ 2014/104/EU irányelv (8) preambulumbekzdés.

⁴⁰ *Damnum emergens*.

⁴¹ *Lucrum cessans*.

⁴² 2014/104/EU irányelv (12) preambulumbekzdés.

4. Összegzés

A 2016. november 18-án a Nemzeti Közszerológati Egyetemen lezajlott, *A versenyjog legújabb fejleményei – európai uniós kitekintéssel* című konferencia az uniós versenyjog valamennyi területébe bepillantva a jogalkotás és a jogalkalmazás legújabb fejleményeivel foglalkozott, de betekintést engedett a hazai jogérvényesítési területek történeiseibe is.

A konferencia fő témája a versenyjogi jogsértések közjogi és a magánjogi jogérvényesítésének témaköre volt. E témakörnek különös jelentőséget adott, hogy röviddel a rendezvényt követően járt le az Európai Parlament és a Tanács által 2014. november 26-án elfogadott, a tagállamok és az Európai Unió versenyjogi rendelkezéseinek megsértésén alapuló, nemzeti jog szerinti kártérítési keresetekre irányadó egyes szabályokról rendelkező 2014/104/EU irányelv implementációs határideje. A konferencia úttörő szerepet kívánt megvalósítani azzal, hogy a versenyjog elismert szakemberei mellett megnyilvánulási lehetőséget kaptak főként alapjogi, eljárásjogi jellegű kérdéseket feldolgozó területeken fiatal, ígéreates tehetségék. A jelen tanulmánykötet a konferencia előadásainak kibővített, jegyzetekkel ellátott írásbeli változatait tartalmazza.

*Miskolczi Bodnár Péter*¹

Versenyjogsértéssel okozott károk megtérítése – egy a magyar jog számára iránymutató irányelv átültetése²

1. A versenyt korlátozó magatartások károkozó hatása

A verseny a gazdaság életető eleme és a fogyasztói jólét biztosítója. A verseny nem érvényesül automatikusan, a kartellek és a gazdasági erőfölényben lévők visszaélései veszélyeztetik a versenyt. A vállalkozások kartellmegállapodásai számukra kedvező megoldásokkal helyettesítik a piac törvényszerűségeit, kizárva vagy korlátozva a versenyt. A gazdasági erőfölényben lévők visszaélésnek minősülő magatartásai kiszoríthatják a kisebb versenytársakat, és akadályt gördíthetnek új szereplők piacra lépése elé. A vázolt negatív jelenségek nem csupán a versenyre, ezen keresztül pedig a gazdaságra és a fogyasztói jólétre gyakorolnak kedvezőtlen hatást: a kartell és a gazdasági erőfölénnyel való visszaélés alkalmas a jövedelmek átcsoportosítására is. Nevezetesen a kartell tagjainak összejátszása és a gazdasági erőfölényben lévők visszaélése folytán náluk jelentkező extraprofit a piac többi szereplőjének a jövedelmét csökkenti. A kartellek tagjai és a gazdasági erőfölényben lévők olyan nyereséghez jutnak, amelyet nem innovációs tevékenységgel, vevőik igényeinek jobb

¹ Tanszékvezető egyetemi tanár, Károli Gáspár Református Egyetem.

² A tanulmány a Nemzeti Közszerzői Egyetem által szervezett, *A versenyjog legújabb fejleményei – európai uniós kitekintéssel* címmel 2016. november 18-án megrendezett konferencián „A magánjogi jogérvényesítés aktuális kérdései” címmel megtartott előadás átdolgozott és kibővített változata. Az előadás idején még csak a versenytörvény módosításának tervezete létezett. Jelen tanulmány már a 2016. december hónapban elfogadott 2016. évi CLXI. törvényre épül.

kiszolgáltatásával, a költséghatékonyság növelésével vagy más pozitív magatartással értek el.

2. A jogágak szerepe a verseny védelmében

Ebben a helyzetben a jogalkotásnak teendője van, védeni kell a versenyt a már bekövetkezett káros hatásokkal és jövőbeni ismétlődésükkel szemben. A gazdaságra veszélyes helyzet több jogág együttműködését igényli. Jelen tanulmány elsősorban a közigazgatási jog és a magánjog lehetséges szerepét elemzi a vázolt probléma megoldásában.

2.1. Versenyvédelem közigazgatási úton

A versenyjog és azon belül is az elsősorban közigazgatási jogi jellegű versenykorlátozások joga a kartellek és a gazdasági erőfölénnyel való visszaélés tiltásával, az ilyen magatartást tanúsítókkal szembeni fellépéssel, közigazgatási jellegű szankciók alkalmazásával igyekszik rövid és hosszú távon védeni a versenyt. A verseny rövid távú védelme a magatartás abbahagyására kötelezés és a folytatástól való eltiltás útján valósul meg. A közigazgatási eljárásnak és a magatartás szankcionálásának hosszú távú hatása is van. A piaci verseny többi szereplője is ráébred arra, hogy a jogalkalmazó szervek vele szemben is fellépnének, ha a jövőben hasonló versenykorlátozó magatartást tanúsítana. Ez a felismerés – remélhetőleg – visszatartó erővel bír.

2.2 Versenyvédelem magánjogi úton

A magánjog és ezen belül is elsősorban a kártérítési jog hatása is két időskonton jelentkezik. Rövid távú beavatkozással a magánjog az üzleti élet azon szereplőit és az olyan fogyasztókat védi, akik kárt szenvedtek a kartellek és a gazdasági erőfölényben lévők visszaélései folytán. Azáltal, hogy a kartellek tagjait és a gazdasági erőfölénnyel való visszaélőket az okozott károk megtérítésére kötelezi, a kártérítés reparációs eszközként visszaállítja az eredeti vagyoni helyzetet. A károsultak olyan helyzetbe kerülnek, mintha a károkozó magatartásra nem is kerül volna sor, a fizetendő

kártérítés pedig a kartellek tagjait és a gazdasági erőfölényben lévőket megfosztja az általuk elért indokolatlan nyereségtől és azt visszajuttatja azokhoz, akiktől származott. A fizetendő kártérítés – figyelemmel a károknak az értékesítési láncolaton végiggördülő „hólabdahatására”, nagy valószínűséggel meghaladja a károkozóknál jelentkező előnyt. A kártérítés hosszú távú hatásként visszaszorítja a károkozó magatartásokat. Prevenációs hatást fejt ki annak a tudata, hogy a jogellenes magatartással okozott károkat meg kell téríteni, nevezetesen elősegíti annak felismerését, hogy nem éri meg kartellezni és a gazdasági erőfölénnyel visszaélni.

2.3. A közigazgatási és a magánjogi versenyvédelem eltérő súlya

A közigazgatási jogi jellegű versenykorlátozások joga és a tisztán magánjogi jellegű kártérítési jog eltérő fontosságú szerepet játszik az egyes országokban.

- a) Az európai kontinens országaiban a közigazgatási jogi jellegű versenykorlátozások joga tölt be vezető szerepet a verseny védelmében, a kártérítés inkább csak elvi lehetőség, mintsem a gyakorlatban alkalmazott jogvédelmi eszköz. A versenyjogi jogsértések károsultjainak többsége Európában nem lép fel jogi úton annak érdekében, hogy kárai megtérüljenek. A bírósági keresetek elmaradása több körülményre is visszavezethető. Sokakban nem is tudatosul az, hogy kárt szenvedtek és káruk egy versenyjog által tiltott magatartásra vezethető vissza. A kartellek többnyire titkosak, így a kartelltagokkal üzleti kapcsolatban állók és – végső soron – a fogyasztók nem rendelkeznek arra vonatkozó információval, hogy az általuk megvásárolt termék vagy igénybe vett szolgáltatás azért drágább, mert a termelési-értékesítési láncolatba valahol beékelődött egy kartell, amely megemelte az árakat, amelyek végiggyűrűzve eljutottak a végső felhasználókig. A versenyfelügyeleti eljárás során a Gazdasági Versenyhivatalnak (a továbbiakban: GVH) is nehézséget okoz a jogellenes magatartás bizonyítása, pedig a hatóság komoly szakértelemmel rendelkező dolgozói számítástechnikai eszközök arzenáljával felvértezve a rendőrséget is meghaladó jogosítványokat kapnak annak érdekében, hogy felderítsék a történeteket. A kartellek és a gazdasági

erőfölénnyel való visszaélések áldozatai szinte eszköztelenek, de a bizonyítási teher az ő vállukon nyugszik. Nekik kell bizonyítaniuk azt, hogy kárt szenvedtek, azt, hogy a káruk okozati összefüggésben áll a kartellel vagy a gazdasági erőfölénnyel való visszaéléssel, továbbá azt is, hogy milyen összegű kár érte őket. Ez utóbbit különösen nehéz bizonyítani piaci körülmények között, ahol a termékek és szolgáltatások ára folyamatos mozgásban van. Nagyon sokféle körülmény játszik szerepet az árváltozásokban, amelyeknek a kartell és a gazdasági erőfölénnyel való visszaélés csak az egyike. Az időmúlás és az értékesítési lánc hosszúsága tovább fokozza a bizonytalanságokat. Még abban az esetben is, ha egyértelmű bizonyítékot lehet találni arra, hogy a kartell résztvevői megegyezésük alapján január 1-jétől 10%-kal növelték az árat, kérdés lehet, hogy a változatlan ár decemberben még mindig 10% extra hasznot tartalmaz-e, vagy a körülmények hatására is emelkedtek volna valamennyit az árak az év során. Különösen nehéz az értékesítési lánc végén, több értékesítést követően bizonyítani azt, hogy egy bizonyos alkatrész árának 10%-os emelése miatt mennyivel nőtt az alkatrészt tartalmazó félkész termék, majd a félkész terméket tartalmazó végtermék ára. További bizonytalanságot jelent, hogy a különböző szintű kereskedők vajon az általuk drágábban megvásárolt termékre a korábbival egyező mértékű haszonkulcsot számítottak-e fel. (Meggjegyezzük, hogy változatlan százalékos mértékű haszonkulcs esetén is nő a vevő által fizetendő ellenérték, ha a termék ára a versenyjogba ütköző magatartás miatt eleve nagyobb lett.) A károsultak minderről nem rendelkeznek információval, így nem látják értelmét egy bizonytalan kimentelű bírósági eljárás megindításának.

- b) Az Amerikai Egyesült Államokban a kártérítés játszik fontosabb szerepet, a versenyjogi ügyek 90%-a tilos antitröszt magatartással okozott károk megtérítése érdekében indul. Ebben a hagyományokon és az ügyvédi szerepfelfogáson túl kiemelkedő szerepet játszik a „büntető kártérítés” lehetősége – amely az elszenvedett kár kétszerese, sőt háromszorosa is lehet –, a tényállás bizonyításával kapcsolatos sajátos szabályok és a csoportos keresetek lehetősége.

3. A versenyjogsértéssel okozott károk megtérítését célzó irányelv előkészítése és elfogadása

Mint láttuk, mind a versenykorlátozások jogához, mind a kártérítési joghoz fűződik prevenciós hatás, és ezek külön-külön is alkalmazhatóak a verseny védelmére. Európában fontolgatják, hogyan lehetne a két jogterület együttes igénybevételevel fokozni a jogi fellépés hatékonyságát a verseny érdekében.

Az Európai Bizottság érzékelte azt, hogy a versenyjogi jogsértések károsultjainak többsége Európában nem lép fel jogi úton annak érdekében, hogy kárai megtérüljenek, noha az ilyen károk nagyságát évente több milliárd euróra becsülik. A károsultak kedvezőtlen helyzetén túlmenően az Európai Bizottság azt is nehezményezte, hogy a kártérítések elmaradása miatt nem érvényesül a kártérítés prevenciós hatása, a verseny védelme döntően a közigazgatási jellegű versenykorlátozások jogára és a versenyfelügyeleti eljárásra hárul. Az Európai Bizottság régóta törekszik arra, hogy növekedjék a kártérítési jog szerepe a verseny védelmében. Ennek érdekében elkezdtek egy irányelv kidolgozását. A folyamat főbb állomásaként megalkották az úgynevezett Zöld Könyvet,³ majd a Fehér Könyvet,⁴ végül számos konzultációt követően 2014. november 26-án elfogadták a 2014/104/EU irányelvet⁵ (a továbbiakban: Irányelv). Érdeemes lenne részletesen bemutatni, hogyan változott az Európai Bizottság szemlélete. Terjedelmi korlátainkra tekintettel csak jelezzük, hogy az Európai Bizottság kezdetben a magánjogban nem látott többet, mint a verseny és a versenyjog érvényre juttatását segítő eszközt, amelynek immanens tulajdonságai (például a káronszerzés tilalma, a büntető kártérítés elutasítása) eredetileg a cél érdekében mellőzhetőnek látszottak. A jogintézmény máig használatos elnevezése – magánjogi igényérvényesítés – is utal arra, hogy eredetileg a versenyjogba ütköző magatartásokkal okozott károk megtérítését elsősorban nem a károsultak helyzetének javítása, hanem

³ Green Book COM 672, 2005. 12. 19. Green Paper on damages actions for breach of the EC antitrust rules.

⁴ White Book 2. 4. 2008 COM (2008) 165 final White Paper on damages actions for breach of the EC antitrust rules.

⁵ Az Európai Parlament és a Tanács 2014. november 26-i 2014/104/EU irányelve a tagállamok és az Európai Unió versenyjogi rendelkezéseinek megsértésén alapuló, nemzeti jog szerinti kártérítési keresetekre irányadó egyes szabályokról (EGT vonatkozású szöveg).

a károkozók – kartellezők, erőfölénnyel visszaélők – szankcionálása érdekében, és a jogsértések ettől várható visszaszorulásának reményében forszírozták. Az Irányelv elfogadásának idejére azonban elfogadottá vált az a szemlélet, hogy a kártérítés a közigazgatási úttól eltérő, önálló jogterület, a magánjog nem alárendeltje a közigazgatási jognak, a kártérítéstől nem azt kell várni, hogy közjogi páncélt öltve álljon csatasorba, hanem azt – amire hivatott és képes, nevezetesen –, hogy saját eszközeivel és módszereivel fellépve egy újabb „frontot” nyisson a verseny elkerülőkkel szemben.

4. Az Irányelv tartalma

4.1. Elvi tételek az Irányelvben

Az Irányelv lefektet bizonyos elveket, így deklarálja a teljes kártérítéshez való jogot, és elvárásként fogalmazza meg a tagállamokkal szemben, hogy a nemzeti szabályozás tegye lehetővé a kártérítés tényleges érvényesülését, továbbá biztosítsa a tagállami és az európai versenyjogsértéssel okozott károk egyenértékű megítélését.

4.2. Az Irányelvben szereplő, a tagállami jogba átültetendő megoldások csoportosítása

Az Irányelv számos jogi megoldás bevezetését szorgalmazza. Ezek többféleképpen csoportosíthatók. Megkülönböztethetünk anyagi és eljárásjogi jogintézményeket, és – legalábbis első ránézésre – a károsultak érdekét védő normák (4.3. pont), elsősorban a károsultak javát szolgáló rendelkezések (4.4. pont), valamint bizonyos károkozók érdekében hozandó normák (4.5. pont) is elkülöníthetőnek látszanak. Tanulmányunkban inkább ezt a második csoportosítást követjük, előrebojtva azt a végső értékelést, hogy a közvetlenül károkozók érdekében hozott normák egy részéről kiderül majd, hogy áttételesen a károsultak javát is szolgálják.

4.3. A károsultak érdekét védő szabályok

4.3.1. A versenyhatósági határozatok perbeli szerepe

Az Irányelv rendezni igyekszik a versenyhatósági döntéseknek a kártérítési perben betöltött szerepét. Említettük, hogy a károsult számára nehézséget okoz a jogsértés bizonyítása. Az Irányelv megalkotói úgy gondolják, hogy nincs szükség arra, hogy a kártérítés iránti perben az alperes újra vitathassa azt, hogy magatartása a versenyjogba ütközött, ha ezt már a versenyhatóság megállapította az általa lefolytatott versenyfelügyeleti eljárásban.⁶ Megjegyezzük, hogy a vázolt megoldás nem csupán a károsult felperes bizonyítását könnyíti meg, de pergazdaságossági szerepe is van, mivel a bíróságokat megkíméli egy olyan kérdés tárgyalásától, amit korábban egy másik eljárásban már tisztáztak. Elsőre talán aggályosnak látszik, hogy egy közigazgatási szerv döntése kötelező erővel bírjon a bíróságokra nézve, de nem szabad elfelejteni azt, hogy a versenyhatósági határozatok bíróság előtt megtámadhatóak, és ebben az esetben már a közigazgatási döntést elbíró bíróság ítélete lesz kötelező a másik bíróságra. (Amikor közigazgatási döntést említünk ebben a pontban, akkor ezen mindig értjük egyfelől a versenyhatóság bíróság előtt nem vitatott határozatát, másrészt a közigazgatási határozat megtámadása folytán hozott jogerős bírósági ítéletet.) A megoldás mellet szól továbbá az is, hogy ezáltal elkerülhető az a nem kívánt helyzet, miszerint ugyanazt a tényállást a hatáskörrel rendelkező különböző szervek eltérően ítélik meg. Azokban a tagállamokban, ahol a versenyjogot sértő magatartásokkal okozott károk elbírálását nem bízzák speciális bírói szervekre, a versenyhatósági határozatok kötőereje a jogbiztonság, a jogegység tekintetében is praktikus megoldás. Tekintettel arra, hogy a magatartást versenyjogi szempontból megítélő állami szervek – versenyhatóságok és a határozataikkal szembeni keresetek kapcsán eljáró bíróságok – koncentráltabbak, mint a kártérítési ügyek elbírálására hatáskörrel rendelkező bíróságok, a magatartások megítélése egységesebb, mintha versenyjogi jogsértésekkel csak ritkán találkozók, a kártérítésekre koncentráló bíróságoknak kellene megítélnie azt is, hogy megvalósult-e a kartell, történt-e gazdasági erőfölénnyel való visszaélés.

Megjegyezzük, hogy az Irányelv azt várja el, hogy a tagállamok a versenyjogi jogsértést megállapító versenyhatósági döntésekre vonatkozóan

⁶ Irányelv 9. cikk (1) bekezdés.

rögzítsék azok kötelező erejét. Nem vonatkozik ez az elvárás a többi versenyhatósági határozatra, nincs tehát olyan követelmény, hogy a versenyjogi jogsértés hiányát kimondó vagy az eljárást bizonyítottság hiányában megszüntető versenyhatósági döntéseket is kötelező lenne a kártérítési keresetet tárgyaló bíróságnak elfogadni.

Felhívjuk a figyelmet arra, hogy a versenyjogi jogsértést megállapító versenyhatósági döntések kötelező ereje tekintetében különbség van az egyes versenyhatóságok között. A kötelező erő az Európai Bizottság mint versenyhatóság és az eljáró bírósággal azonos tagállamban tevékenykedő nemzeti versenyhatóság döntéseire vonatkozik. Más tagállam versenyhatóságának határozata a bíróságra nem kötelező, ezekkel kapcsolatosan csak az az elvárás, hogy az ilyen döntésekre a bíróság előtt a versenyjogi jogsértés megtörténtének „prima facie” bizonyítékként lehessen hivatkozni, és azt a felek által előterjesztett egyéb bizonyítékokkal együtt meg lehessen vizsgálni.⁷

Nem támaszt elvárást az Irányelv a kártérítési perben a versenyhatóság által kifejtett álláspont kötelező figyelembevételét illetően. Tehát a kötőerővel a versenyhatóságnak csak a lefolytatott, lezárult versenyfelügyeleti eljárásban meghozott és jogerőssé vált közigazgatási határozata kell, hogy rendelkezzen, feltéve, hogy versenyjogsértést állapít meg.

4.3.2. A károsultra kedvező elévülési szabályok

Az Irányelv szorgalmazza a kártérítési igény elévülésére vonatkozó olyan szabályok bevezetését, amelyek kedvezőek a károsultra. Ilyen például az elévülés kezdő időpontjának meghatározása,⁸ az elévülés legalább ötéves időtartama⁹ vagy az a szabály, hogy az elévülés nyugszik a versenyhatóság eljárása alatt, vagy félbeszakad olyan esetben, amikor

⁷ Irányelv 9. cikk (2) bekezdés.

⁸ Az Irányelv 10. cikk (2) bekezdése szerint az elévülési idő nem kezdődhet meg azelőtt, hogy a versenyjogi jogsértés megszűnt volna és a felperesnek tudomása lenne, vagy ésszerűen elvárható módon tudnia kellene a következőkről:

- a) a szóban forgó magatartásról és annak tényéről, hogy az versenyjogi jogsértésnek minősül,
- b) arról a tényről, hogy a versenyjogi jogsértés számára kárt okozott, valamint
- c) a jogsértő kitéről.

⁹ Irányelv 10. cikk (3) bekezdés.

a versenyhatóság egy folyamatban lévő kártérítési per közben indít versenyhatósági eljárást.¹⁰

4.3.3. A kár mértékének megállapítása

A bevezetőben jelzett körülmények miatt a versenyjogi jogsértéssel okozott kár pontos összegének megállapítása jóval nehezebb, mint más károk esetén. Az Európai Bizottság egyrészt segítséget nyújt a kár mértékének megállapításához: közleményt bocsátott ki az európai versenyjogba ütköző magatartásokkal okozott károk könnyebb számszerűsítése érdekében,¹¹ és egy ajánlást is készített ugyanebből a célból. Másrészt elvárás-ként fogalmazta meg azt, hogy a bíróságok becsléssel is megállapíthassák az ilyen károkat. Harmadrészt az Európai Bizottság felhívja a figyelmet arra, hogy a tényleges káron kívül a magasabb árak miatti forgalomcsökkenés következtében elmaradt haszon jellegű károk is keletkeznek, és a tagállamok ne feledkezzenek meg a kamatok érvényesítéséről sem a károkozás és a kártérítés megfizetése közötti időszakra vonatkozóan.

4.4. *Elsősorban a károsultak érdekét védő szabályok*

Ebben a pontban olyan irányelvi normákat tekintünk át, amelyek elsősorban a károsultak érdekét szolgálják, de bizonyos körülmények között a károkozók helyzetét is kedvezően befolyásolják, például akkor, ha a felperesek káronszerzésére hivatkoznak. A bizonyítási teher általánosan jellemző szabályozása alapján a perben mindkét félnek a saját állításait kell bizonyítani. Ez sok esetben komoly nehézségekbe ütközik, mivel a szükséges dokumentumok nincsenek a bizonyításra köteles fél birtokában. Az Irányelv az amerikai joggyakorlatban jól bevált bizonyítékfeltárás gyakorlatát kívánja meghonosítani a tagállamok jogában. A bizonyítékfeltárás lényege az, hogy a kártérítés szempontjából lényeges, de a bizonyításra köteles fél ellenfelének vagy harmadik személynek a birtokában

¹⁰ Irányelv 10. cikk (4) bekezdés.

¹¹ A Bizottság 2013/C 167/07 közleménye az Európai Unió működéséről szóló szerződés 101. és 102. cikkének megsértése alapján indított kártérítési keresetekben a károk számszerűsítéséről.

lévő dokumentumok kiadását elrendelheti a bíróság a bizonyító fél kérelmére. A bíróság bizonyítékok feltárására kötelező végzésének előfeltétele az, hogy a felperes a kárigény elfogadhatóságának alátámasztásához eleendő, az ésszerűen rendelkezésre álló tényeket és bizonyítékokat tartalmazó, megalapozott kérelmet nyújtson be,¹² vagy éppen az alperes terjeszsen elő ugyanilyen megalapozott kérelmet a kár továbbhárításán alapuló védekezésének az alátámasztása érdekében.¹³ Az Irányelv aprólékosan szabályozza a bizonyítékok feltárására kötelezés feltételeit,¹⁴ a felek ezzel kapcsolatos érdekeit,¹⁵ külön figyelmet szentelve a bizalmas iratoknak,¹⁶ és a versenyhatósági eljárásban keletkező dokumentumoknak,¹⁷ melyek körében kivételeket is javasol a tagállamok számára a bizonyítékfeltárás alól.¹⁸ Az Irányelv felhívja a nemzeti jogalkotó figyelmét az érdekek mérlegelésére, a bizonyítékok feltárására kötelezés előtt az érintett meghallgatására és az arányosságra. A versenyfelügyeleti eljárással kapcsolatos egyes iratok csak az eljárás lezárását követően vehetőek figyelembe, a kivételek körébe tartozó dokumentumok még akkor sem használhatók fel, ha azokhoz valaki hozzáfért volna.¹⁹ Az Irányelv alapján a tagállamok szankciókat kell, hogy életbe léptessenek a bizonyítékokat késve feltárókkal, a feltárást megtagadókkal, a bizonyítékok megsemmisítőivel szemben, valamint a bizalmas információ védelmére és a bizonyítékok felhasználására vonatkozó szabályokat megszegőkkel szemben.²⁰

4.5. Bizonyos károkozók érdekében hozandó normák

Az Irányelv egyes részei a károkozókat védik. Ez csak látszólag áll ellentétben azzal, hogy az Európai Bizottság célja egyértelműen a versenyjogba ütköző magatartások visszaszorítása azáltal, hogy elhárítják a jogsértések kárkövetkezményeinek orvoslása előtt tornyosuló akadályokat.

¹² Irányelv 5. cikk (1) bekezdés.

¹³ Irányelv 13. cikk.

¹⁴ Irányelv 5. cikk (2) bekezdés.

¹⁵ Irányelv 5. cikk (3), (5) bekezdés.

¹⁶ Irányelv 5. cikk (4) bekezdés.

¹⁷ Irányelv 6. és 7. cikk.

¹⁸ Irányelv 5. cikk (6) bekezdés és Irányelv 6. cikk (5) és (6) bekezdés.

¹⁹ Irányelv 7. cikk (1) bekezdés.

²⁰ Irányelv 8. cikk.

A kártérítés logikus rendszert alkot. A folyamatból nem szabad egyes elemeket kiragadni. Az Európai Bizottság egyrészt valamennyi károsult érdekeit nézi, és erre tekintettel igyekszik elkerülni azt, hogy az értékesítési láncolatban a versenyjogot sértve károkozóvá váló személyekkel közelebbi kapcsolatban lévő károsultak kedvezőbb helyzetbe kerüljenek azokhoz a károsultakhoz képest és az ő rovásukra, akik a károkozótól a láncban távolabb állnak (lásd 4.5.1. pont). Az Európai Bizottság másrészt azáltal is valamennyi károsult érdekét szolgálja, hogy a versenyfelügyeleti eljárás eredményességét előmozdító károkozót preferáltan kezeli, azáltal, hogy őt mentesíti bizonyos körben az egyetemleges felelősség alól (lásd 4.5.2. pont). Végezetül vannak olyan károkozók, akiket úgy mentesít az egyetemleges felelősség alól, hogy ez a lépés nem tekinthető közvetlenül a károsultak javát szolgáló intézkedésnek (lásd 4.5.3. pont).

4.5.1. A kár továbbhárításán alapuló védekezés lehetősége

Az Európai Bizottság egyrészt valamennyi károsult érdekeit nézi. Az Irányelv, miközben a teljes kártérítés elvén nyugodva azt próbálja elérni, hogy semmilyen kár ne maradjon kompenzálatlanul, azt sem tartja elfogadhatónak, hogy egyes károsultak nagyobb kártérítést kapjanak annál a kárnál, ami ténylegesen sújtja őket. A kárnszerzés megengedése ugyanis nem csak a károkozóval szemben lenne méltánytalan, hanem más károsultakkal szemben is. Viszonylag kicsi az esélye annak, hogy egy horizontális kartell közvetlenül a végfelhasználókat sújtja, mivel a velük kapcsolatban álló kiskereskedők túl sokan vannak a kartellezéshez. Az értékesítési lánc korábbi részéhez kapcsolódó kartellek által kiváltott áremelkedés viszont lehetőséget teremt a kartelltagok – magasabb vételár megfizetésére kényszerülő – közvetlen vevőinek arra, hogy az általuk fizetendő magasabb árat beépítsék saját eladási áraikba. Így lehetséges, hogy a közvetlen vevők helyzete csak átmenetileg nehező meg, mert az őket sújtó károk egy részét továbbhárítják saját üzleti partnereikre, akik a kartelltagok közvetett vevői. A közvetett vevők ugyanígy járhatnak el, és az árhullám tovagyűrűzhet egészen a végső felhasználókig, akik fogyasztóként már nem tudják másra áthárítani beszerzési áraik növekedését. Más kérdés, hogy az értékesítési lánc minden olyan tagja, aki részben vagy egészben képes saját vevőire áthárítani a költségnövekedést,

valószínűleg kénytelen elszemvedni bizonyos fokú forgalomcsökkenést, ami elmaradt haszon formájában jelentkező károkat eredményez nála.

Az Irányelv alapján a tagállamok olyan kártérítési rendszert kötelesek működtetni, amelyben az alperes károkozó jogosult azzal védekezni, hogy a versenyjogsértő magatartás eredményeként jelentkező kárt a felperes valójában továbbhárította a saját vevőire. A konkrét perben az áthárítás bizonyítása esetén az alperes részben mentesül a keresetben érvényesített követelések egy részének megtérítése alól. A megemelkedett beszerzési árak teljes áthárítása esetén is marad megtérítendő kár, egyrészt a közvetlen vevőnél jelentkező forgalomcsökkenés miatti elmaradt haszon, másrészt az a kamatvesztés, ami a megemelkedett beszerzési árak és az áthárított eladási árak időbeli különbsége miatt jelentkezik.

A károk továbbhárításával való védekezés lehetősége másfelől megnyitja az utat az előtt, hogy a kartelltagok közvetett vevői is kárigénnyel lépjenek fel. Abban az esetben, ha az értékesítési lánc valamennyi tagja fellép a károkozó kartelltaggal szemben a láncon végiggyűrűző áremelkedés miatt, akkor – a százalékos nyereségkulcsok miatt – „hólabdahatás” is előfordulhat, tehát a versenyjogsértő károkozó összességében nagyobb kártérítés megfizetésére lesz köteles, mintha a közvetlen vevőt ért kárt kellene megfizetnie a továbbhárításra alapított védekezés lehetősége nélkül. Bár belátható időn belül aligha valószínű, hogy az értékesítési lánc valamennyi tagja kárigényt érvényesítsen a kartelltaggal szemben a láncon végiggyűrűző áremelkedésre tekintettel, e lehetőség nyitva hagyása inkább szolgálja a közvetett vevők, mint a károkozó érdekét.

4.5.2. Az egyetemleges felelősség alóli kivételek a közös károkozók egyes csoportjai tekintetében

Többek károkozása esetében – ami kartellek esetén mindig, gazdasági erőfölénnyel való visszaélés esetén viszont csak kivételesen előforduló helyzet – az Irányelv a károkozók egyetemlegesen felelősségének alkalmazását várja el főszabályként a tagállamoktól. Az Európai Bizottság azonban bizonyos kivételeket is indokoltnak tart az egyetemleges felelősség főszabálya alól.

a) Az engedékenységi mentesülő felelőssége

A jellemzően titkos kartellmegállapodások felderítését és a kartellek megszüntetését nagymértékben megkönnyíti az, hogy a jog azt ígéri a kartellezésre megfelelő bizonyítékot szolgáltató kartelltag számára, hogy a rá váró bírságot a versenyhatóság elengedi. Az engedékenységi politika jelentős mértékben hozzájárul a kartellek lelepleződéséhez. Csökkenti azonban az engedékenységi kérelem benyújtásának az esélyét az a tény, hogy a kartellt leleplező kartelltag csak a versenyjogi következmény alól mentesül, a kártérítés alól nem. Mindaddig, amíg a kártérítés fizetése inkább csak elvi, mintsem valós veszélyt jelentett, a bírságfizetés alóli mentesülés kellő ösztönző erővel bírt. Az Irányelv azonban számol azzal, hogy a jövőben a kartellezők a kártérítés fizetésének reális veszélyével néznek majd szembe, ami – miközben remélhetőleg sokakat visszatart a kartellektől – akadályozni fogja a már működő és a jövőben létrejövő kartellek engedékenység révén történő leleplezését. Annak érdekében, hogy a kártérítés veszélye ne riassza el a kartellezéssel felhagyni készülő, és a kartellezésre bizonyítékot szolgáltatni hajlandó kartelltagot, az Európai Bizottság kedvezőbb helyzetet kíván biztosítani a hatósággal együttműködő károkozónak. A kedvezmény a közös károkozókat terhelő egyetemleges felelősség körében érvényesül és érinti a károkozó és a károsultak közötti kapcsolatot épp úgy, mint a károkozók egymás közötti belső viszonyát. A közös károkozókat terhelő egyetemleges felelősség a külső viszonyban azt jelenti, hogy valamennyi károsult bármelyik károkozótól követelheti kárának megtérítését mindaddig, amíg kárát teljes mértékben meg nem térítették.²¹ A károkozók belső viszonyában az a károkozó, aki nagyobb összegű kártérítést fizetett a károsultak követelésének rá eső részénél, a különbözetet követelheti a többi károkozótól. Az Irányelv alapján a nemzeti jogok a versenyfelügyeleti bírság alól mentesülő engedékenységi kérelmezőt enyhébb szabályok szerint terhelik egyetemleges felelősséggel.

A károsultak két csoportját kell elkülöníteni. A sikeres engedékenységi kérelmező csak a saját közvetlen és közvetett vevői és beszállítói által elszenvedett kárt köteles megtéríteni. Az egyéb károsult felekkel szemben csak akkor terheli felelősség, ha az ugyanazon versenyjogi jogsértésben részt vevő többi vállalkozástól a teljes kárak megtérítésére nincs

²¹ Irányelv 11. cikk (1) bekezdés.

lehetőség.²² Az Irányelv mindkét károsulti csoporttal szembeni felelősséget egyetemleges felelősségnek nevezi, de az engedékenységi mentesülőt a saját közvetlen és közvetett vevőinek és beszállítóinak a körén kívüli károsultak irányába terhelő felelősség valójában egy mögöttes helytállás. Ezekkel a károsultakkal szemben a versenyfelügyeleti bírsággal nem sújtott engedékenységi kérelmezőt főszabály szerint felmentik a közös károkozókat egyébként terhelő felelősség alól, ugyanis kártérítést ebben a körben csak akkor kell fizetnie, ha az összes többi károkozóról kiderül, hogy nem voltak képesek kiegyenlíteni az okozott kárt.

A károkozók egymás közti belső viszonyukban főszabályként az okozott kárért fennálló felelősségükhöz igazodó összeget igényelhetnek egymástól. A sikeres engedékenységi kérelmező a főszabályban foglaltnál kedvezőbb helyzetbe kerül a károkozókhoz fűződő belső viszonyban is. Az általa fizetendő „hozzájárulás” összege nem haladhatja meg a saját közvetlen és közvetett vevőinek és beszállítóinak okozott kár összegét. Másként megfogalmazva, a sikeres engedékenységi kérelmező nem csupán mentesül attól a teheről, hogy a saját közvetlen és közvetett vevőinek és beszállítóinak körén kívüli károsultak kárigényét teljesítse, ha a kárt egy másik károkozó megtéríti, hanem ennek a – károsultak kárát megtérítő – károkozónak a vele szembeni követelésével szemben is kedvező helyzetben van, mert megtérítési kötelezettsége nem haladhatja meg annak a kárnak az összegét, amit a saját közvetlen és közvetett vevőinek és beszállítóinak okozott.²³ Az Európai Bizottság vélhetően azt a helyzetet tartotta szem előtt, amikor az engedékenységi mentesülő megtéríti a saját közvetlen és közvetett vevőinek és beszállítóinak okozott károkat, de elhárítja más károsultak igényét, majd azzal a károkozóval szemben, aki kifizette ezeknek a károsultaknak a követelését, sikerrel védekezhet arra hivatkozva, hogy a saját közvetlen és közvetett vevőinek és beszállítóinak okozott kár megtérítésével ő már elérte felelőssége maximumát.

b) Az önkéntes vitarendezés keretében egyezséget kötő károkozó felelőssége

Speciális helyzetbe kerül a károsult fennmaradó kára tekintetében az olyan versenyjogi károkozó, aki önkéntes vitarendezés keretében egyezséget köt a károsulttal. Főszabályként nem felel ezekért a károkért. Kivételesen

²² Irányelv 11. cikk (4) bekezdés.

²³ Irányelv 11. cikk (5) bekezdés.

mégis meg kell, hogy térítse az ilyen károkat is, ha a többi károkozótól nem térülne meg a károsult kárának ezen része. Az egyezségben azonban kizárhatja ezt a megtérítési jellegű helytállást.²⁴ A károkozók egymás közötti kapcsolatukban megtérítést követelhetnek. Ennek során a nemzeti bíróságoknak kellőképpen figyelembe kell venniük az érintett jogsértő részvételével korábban önkéntes vitarendezés keretében létrejött egyezség alapján fizetett kártérítést.²⁵

c) A kis- vagy középállalkozás felelőssége

A kis- vagy középállalkozás – az engedékenységi kérelmezőre vonatkozó főszabályhoz hasonlóan – nem kell, hogy helyt álljon a kartell összes károsultjával szemben, hanem csak a saját közvetlen és közvetett vevőinek, beszállítóinak a kárát kell, hogy megtérítse. Az egyetemleges felelősségtől való eltérésnek azonban feltételei vannak, és az Irányelvben meghatározott kivételekre is tekintettel kell lenni.²⁶ A kis- vagy középállalkozás esetén az egyetemleges felelősség – úgy tűnik – nem csupán főszabályként nem érvényesül, hanem teljesen mellőzendő. Az Irányelvben nem található olyan kifejezett szabály – mint az engedékenységi kérelmezőre vonatkozó kivétel – , mely szerint a kkv köteles lenne a közvetlen és közvetett vevőinek, beszállítóinak körén kívül eső károsultak kárainak megtérítésére akkor, ha azok más károkozóktól nem térülnének meg. Az Irányelv azon fordulata, mely szerint az ismertetett szabály a teljes kártérítéshez való jog sérelme nélkül érvényesül, alapul szolgálhat a mögöttes helytállás létezésének megindokolására.

A három bemutatott eset közül az első kettő mögött könnyen felismerhető a károsult érdekeltsége. Az engedékenységi kérelmezőt terhelő egyetemleges felelősség enyhítése nélkül nem kerülnének elő olyan bizonyítékok, amelyek hiányában valószínűleg nem lenne megállapítható a versenyjogi jogsértés, így az összes károsult sokkal rosszabb helyzetbe kerülne. Az önkéntes vitarendezés keretében történő egyezségkötés a károk egy részének gyors és kevés költséggel járó megtérülését eredményezi. A károsult mérlegelésétől függ, hogy erre tekintettel az őt illető

²⁴ Irányelv. 19. cikk (1)–(3) bekezdés.

²⁵ Irányelv. 19. cikk (4) bekezdés.

²⁶ Irányelv 11. cikk (2), (3) bekezdés.

kárigény mely részéről mond le, illetve teszi kockázatosabbá későbbi megtérülésüket.

A harmadikként bemutatott eset azonban sajátos annyiban, hogy a közös károkozók egyetemleges felelősségétől itt úgy kíván eltérni az Irányelv, hogy semmilyen szempontból nem hozza kedvezőbb helyzetbe a károsultakat. Az Európai Bizottság itt kizárólag a kkv megmen-tése érdekében tesz kivételt. A megoldás – bár beleillik a kkv-ket kedvezőbb helyzetbe hozó európai intézkedések sorába – ellentétes az Irányelv meghirdetett céljával, nevezetesen a károsultak védelmével. Arra tekintet-tel, hogy a kedvező elbánás nem illeti meg az olyan kkv-ket, amelyek már követtek el versenyjogi jogsértést, még ez a kkv-re kedvező felelősségi norma is segíti a kkv-k elrettentését a jövőbeni jogsértéstől.

5. A magyar jog helyzete az Irányelv megalkotására irányuló munka kezdetén

A magyar jog néhány kérdésben eleve összhangban volt azokkal a követel-ményekkel, amelyeket a később megalkotott Irányelv is tartalmaz.

5.1. A versenyjogsértéssel okozott károk megtérítésének lehetősége

A magyar jogban elvi lehetőség nyílt a versenyjogsértéssel okozott károk megtérítésére. A kárigény valójában a polgári jogon alapul. A károsult a polgári jogi joggyakorlat szerint²⁷ jogosult kárainak megtérítését követelni olyan esetben is, amikor a károkozó magatartás jogszabályba ütközé-sét jogszabály kifejezetten nem deklarálja.

A versenytörvény módosítása később kifejezetten nevesítette a ver-senyjogsértéssel okozott károk megtérítésére vonatkozó jogot előbb a kar-telltilalmat és gazdasági erőfölénnyel való visszaélés tilalmát kimondó európai versenyjogi szabályok,²⁸ majd a magyar normák kapcsán

²⁷ Az új Polgári törvénykönyv 6:579. §-a ezt később kifejezetten deklaráta is.

²⁸ A római szerződés 81. és 82. cikkébe ütköző magatartásokkal okozott károk meg-térítésére vonatkozó jogot a versenytörvény 2003. évi módosítása deklaráta, amely szabály 2004. május 1. napján lépett hatályba.

is.²⁹ Az általános felhatalmazás mind az úgynevezett follow-on mind a stand-alone eljárásokat lehetővé tette, azaz a versenyfelügyeleti eljárás befejezését követő és a versenyfelügyeleti eljárástól függetlenül azzal párhuzamosan, vagy azt megelőzően is kártérítési pert lehetett kezdeményezni.³⁰ Volt azonban egy időszak a magyar jogban, amikor a kártérítési per bíróságának nem volt hatásköre annak eldöntésére, hogy a kárt okozó magatartás vajon kartellnek minősül-e, illetőleg tekinthető-e gazdasági erőfölénnyel való visszaélésnek. E kérdések eldöntése a Gazdasági Versenyhivatal hatáskörébe tartozott, így a kártérítési pert a döntés meghozataláig fel kellett függeszteni.³¹ 2005-től a helyzet megváltozott, mivel a magyar bíróságok is jogosultak mind az európai, mind a magyar normák szerint a kartell és a gazdasági erőfölénnyel való visszaélés megítélésére.

5.2. Teljes kártérítés

A magyar Polgári törvénykönyv a teljes kár megtérítését tekinti főszabálynak, és csak kivételesen, bírói mérlegelés alapján enged ettől eltérést. A kár részeként a tényleges kár (*damnum emergens*) és az elmaradt haszon (*lucrum cessans*) mellett a magyar jog a kárenyhítés költségeit is említi, mely utóbbi tétel nem szerepel az Irányelvben.³² Tételes jogi nevesítés nélkül sem hiányzott a magyar jogból a kár bekövetkezése és a kártérítés megfizetése közötti időszakra járó kamat, mert ennek megfizetését a joggyakorlat – az Irányelvhez hasonlóan – a károkozó köteletségének tekinti. Büntető kártérítésnek nem volt helye a magyar jogban. A kár

²⁹ A Tpv-t-t módosító 2005. évi LXVIII. törvény 2005. november 1. napján lépett hatályba és a 88/A § beiktatásával a versenyjogi jogsértéseknek a későbbi Irányelvben rögzített eseteinél tágabb körben deklarálta a károsultak azon lehetőségét, hogy a versenyfelügyeleti eljárástól függetlenül bírósághoz fordulhassanak.

³⁰ A nemzetközi versenyjogi irodalomban stand-alone eljárásként ismert fellépés lehetőségét a Tpv-t. 2005. évi módosítása deklarálta.

³¹ Legfelsőbb Bíróság Pf. IV. 24.909/2000/1 (BH 2004.151).

³² MISKOLCZI BODNÁR, Péter (2012): Indemnification and harm caused by infringement of Antitrust rules from Private Law point of view. In OSZTOVITS, András ed.: *Recent Developments in European and Hungarian Competition Law*. Budapest, Károli Gáspár University of the Reformed Church in Hungary. 26–40.

mértéke tekintetében a kártérítés magyar szabályai tehát eleve összhangban voltak a későbbi Irányelv szemléletével.³³

5.3. Elévülés

Kártérítési jogunkban a kárigény elévülésére vonatkozó szabályok közül néhány³⁴ eleve megfelelt az Irányelv előkészítése során szorgalmazott követelményeknek. A kárigény elévülési ideje főszabályként öt éves, bűncselekménnyel okozott károk esetén ennél hosszabb időtartamú is lehet.³⁵ Az elévülés nyugására³⁶ vonatkozó szabály is megfelelőnek látszott.

5.4. Az okozott kár becsléssel történő megállapításának lehetősége

A kár pontos összegének megállapítására nincs mindig mód. A magyar kártérítési jog ismeri az általános kártérítés³⁷ lehetőségét, amely hasonló az Európai Bizottság által szorgalmazott lehetőséghez, azaz, hogy a bíróságok becsléssel is megállapíthassák a versenyjogi jogsértő magatartással okozott károk mértékét.

5.5. Többes károkozók egyetemleges felelőssége

Hazai polgári jogunk hagyományos álláspontja, hogy abban az esetben, ha többen okoznak kárt, az ilyen károkozókat egyetemleges felelősség³⁸

³³ OSZTOVITS, András (2012): Quantifying Harm in Action for Damages Based on Breaches of Article 101 or 102 of the Treaty on the Functioning of the European Union – Some remarks on the Draft Guidance Paper of the European Commission. In IDEM ed.: *Recent Developments in European and Hungarian Competition Law*. Budapest, Károli Gáspár University of the Reformed Church in Hungary. 26–40. 41–54.

³⁴ Nem tartozott ezek közé az elévülés kezdő időpontjának meghatározása, amely a magyar jogban a kár bekövetkeztéhez kötődik, tehát korábbi, mint amit az Irányelv legkorábbi kezdő időpontként szorgalmaz.

³⁵ A 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) 6:533. § (1) bekezdés.

³⁶ Ptk. 6:24. § (2) bekezdés.

³⁷ Az 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban: Régi Ptk.) 359. §, Ptk. 6:531. §.

³⁸ Régi Ptk. 344. § (1) bekezdés, Ptk. 6:524. § (1) bekezdés.

terheli, a károsult bármelyiküktől akár a teljes kárának megtérítését követelheti mindaddig, amíg ahhoz hozzá nem jutott. A bíróság csak a Ptk.-ban taxatív felsorolt kivételes esetekben mellőzheti az egyetemes felelősség megállapítását.³⁹

6. Az Irányelvalkotás folyamata során a magyar jogban bekövetkező változások

A magyar jogalkotó folyamatosan nyomon követte az Irányelv megalakítására irányuló európai jogalkotási előkészületeket, és a Zöld Könyv, majd a Fehér Könyv tartalmát. A Zöld Könyv 2005. decemberi megjelenését követően a Tpv-t.⁴⁰ többször kiegészítették és módosították. E változások egy részére annak érdekében került sor, hogy hazai jogunk már az Irányelv elfogadását megelőzően is közelebb kerüljön a brüsszeli célkitűzések valóra váltásához a versenyjogi jogsértések károsultjai számára kedvezőbb jogi környezet biztosításával, és ezáltal a jogsértések megakadályozása érdekében újabb hatékony prevenciós eszköz létrehozásával.

6.1. Vélelem a kartell árnövelő hatásáról

2009. június 1. napján lépett hatályba a Tpv-t.-nek a 2009. évi XIII. törvénnyel beiktatott 88/C §-a, amely szerint a versenytársak közötti bizonyos kartellek⁴¹ esetén – az ellenkező bizonyításáig – úgy kell tekinteni, hogy a jogsértés az árat 10%-nyi mértékben befolyásolta. A vélelem mind a magyar, mind az európai kartellekre vonatkozott. A vélelem bevezetésével a magyar jogalkotó a károsult vállán nyugvó bizonyítási terhen kívánt könnyíteni abban a reményben, hogy így elhárítja a kártérítési perek útjából a legnehezebb akadályt. A 10%-os áremelkedési vélelem nem tette – és ma sem teszi – szükségtelenné azt, hogy a károsult bizonyítsa, hogy az őt ért kár a kartelltilalom vagy a gazdasági erőfölénnyel való

³⁹ Régi Ptk. 344. § (3) bekezdés, Ptk. 6:524. § (2) bekezdés.

⁴⁰ Tpv-t. = 1996. évi LVII. törvény a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról.

⁴¹ Az eladási árak közvetlen vagy közvetett meghatározására, a piac felosztására, termelési kvóták meghatározására irányuló kartellekhez kapcsolódott a vélelem.

visszaélést tiltó normába ütköző magatartás következménye. Ha a felperes legalább annyit bizonyítani tud, hogy őt kár érte, akkor ezzel a polgári jogi szabályok alapján megalapozza a magatartás jogsértő jellegét. Az áremelkedés véelme azonban még nem jelentette – és ma sem jelenti – azt, hogy a jog egyben a kár mértékét is véelmezné.⁴²

6.2. A bírságelengedésben részesülő engedeékenység kérelmező felelőssége

A GVH 2003 óta rendelkezik – kezdetben közleményben⁴³ részletezett – engedeékenység politikával.⁴⁴ Az engedeékenység 2009-ben a Tptv.-ben is rögzítésre került.⁴⁵ A Tptv. 2009. június 1. napjától hatályos 88/D. §-a a bírságelengedésben részesült engedeékenység kérelmezőt feljogosította arra, hogy mindaddig megtagadja a Tptv. 11. §-ába, vagy az EK-Szerződés 81. cikkébe⁴⁶ ütköző magatartásával okozott kár megtérítését, amíg a követelés az ugyanazon jogsértésért felelős másik kár-
okozótól behajtható. A kártérítési pert fel kell függeszteni a Gazdasági Versenyhivatal jogsértést megállapító határozatának felülvizsgálata iránti közigazgatási per jogerős befejezéséig.

⁴² NAGY, Csongor István (2011): The New Hungarian Rules on Damages Caused by Horizontal Hardcore Cartels: Presumed Price Increase and Limited Protection for Whistleblowers – An Analytical Introduction. *European Competition Law Review*, vol. 32, no. 2. 63–67.

⁴³ A Gazdasági Versenyhivatal elnökének és a GVH Versenytanácsa elnökének 3/2003. számú közleménye *A kartellek feltárását segítő engedeékenység politikája* alkalmazása címet viseli. A közlemény 29. pontja még a 2006. évi módosítást követően is azt tartalmazta, hogy: „A GVH az engedeékenység politikát a versenyfelügyeleti eljárásokban gyakorolja, annak alkalmazása nem biztosítja a vállalkozás részére sem a jogsértéshez kapcsolódó esetleges polgári jogi jogkövetkezmények, sem más (külföldi) versenyhatóságok által kiszabható bírság alóli mentesülést.”

⁴⁴ Lásd KASZÁS Ágnes Roxán (2010): A kartellezők „jussa” hazánkban és az Európai Unióban. *Jogtudományi Közlöny*, 65. évf. 11. sz. 560–568.

⁴⁵ A 2009. évi XIV. törvény a Tptv. 78/A és 78/B §-aiként iktatta be az engedeékenységre vonatkozó normákat.

⁴⁶ Ma EUMSZ 101. cikk.

6.3. Bizonyítékfeltáráásra kötelezés

A Tpvt. 2009. évi módosításával⁴⁷ meghonosodott a magyar jogban az az újfajta bizonyítási lehetőség, amelyet az Irányelv is szorgalmaz, nevezetesen, hogy a bíróság bizonyos versenyjogi jogsértések⁴⁸ esetén a bizonyító fél kérelmére az ellenfelet kötelezheti a birtokában lévő okirat és egyéb tárgyi bizonyíték bemutatására, valamint a szemle lehetővé tételére és banki, pénzügyi és kereskedelmi adatok közlésére, illetve a birtokában lévő ilyen iratok bemutatására. Az ellenfél kötelezésének előfeltétele az, hogy a bizonyító fél tényállításait már elvárható mértékben valószínűsítette. Bizonyításra kötelezésnek nem csupán a per során, hanem a per megindítása előtt is helye lehetett, ha az érdekelt fél a Tpvt. 4. vagy a 6. §-ába ütköző magatartást – üzleti titoksértés és jellegbitorlás – tényét vagy annak veszélyét elvárható mértékben valószínűsítette.

Az idézett rendelkezések nem állnak közvetlen előzménykapcsolatban az Irányelv által szorgalmazott bizonyítékfeltárással, hiszen nem kartell vagy gazdasági erőfölénnyel való visszaélés esetén, hanem két olyan magatartással kapcsolatban kerülhettek alkalmazásra, amelyek a tisztességtelen verseny tényállásai közé tartoznak. Látható azonban, hogy 2009-ben a magyar versenyjogsértések alapján induló polgári jogi igények érvényesítése kapcsán elkezdődött egy folyamat, amely kétféle tekintetben is kapcsolódik az Irányelvhez. Alighanem az Irányelv előkészítésének folyamata során megalkotott Zöld Könyv és Fehér Könyv „ihlette” az újfajta bizonyítási szabályok megalkotását. A tisztességtelen versenycelemekények bizonyítása bizonyos mértékben az Irányelv átültetéséhez is kapcsolódik. A magyar jogalkotó ugyanis a versenyjogi jogsértéseknek az Irányelvben írtnál szélesebb körét illetően léptetett hatályba új rendelkezéseket.

6.4. Versenyfelügyeleti határozatok kötőereje

A 2013. évi CCI. törvény előírta, hogy a GVH keresettel nem támadott határozatának, illetve, ha a határozat felülvizsgálatát kérték, akkor a GVH

⁴⁷ A 2009. évi XIV. törvény a Tpvt. 88. §-át új (6) és (7) bekezdéssel egészítette ki.

⁴⁸ A Tpvt. 4. és 6. §-a esetén lehetett alkalmazni az új bizonyítási szabályokat.

határozatát felülvizsgáló bíróság határozatának a versenyjogi jogsértést megállapító részéhez a bíróság kötve van.⁴⁹

7. A magyar jogirodalom álláspontja a magánjogi jogérvényesítésről

A magyar jogirodalom folyamatosan nyomon követte egyrészt a brüsszeli jogalkotási fejleményeket, másrészt a versenyjogi kártérítéssel kapcsolatos különböző bírósági döntéseket. A jogi cikkek, tanulmányok egyöntetűen támogatták a magánjogi jogérvényesítés könnyítését.⁵⁰

8. Helyzetértékelés

Az 5. és a 6. pontban bemutatjuk, hogy a magyar kártérítési jog – mint mindenfajta károkozó magatartás esetén – eleve nyitott volt a versenyjogi jogsértések által okozott károk megtérítésére, majd ennek lehetőségét a Tpv. kifejezetten deklarálta is. A magyar kártérítési jog néhány hagyományos szabálya és az Irányelv készítése során elfogadott kiegészítések

⁴⁹ A Tpv. 88/B §-ának a 2013. évi CCI. törvénnyel beiktatott (6a) bekezdése.

⁵⁰ BOYTHA Györgyné szerk. (2008): *Versenyjogi jogsértések esetén érvényesíthető magánjogi igények*. Budapest, HVG-ORAC; NAGY Csongor István (2008): *Kartelljogi kézikönyv*. Budapest, HVG-ORAC. Különösen 720–746; CSÉPAI Balázs (2008): A versenykorlátozási tilalom magánjogi érvényesítésének lehetőségei az európai és a magyar jogban. In VÖRÖS Imre szerk.: *Az európai közösségi és a magyar versenyjog fejlődési irányai*. Budapest, MTA Jogtudományi Intézet. 53–100; HEGYMEGI-BARAKONYI Zoltán (2008): Az engedékenységi politika és a magánjogi jogérvényesítés viszonya a modern versenyjogban. In VÖRÖS 2008. 101–142; KESSLER, Jürgen (2008): Magánjogi jogérvényesítés – Deliktualis szempontból időszerűvé tétele a német és európai kartelljognak a fogyasztóvédelem szempontjából (Fejes Gábor és Szilágyi Pál ford.). In VÖRÖS 2008. 143–159; HEGYMEGI-BARAKONYI Zoltán – HORÁNYI Márton (2013): A Bizottság versenyjogi jogsértéseken alapuló kártérítési perekre vonatkozó irányelvtervezete. *Versenyttükör*, 9. évf. 2. sz. 4–18; KURITÁR Dávid (2013): Az Európai Bizottság kettős szerepe a magánjogi jogérvényesítésben. *Versenyttükör*, 9. évf. 1. sz. 39–44; MUZSNAY Ágnes (2011): A kár áthárítása a kartellkártérítések során. *Versenyttükör*, 7. évf. 2. sz. 36–44; SZABÓ Péter (2015): A versenyjog megsértésén alapuló kártérítési igények érvényesítésének néhány időszerű kérdése. *Versenyttükör*, 11. évf. 2. sz. 49–60; ZAVODNYIK József (2016): Egyensúlyteremtés. A versenyjogi kártérítési irányelv átültetésének egyes kérdései. *Versenyttükör*, 12. évf. IV. Különszám 58–66.

és módosító rendelkezések közelítették a magyar jog helyzetét az Európai Bizottság által elérni kívánt állapothoz. A jogirodalom is szorgalmazta a magánjogi jogérvényesítés könnyítését és folyamatosan tudósított a joggyakorlat legújabb fejleményeiről. Mindezek ellenére nagyon ritkán nyújtottak be olyan kártérítési kereseteket, amelyek versenyjogi jogsértéssel okozott károk megtérítését igényelték, és ezek a perek sem jártak sikerrel.⁵¹ Ezek alapján nem volt kérdéses, hogy az Irányelv átültetésére szükség van.

9. Az Irányelv átültetésének folyamata

Az Igazságügyi Minisztérium az Irányelv átültetése érdekében olyan tervezetet készített, amely szerint a Tpv-t-be iktatnak be új rendelkezéseket és kisebb szövegmódosításokat hajtanak végre a versenytörvény szövegén.⁵² 2016. október 25-én a Kormány által elfogadott tervezetet megküldték a Parlamentnek. A T/12718 számú javaslatot⁵³ az illetékes bizottságok megvizsgálták és – leszámítva néhány technikai jellegű kiegészítést – elfogadását javasolták. A tervezet elsősorban a Tpv-t. 88/A-88/D §§-it módosítja, és további szakaszokat iktat be a Tpv-t-be.⁵⁴ A Parlament 2016. december 16-án 2016. évi CLXI. törvényként fogadta el a javaslatot, így Magyarország betartotta az átültetésre 2016. december 27-ig

⁵¹ SZILÁGYI, Pál (2013): Private Enforcement of Competition Law and Stand-alone Actions in Hungary. *Global Competition Litigation Review*, Issue 3. 141.

⁵² A Tpv-t. módosítása több szempontból is könnyebben megvalósítható volt, mint a 2013. évi V. törvény Ptk. kártérítési szabályainak kiegészítése. Nem okozott gondot a nagyobb terjedelmű joganyag beépítése a versenytörvénybe, míg a Ptk.-ban az Irányelvnek megfelelő részletességű új felelősségi alakzat kialakítása aránytalanságokat eredményezett volna. A versenytörvényben eleve vannak eljárásjogi rendelkezések, így az Irányelv eljárási normái itt nem ütöttek el az anyagi jogi szabályoktól. Ráadásul az Irányelv előkészítése során már néhány rendelkezés bekerült a Tpv-t-be, így a 2016. évi módosítás egy megkezdett folyamat újabb – bár kiemelkedő jelentőségű – állomását jelentette, míg a jogalkotás meglehetősen tartózkodó a Ptk.-t érintő módosítási elképzelésekkel kapcsolatban.

⁵³ A törvényjavaslatot bemutatja TÓTH András (2016): *Versenyyog és határterületei. A versenyszabályozás jogági kapcsolatai*. Budapest, HVG-ORAC. Különösen 191–210.

⁵⁴ 88/E – 88/U §§.

rendelkezésre álló határidőt. A kártérítéssel kapcsolatos rendelkezések⁵⁵ a kihirdetést követő harmincegyedik napon léptek hatályba.

10. A hatályos magyar jog és az Irányelv összehasonlítása

10.1. Összhang

A 2016. évi CLXI. törvény olyan rendelkezéseket iktatott be a Tpv-t.-be, amelyek összhangban állnak az Irányelvben foglaltakkal. A magyar jog a Tpv-t. 2016. decemberi módosítását követően – figyelemmel a versenyjog és a kártérítési jog kiinduló helyzetére és a 2005–2016 közötti módosításokra is – megfelel az Irányelv elvárásainak. A versenyjogi jogsértésekkel okozott kár teljes mértéke igényelhető a szerződésen kívüli károkozás Ptk.-beli szabályai szerint, de nem lehet büntető kártérítést követelni. Függetlenül attól, hogy a GVH megállapította-e a versenyjogsértést, minden károsult, így a közvetett károsultak is jogosultak káraik megtérítésére. A kárral kapcsolatos Tpv-t.-be iktatott vélelmek javítanak a károsultak helyzetén. Differenciált bizonyítási rend lépett életbe, amely úgy könnyít a felperes károsult vállán nyugvó bizonyítási terhen, hogy közben figyelembe veszi a versenyhatóságok, az engedékenységi kérelmezők, az egyezséget kezdeményezők és a bizalmas adatokat tartalmazó dokumentumokkal rendelkezők érdekeit, és a kár áthárításán nyugvó védekezést előterjesztő károkozó számára is rendelkezésre áll. A GVH határozatának⁵⁶ jogsértést megállapító rendelkezését vagy a határozatot felülvizsgáló bíróság ítéletének jogsértést kimondó részét a kártérítési perben a bíróság nem teheti vita tárgyává. A kárigény elévülési idejének kezdőpontja kedvezőbbé vált. A magyar jogalkotó tett egy lépést az önkéntes vitarendezés szorgalmazása irányába, amikor az egyezséget kötő károkozót egyébként terhelő egyetemleges felelősségen könnyített.

⁵⁵ A törvény a vállalkozások összefonódására vonatkozó normákat is tartalmazott és módosított bizonyos fogyasztóvédelmi szabályokat.

⁵⁶ Ugyanez irányadó az Európai Bíróság jogsértést megállapító határozatára is, de más tagállamok versenyhatóságának ilyen határozata – összhangban az Irányelv követelményével – csak bizonyítéknak minősül.

10.2. A korábbi módosítások megfelelése

A magyar jogalkotó az Európai Bizottság céljainak ismeretében az Irányelv előkészítése során két olyan szabályt is bevezetett, amelyek az Irányelv átültetését követően kérdéseket vetnek fel.

10.2.1. Áremelkedési vélelem

Az Irányelv átültetését követően is hatályban maradt az a rendelkezés,⁵⁷ amely szerint a versenytársak közötti bizonyos kartellek⁵⁸ esetén – az ellenkező bizonyításáig – úgy kell tekinteni, hogy a jogsértés az árat 10%-nyi mértékben befolyásolta.⁵⁹ A vélelem bevezetésével a magyar jogalkotó a károsult vállán nyugvó bizonyítási terhet kívánta könnyíteni abban a reményben, hogy így elhárítja a kártérítési perek útjából a legnehezebb akadályt. A 10%-os áremelkedési vélelem azonban ellentétben állónak látszik az Irányelv preambulumaának 47. bekezdésével, amely csak a kár bekövetkezésére vonatkozóan látja indokoltnak vélelem alkalmazását. A kár mértékével kapcsolatban az Irányelv preambulumaának 47. bekezdése nem vélelmek felállítását, hanem a kárszámítás megkönnyítését szorgalmazza, igaz, hogy végső soron akár a becslés alkalmazását is megengedhetőnek tekinti. Tekintettel arra, hogy a magyar vélelem megdönthető, nem kifejezetten a kár mértékére, hanem annak egy előkérdésére⁶⁰ vonatkozik, továbbá a magyar norma széles körben ismertté vált és – legalábbis eddig – nem váltott ki brüsszeli kritikát, lehet érvelni a norma és az Irányelv összeférhetősége mellett. Az aligha lehet vitás, hogy a magyar jogalkotó célja is a károsultak védelme, a bizonyítás megkönnyítése volt. A magyar vélelem valójában olyan, mintha

⁵⁷ 2009. június 1. napján lépett hatályba a Tpv.-nek a 2009. évi XIII. törvénnyel beiktatott 88/C §-a.

⁵⁸ Az eladási árak közvetlen vagy közvetett meghatározására, a piac felosztására, termelési kvóták meghatározására irányuló kartellekhez kapcsolódott a vélelem.

⁵⁹ A vélelem mind a magyar, mind az európai kartellekre vonatkozik.

⁶⁰ Az áremelkedés egy részét a károsult továbbháríthatja, ezáltal csökkenhet a *damnum emergens* típusú károsodása, de az áthárítás miatti forgalomcsökkenéssel *lucrum cessans* típusú kára keletkezhet. A kár tehát csak abban az esetben azonos a beszerzési árak vélelmezett 10%-os növekedése miatti költségnövekedéssel, ha abból a kartelltag vevője semmit sem hárít át saját vevőire azáltal, hogy megnöveli eladási árait.

a jogalkalmazó helyett a jogalkotó tett volna egy becslést az árak kartell miatti emelkedésének mértékére. Az Európai Bizottság által az EUMSZ 101. és 102. cikkének megsértése alapján indított kártérítési keresetekben a károk számszerűsítéséről kiadott közlemény⁶¹ (a továbbiakban: Kárszámszerűsítési közlemény) 8. pontja kifejezetten említi azt, hogy a nemzeti jog – többek között – megdönthető és megdönthetetlen vélelme- ket állíthat fel. Más kérdés, hogy a 10%-os mérték erősen visszafogottnak tekinthető. Konzervatív becslés alapján a 10% az áremelkedés alsó határá- nak minősül. Közgazdasági becslések szerint a kartellek többnyire 20%- os vagy azt is meghaladó áremelkedést indukálnak.⁶² A vélelemre vonat- kozó szabály megőrzésével alighanem okozati összefüggésbe hozható az, hogy a jogharmonizációs folyamatban Magyarországon valamelyest háttérbe szorult a kár könnyebb és pontosabb számszerűsítése érdekében az Európai Bizottság által végzett munka figyelemmel kísérése.

10.2.2. A bírságelengedésben részesülő engedékenységi kérelmező felelőssége

A Tpv. 2009. június 1. napjától hatályos 88/D. §-a a bírságelengedés- ben részesült engedékenységi kérelmezőt feljogosította arra, hogy mind- addig megtagadja a Tpv. 11. §-ába vagy az EK-Szerződés 81. cikké- be⁶³ ütköző magatartásával okozott kár megtérítését, amíg a követelés az ugyanazon jogsértésért felelős másik károkozótól behajtható. A 2016. decemberi módosítástól a bírságelengedésben részesült engedékenységi kérelmezőt ez a kedvezmény nem illeti meg a saját közvetlen és közve- tett vevőinek és beszállítóinak okozott károk tekintetében, kedvező hely- zete csak az egyéb személyeket ért károk tekintetében érvényesülhet. Miközben a kartellek leleplezése érdekében mind az Európai Bizottság, mind a magyar jogalkotó kedvezőbb helyzetbe kívánja hozni a megfelelő bizonyítékok feltárásával elsőként jelentkező engedékenységi kérelme- zőt, Magyarországon 2017-től ez az ösztönző hatás nem érvényesül majd,

⁶¹ A Bizottság 2013/C 167/07 közleménye az Európai Unió működéséről szóló szerző- dés 101. és 102. cikkének megsértése alapján indított kártérítési keresetekben a károk számszerűsítéséről.

⁶² NAGY Zoltán (2007): *A Gazdasági Versenyhivatal kartellek elleni fellépése*. Előadás a GVH *Fellépés a kartellekkel szemben* című konferenciáján 2007. február 16-án.

⁶³ Ma EUMSZ 101. cikk.

mivel – a korábban bevezetett és az Irányelv fényében túlzottan liberálisnak látszó szabályhoz képest – nehezedik az engedékenységi kérelmező helyzete. További hátrányos változás, hogy nem alkalmazható a Ptk. 6:524. § (3) bekezdése, amely alapján a bíróság mellőzhetné az egyetemleges felelősséget három esetben. Míg az Irányelvet átültető más országokban az engedékenységi kérelmek számának növekedése, ennek következtében a kartellek hatékonyabb felderítése várható, addig Magyarországon az engedékenységi kérelmek mennyiségének stagnálására, rosszabb esetben visszaesésére lehet inkább számítani. Félő, hogy ezek a változások a közeljövőben ösztönzés helyett fékezőleg hatnak a kartellek engedékenységi kérelmek révén történő felderítésére.

10.3. Szélesebb körű szabályozás

A magyar jogalkotó nem törekedett arra, hogy az Irányelvben foglaltakat a lehető legszűkebb körben vegye csak át.

- a) Versenyjogi jogsértésen nem csupán az EUMSZ 101. és 102. §-ban foglalt tilalom megsértését, hanem a Tpv. IV. és V. fejezetében foglalt rendelkezések megsértését is érti, tehát az európai és a magyar versenyjog megsértéséhez azonos következményeket kapcsol, és ezáltal egyformán védi mindkét versenyjogot.
- b) A módosított Tpv. nem szűkíti le a kártérítésre a versenyjogi jogsértések következményeit, hanem szabályai mindenfajta polgári jogi igényre vonatkoznak.
- c) Bizonyos szabályok az üzletfelek üzleti döntéseinek tisztességtelen befolyásolására is vonatkoznak, tehát a szabályok tárgyi hatálya túllép a kartelleken és a gazdasági erőfölénnyel való visszaélésen.

10.4. A károk számszerűsítése

Miközben az Irányelv átültetéséről döntően pozitív képet kapunk, nem ennyire kedvező a helyzet a versenyjogi jogsértéssel okozott károk számszerűsítése kapcsán. Az Európai Bizottság Kárszámszerűsítési közleményt adott ki, és egy gyakorlati útmutatót is készített a károk mértékéről az EUMSZ 101. és 102. cikkének megsértése alapján indított kártérítési

keresetekben. Bár a gyakorlati útmutatóról maga a közlemény állapítja meg, hogy az pusztán tájékoztató jellegű, a nemzeti bíróságokra és a felekre nem kötelező, megjegyzést érdemel, hogy a Tpvt. 2016. évi módosítása nem hivatkozik sem a közleményre, sem a gyakorlati útmutatóra.

10.5. Csoportos keresetek

Az Európai Bizottság ajánlást adott ki a kollektív jogorvoslatokra vonatkozóan⁶⁴ (a továbbiakban: Ajánlás). Kollektív jogorvoslaton az Ajánlás olyan mechanizmust ért, amellyel megelőzhetőek vagy megszüntethetőek a felperesek egy csoportját érintő jogellenes üzleti gyakorlatok, valamint amelyek biztosítják azt, hogy az e gyakorlatokból eredő kár esetén kártérítéshez lehessen jutni. Csoportos kollektív keresetnek pedig az Ajánlás a felperesek csoportja által indított keresetet tekinti. Tanulmányunk témájához a kártérítésre irányuló jogorvoslatok kapcsolódnak. Az Európai Bizottság előnyösnek ítéli az amerikai class action intézményét, de visszaélésszerűnek minősíti és elkerülendőnek tartja – többek között – a büntető kártérítést és az ügyvédnek fizetendő sikerdíjat. A felpereseket képviselő szervezetek csak nonprofit jellegűek lehetnek.

Úgy tűnt, hogy a Polgári peres eljárás reformja megoldja a versenyjogi jogsértéssel okozott károk tekintetében a kollektív igényérvényesítés problémáját. A Tpvt. módosításával párhuzamosan zajló kodifikáció⁶⁵ során szóba került, hogy az – Ajánlásban foglalt elvárásoknak megfelelő – társult per versenyjogi jogsértéssel okozott károk esetén is igénybe vehető eljárási út lesz, de a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény 583. § (2) bekezdése csak fogyasztói szerződésekből eredő követelések esetén, munkaügyi perben és környezeti károk megtérítésére engedi a társult per igénybevételét.

⁶⁴ Az Európai Bizottság 2013/396/EU ajánlása a jogsértések megszüntetésére és a kártérítésre irányuló uniós kollektív jogorvoslati mechanizmusok közös elveiről.

⁶⁵ Az Igazságügyi Minisztérium által 2016. szeptember 2-án benyújtott T/11900 számú törvényjavaslat kétféle pert kívánt szabályozni a Pp.-nek a kollektív igényérvényesítéssel kapcsolatos perekről szóló nyolcadik részében: a közérdekből indított pert és a társult pert.

11. Összegzés

Összegzésként tehát azt állapíthatjuk meg, hogy a magyar jogalkotás korrekt módon, sőt bizonyos mértékben a feladatot túlteljesítve ültette át az Irányelvet a magyar versenytörvénybe, de meglehetősen visszafogottságot tanúsított a Kárszámszerűsítési közlemény, a gyakorlati útmutató és az Ajánlás tekintetében. Ez utóbbi körben kiemelendő, hogy nem is a versenytörvény feladata lenne, hogy a károk számszerűsítésével és a csoportos keresetek kérdésével részletekbe menően foglalkozzon. A versenyjog így is erőn felül vette ki a részét a jogalkotási munkából, hiszen a 2016-ban a Tpv-t-be beiktatott szabályok túlnyomó többsége magánjogi jellegű, döntően eljárásjogi, kisebb részben a kártérítéshez kötődő anyagi jogi norma.

Üres oldal

Jerney Leona

A kartelljogi jogsértések magánjogi jogkövetkezményei

1. Bevezetés

Annak érdekében, hogy tisztázhassuk, mi is a különbség a magánjogi, illetve a közjogi jogérvényesítés között, az Irányelv célját szükséges megérteni. Közjogi jogérvényesítés esetén az Európai Bizottság jár el nemzetközi szinten, tagállami szinten pedig a nemzeti versenyhatóságok, azaz Magyarország esetében a Gazdasági Versenyhivatal. Magánjogi jogérvényesítésről viszont akkor beszélünk, ha a fél a jogos kártérítési igényével közvetlenül a bíróságokhoz fordulhat. Sajnálatos módon a magánjogi jogérvényesítés gyakorlati megvalósulása eddig váratott magára, azonban a 2014/104/EU irányelv¹ e joghézagot és hiányt próbálja meg befoltozni.

Jelenleg sajnos több eljárási akadály is nehezíti a bírósági igényérvényesítést, ezen próbál majd segíteni a megszületett Irányelv, hiszen hatására a polgári eljárásjogi szabályoknak is idomulniuk kell a másodlagos jogforrás szellemiségéhez.²

Az Irányelv meghozatalát még inkább sürgette az a tény, hogy a kartellek az Európai Bizottság becslései alapján évente több mint 60 milliárd euró kárt okoznak az Európai Unió gazdaságának. E mellett a tetemes

¹ Az Európai Parlament és a Tanács 2014. november 26-i 2014/104/EU irányelve a tagállamok és az Európai Unió versenyjogi rendelkezéseinek megsértésén alapuló, nemzeti jog szerinti kártérítési keresetekre irányadó egyes szabályokról (EGT vonatkozású szöveg).

² Jalsovszky Ügyvédi iroda (2015): Könnyebb lesz az árkartell áldozatainak a kártérítése – Uniósi irányelv segíti a versenyjogi jogsértéseket elszenvedőket. *Jogi fórum*. Elérhető: www.jogiforum.hu/hirek/33748 (Letöltés ideje: 2017. 02. 25.)

összeg mellett nem maradhat szabályozás nélkül a terület.³ Azon felül nagyon szomorú hír, hogy a legtöbb tagállamban elhanyagolhatóan mondható a kartellkárosultak által indított eljárások száma, holott a számadatot látva nyilvánvaló, hogy nem csupán néhány ember károsodott a kartellek „játszmái” révén, csak nem tudják, hogyan lehet ezt bizonyítani, vagy éppen nincs is rá meg a megfelelő jogi háttér.⁴

A Bizottság is időben észlelte a problémát, így sürgette az Irányelv minél gyorsabb megalkotását. A következőkben először az Irányelv előzményeit mutatom be, majd áttérek a konkrét irányelvi rendelkezésekre és azok magyarázatára.

2. Előzmények

A Bizottság elsőként 2005-ben tette közzé Zöld Könyvét,⁵ amelynek fő célja a hatékony jogérvényesítés akadályainak feltárása, illetve az ezek megoldására szolgáló jogalkotási lehetőségek felismerése volt. Ezt követte a 2008-as Fehér Könyv,⁶ amely már tényleges javaslatokat tartalmazott a jogalkotásra vonatkozóan.

A tagállamok és az Európai Unió versenyjogi rendelkezéseinek megsértésén alapuló, nemzeti jog szerinti kártérítési keresetekre irányadó egyes szabályokról szóló Irányelv tervezetét a Bizottság még 2013-ban terjesztette elő, hiszen már ekkor is a legfontosabb érdekek közé sorolta a magánjogi jogérvényesítés kérdéskörét.⁷

Az EUMSZ 101. cikkének közvetlen hatályából következik, hogy az egyének jogaikat a nemzeti bíróságaik előtt is érvényesíthetik, mint

³ A kártérítési jogról, beleértve ebbe a versenyjogi magánjogi igényeket is, születtek ugyan korábban egységesítési törekvések, azonban a terveket uniós jogalkotás nem követte. Az egységesítési törekvésekről lásd: GOMBOS Katalin (2014): *A jog érvényesülésének térsége az Európai Unióban*. Budapest, Wolters Kluwer. 54–57.

⁴ Jókay és társai ügyvédi iroda (2015): Hatályba lépett a kartellkárosultakról szóló EU irányelv. Elérhető: jokay.eu/hatalyba-lepett-a-kartellkarosultakrol-szolo-eu-iranyelv (Letöltés ideje: 2017. 02. 25.)

⁵ Zöld Könyv az EK versenyszabályainak megsértésére alapított kártérítési perekéről COM (2005) 672. 2005. 12. 19.

⁶ Fehér Könyv az EK versenyszabályainak megsértésére alapított kártérítési perekéről COM (2008) 165. 2008. 04. 02.

⁷ HEGYMEGI-BARAKONYI-HORÁNYI 2013. 4.

ahogy ezt a Courage és Crehan, illetve a Manfredi ügyekben is kijelentette a Bíróság, hogy bárki követelhet kártérítést az általa elszenvedett kárért azzal a feltétellel, hogy ok-okozati összefüggés áll fenn az uniós versenyjogi szabályok megsértése és a kár között. Azonban ez számos nehézségbe ütközik a gyakorlatban, remélhetőleg ezeket oldja majd fel az Irányelv.

3. Miért éppen Irányelv?

Az Irányelv legnagyobb előnye, hogy „az elérendő célokat illetően minden címzett tagállamra kötelező, azonban a forma és az eszközök megválasztását a nemzeti hatóságokra hagyja.”⁸ Valószínűleg ez a legfontosabb indoka annak, hogy miért döntöttek az irányelvi forma mellett, hiszen számos tagállam már rendelkezik a szabályozásnak megfelelő belső jogszabályokkal, máshol viszont teljes reformációra van szükség a nemzeti jogszabályalkotásban. Ezáltal sikerül elkerülni a szükségtelen beavatkozást is, hiszen nem erőlteti rá magát a tagállamokra, saját maguk dönthetik el, milyen formában reformálják meg saját, belső szabályaikat annak érdekében, hogy az megfeleljen az Irányelvben foglalt céloknak.

További előnye, hogy bár az elérendő eredményt tekintve kötelező a címzett tagállamok számára, a nemzeti hatóságokra bízva a forma és a módszer megválasztását.⁹

4. Cél és felépítés

2014. november 26-án megszületett a várva várt Irányelv, amely *A tagállamok és az Európai Unió versenyjogi rendelkezéseinek megsértésén alapuló, nemzeti jog szerinti kártérítési keresetekre irányadó egyes szabályokról* címet viseli.

Az Irányelv egy preambulumból, 7 fejezetből és 24 cikkből áll. Az 56 bekezdésből álló preambulumból kitér arra, hogy „az EUMSZ 101. és 102. cikkének közvetlen hatálya van a magánjogi jogalanyok közötti jogviszonyokban, és olyan jogokat és kötelezettségeket keletkeztet az érintett

⁸ BLUTMAN László (2010): *Az Európai Unió Joga a gyakorlatban*. Budapest, HVG-ORAC. 225.

⁹ BLUTMAN 2010. 230.

jogalanyokra vonatkozóan, amelyek érvényesülését a nemzeti bíróságoknak biztosítaniuk kell”.¹⁰ Éppen ezért nagyon fontos, hogy valamennyi tagállamnak ezen jog hatékony gyakorlását biztosító eljárási szabályai legyenek.¹¹

Mindemellett fontos, hogy a kártérítési keresetekhez alternatív jogérvényesítési módok kapcsolódjanak. Ez a két jogérvényesítési forma egymással kölcsönhatásban kell, hogy álljon, éppen ezért az uniós szintű összehangolással kiküszöbölhetőek az olyan különbségek is, amelyek veszélyeztetnék a belső piac megfelelő működését.¹²

A tagállamoknak legkésőbb 2016. december 27. napjáig hatályba kell léptetniük azokat a törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezéseket, amelyek szükségesek az Irányelvnek való megfeleléshez. Kiemelendően fontos ugyanakkor, hogy ezeket a nemzeti intézkedéseket ne lehessen viszszaemelőleg hatállyal alkalmazni. Ezen felül nem alkalmazhatóak akkor sem, ha olyan keresetről van szó, amely 2014. december 26-a előtt indult valamely nemzeti bíróság előtt. Az Irányelv címzettjei a tagállamok.

5. Fogalommeghatározások

A preambulumot követően az Irányelv fogalommeghatározásokkal¹³ folytatódik. Számszerűen 24 fogalmat határoz meg, mint például mi a kartell, az árnövekedés, az önkéntes vitarendezés, ki a közvetett vagy közvetlen vevő, valamint mi számít egyáltalán versenyjogi jogsértésnek.

Ezen felül kimondja a tényleges érvényesülés, illetve az egyenértékűség elvét. Tényleges érvényesülésről akkor van szó, ha a tagállamok biztosítják, hogy nem teszik a gyakorlatban megvalósíthatatlanná vagy

¹⁰ 2014/104/EU irányelv (3) preambulumbekzdés.

¹¹ 2014/104/EU irányelv (4) preambulumbekzdés.

¹² 2014/104/EU irányelv (6) preambulumbekzdés.

¹³ A fogalommeghatározások uniós jogforrások esetén igen nagy jelentőséggel bírnak. Lásd ennek a kérdésnek a jogirodalmi magyarázatát: GOMBOS Katalin (2012a): A fogalom-meghatározások jelentősége a Brüsszel I rendelet módosítása kapcsán. In OSZTOVITS András szerk.: *A Brüsszel I. rendelet reformja*. Acta Caroliensia Conventorum Scientiarum Iuridico-Politicarum, 2063–4757. Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar. 2. köt. 22–33.

túlzottan nehezzé a versenyjogi jogsértéssel okozott kár teljes megtérítésére vonatkozó uniós jog gyakorlását.¹⁴

Ezzel szemben egyenértékűségről akkor beszélünk, ha a 101. vagy a 102. cikk megsértésén alapuló keresetekre vonatkozó nemzeti szabályok és eljárások nem kedvezőtlenebbek, mint a nemzeti jog megsértése miatt indított keresetek esetén.¹⁵

6. A bizonyítékok feltárása

Versenyjogi perekben a leggyakrabban előforduló problémát, illetve a legnagyobb akadályt az jelenti, hogy a felperes számára szinte lehetetlenné válik a bizonyítékok beszerzése. Éppen ezért az Irányelv kitér arra, hogy milyen feltételekkel lehet kötelezni arra az esetlegesen jogsértő alperest, hogy tárja fel a bizonyítékokat. Hiszen a kártérítési perben a felperes köteles bizonyítani azt, hogy károkozó, jogellenes magatartás történt, amelynek folyományaként ő kárt szenvedett, illetve, hogy ezen magatartás és a kár között ok-okozati összefüggés áll fenn.

Az Irányelv útmutatásai alapján a tagállamok biztosítják, hogy a nemzeti bíróságok kötelezni tudják az alperest avagy harmadik felet, hogy az ellenőrzésük alatt álló bizonyítékokat tárják fel. Kiemelendő, hogy ez csupán a releváns bizonyítékokra korlátozódik, illetve nagyon fontos, hogy csak arányos mértékben lehet erre kötelezni a harmadik felet és az alperest, valamint figyelembe kell venni az ő jogos érdekeiket is. Mindemellett az elrendelés során biztosítaniuk kell a mentességek teljes körű érvényesülését.¹⁶

További célja az Irányelvnek, hogy a „koronatanú-programot” tovább erősítse, hiszen ők mentességet kapnak, így az engedékenységi nyilatkozatok, egyezségi beadványuk ugyanúgy nem lesz megismerhető, tehát kivételt képez a bizonyítékok feltárása alól.¹⁷

Az Irányelv emellett szankciók kiszabását is lehetővé teszi a nemzeti bíróságok számára mind a felekre, harmadik felekre, illetve jogi képviselőikre, abban az esetben, ha

¹⁴ 2014/104/EU irányelv 4. cikk.

¹⁵ 2014/104/EU irányelv 4. cikk.

¹⁶ 2014/104/EU irányelv 5. cikk.

¹⁷ Jókay és társai ügyvédi iroda 2015.

- a) elmulasztják vagy megtagadják végzésének teljesítését;
- b) releváns bizonyítékot semmisítenek meg;
- c) elmulasztják vagy megtagadják a bizalmas információ védelmére irányuló végzésben előírt kötelezettségek teljesítését;
- d) avagy megsértik a bizonyítékok felhasználására vonatkozó korlátozásokat.¹⁸

Ez hatalmas változást jelent, hiszen korábban nem volt megfelelő szankció a kezükben ahhoz, hogy fellépjenek az ilyen jellegű visszaélésekkel szemben.

7. Elévülés

Az Irányelv meghozatalának egyik legfőbb indoka az, hogy az elévülési szabályok ne akadályozzák a magánjogi jogérvényesítést. Ezt elősegítve az Irányelv biztosítja ugyan a tagállamok számára, hogy saját maguk határozzák meg az elévülésre vonatkozó szabályokat, ugyanakkor kimondja, hogy ezeknek a szabályoknak meg kell határozniuk az elévülés kezdő időpontját, annak időtartamát, valamint, hogy mikor nyugszik, illetve mikor szakad meg. Emellett egy általános elévülési határidőt állapít meg 5 évben, valamint kimondja: nem kezdődhet meg az elévülési idő azelőtt, hogy a versenyjogi jogsértés megszűnt volna és a felperesnek tudomása lenne a következőkről (avagy ésszerűen elvárható lenne, hogy tudjon róla): hogy a magatartás versenyjogi jogsértésnek minősül; hogy ez számára kárt okozott; a jogsértő kilétéről.¹⁹

8. Egyetemleges felelősség, engedékenységi politika

Az Irányelv kimondja, hogy a jogsértést közös magatartással előidéző vállalkozások egyetemlegesen felelnek, kötelesek a kárt teljes mértékben megtéríteni és a károsult fél bármelyiktől kérheti a kárának teljes megtérítését, amíg azt teljes mértékben meg nem térítették.²⁰

¹⁸ 2014/104/EU irányelv 8. cikk.

¹⁹ 2014/104/EU irányelv 10. cikk.

²⁰ 2014/104/EU irányelv 11. cikk.

Igen fontos kivételt tartalmaz azonban az Irányelv az engedékenységi programban részt vett személyek tekintetében, hiszen ha nem biztosítanak speciális védelmet a programban résztvevőknek, úgy semmilyen érdekük nem fűződne ahhoz, hogy részt vegyenek benne. Nagyon fontos kiemelni, hogy ez nem szünteti meg az egyetemleges felelősséget, csupán mögöttesé alakítja át.²¹

9. A kár számszerűsítése

Az Irányelv alapvetően a teljes kártérítéshez való jog mellett teszi le a voksát, tehát mind a ténylegesen bekövetkezett vagyoni veszteséget, mind az elmaradt hasznát, mind a kamatot követelheti a károsult.

Mindemellett azokban az esetekben, amikor bebizonyosodik, hogy a kár kétséget kizáróan bekövetkezett, a nemzeti bíróságoknak lehetőségük van becsléssel megállapítani a kár összegét, hiszen ekkor gyakorlatilag lehetetlen vagy túlságosan bonyolult megállapítani a kár pontos összegét.²²

A kartellekkel szemben a 16. cikk egy megdönthető vélelmet állít fel, amely szerint, ha a kartell okozta a jogsértést, akkor vélelmezzük, hogy a jogsértés kárt okozott. Kartellek esetében még nehezebb terhet ró a bizonyítás a károsultra, ezért így próbálja őt védeni az Irányelv. Fontos kiemelni, hogy megdönthető vélelemről van szó, tehát a vállalkozások bizonyíthatják ennek az ellenkezőjét.

10. Önkéntes vitarendezés

Az Irányelv fő céljai közé tartozik annak erősítése, hogy a felek főként a konszenzusos vitarendezést válasszák. A fogalom meghatározásoknál megtaláljuk, hogy az Irányelv mit tekint önkéntes vitarendezésnek: „Bármely olyan mechanizmus, amely lehetővé teszi a felek számára a kártérítési igény tekintetében fennálló jogvita peren kívüli rendezését.”²³

Ennek érvényesülése érdekében előírja, hogy az eljárás időtartamára az elévülés nyugszik azokban az esetekben, amikor a felek részt vesznek,

²¹ 2014/104/EU irányelv 19. cikk.

²² Jókay és társai ügyvédi iroda 2015.

²³ 2014/104/EU irányelv 2. cikk, 21. pont.

részt vettek, vagy amikor képviseltek az önkéntes vitarendezési eljárásban. Emellett a nemzeti bíróságok az eljárást 2 évre felfüggeszthetik, amennyiben az önkéntes vitarendezés folyamatban van.²⁴

11. Záró gondolatok

Összességében elmondható, hogy az Irányelv számos újítást hoz mind az európai uniós, mind a nemzeti jogban. Az Irányelvet 2016. december 27-ig kellett átültetni a tagállamok belső jogába. Reméljük, az Irányelv meghozza a várt eredményt és hatékony fellépést fog biztosítani a kartellező vállalkozásokkal szemben, illetve a magánjogi jogérvényesítés jóval gördülékenyebb lesz. A Bizottság emellett 2020. december 27-ig felülvizsgálja majd az Irányelvet, amiről mind a Tanácsnak, mind az Európai Parlamentnek jelentést nyújt majd be.

²⁴ 2014/104/EU irányelv 18–19. cikk.

Simon Emese Réka

Versengő alapjogok¹

Az Európai Unió Bíróságának joggyakorlatában szép számmal találhatunk versenyjogi témájú ügyeket, azonban ezek kapcsán ritkán kerül szóba az alapjogi megközelítés. Vajon mi lehet ennek az oka? Sokan a relevancia hiányára tippelnének, azonban az alapjogok szövevényes hálója sokkal jobban körbefonja ezt a jogterületet is, mint gondolnánk.

Az Európai Unióban az Európai Bizottság felelős a tiszta versenykörülmények biztosításáért. Az uniós versenyszabályok megsértése komoly jogkövetkezményeket von maga után, azonban a bizonyítás sok esetben nehézkes, hiszen a versenyt torzító vagy korlátozó megállapodások általában titkosan, zárt ajtók mögött születnek, a feltételekről pedig ritkán készülnek írásos dokumentumok. Ahhoz, hogy az alapjogok szerepére megfelelően rá tudjak világítani, először szeretném bemutatni a kartellügyekre vonatkozó bizonyítási szabályokat.

1. Bizonyítás kartellügyekben

A következő bizonyítási eszközök állnak a Bizottság rendelkezésére:

- a) az engedékenységi program keretében tett nyilatkozatok, amelyek a bírság alól részben vagy egészben való mentesülést biztosítanak;
- b) a rajtaütések során fellelt dokumentumok;
- c) a Bizottság kérdéseire adott válaszok;
- d) a közgazdaságtani elemzések.²

¹ Vesd össze: arsoni.hu/versengo-alapjogok (Letöltés ideje: 2017. 08. 14.)

² Luszczyk Viktor 2015. október 1-jén az Európai Unió Bíróságán elhangzott előadása alapján.

Ezek az eszközök azonban csak akkor használhatók bizonyítékként, ha ezekhez az ügyiratokhoz (illetve sok esetben hangfelvételekhez) az eljárás alá vont vállalat hozzáférhetett a hatósági eljárás során. Emellett a bizonyítékok értékelésére is szigorú szabályok vonatkoznak, hiszen a Bizottságnak pontos és egybehangzó bizonyítékokra kell hivatkoznia ahhoz, hogy a jogsértés megtörténtét hitelt érdemlően bizonyítsa. A bizonyítékokat összességükben kell értékelni, azonban külön-külön is meg kell felelniük a pontosság kritériumának.³ A pontos és egymást követő bizonyítékoknak a jogsértés megtörténtét kell igazolnia.⁴ A pontossági kritérium azonban nem vonatkozik szükségképpen a jogsértés összes elemére. Elegendő, ha a bizonyítékok a maguk összességében értékelve felelnek meg e követelménynek.⁵ A bizonyítékok helyes értékelésének korlátját a bírói felülvizsgálat lehetősége teremti meg.⁶

Az engedékenységi program bizonyul legeredményesebbnek a bizonyítási eszközök közül, de ennek kapcsán hitelességi aggályok⁷ merülhetnek fel. Gyakori ellenérv például, hogy a nyilatkozattevő a versenytársai bírságát akarta nyilatkozatával növelni, vagy a Bizottság nyomására többet vallott be, mint ami valójában történt.⁸ Ezért főszabály szerint különösen megbízható bizonyítéknak kell tekinteni azt a nyilatkozatot, amely a nyilatkozattevő érdekei ellen irányul.⁹ Az ítélezési gyakorlat szerint egyetlen vállalkozás nyilatkozata, amelynek pontosságát több más érintett

³ T-44/02 OP., T-54/02 OP., T-56/02 OP., T-60/02 OP. és T-61/02 OP. sz. egyesített ügyek (Dresdner Bank), ECLI:EU:T:2006:271, 62–63. pontok.

⁴ T-62/98. sz. ügy (Volkswagen) ECLI:EU:T:2000:180 43. pont és az ott hivatkozott ítélezési gyakorlat.

⁵ T-305/94–T-307/94. sz., T-313/94–T-316/94. sz., T-318/94. sz., T-325/94. sz., T-328/94. sz., T-329/94. sz. és T-335/94. sz. ügy (ügynevezett „PVC II”, Limburgse Vinyl Maatschappij és társai) ECLI:EU:T:1999:80. 768–778. pont, különösen 777. pont. C-238/99. P. sz., C-244/99. P. sz., C-245/99. P. sz., C-247/99. P. sz., C-250/99. P.–C-252/99. P. sz. és C-254/99. P. sz. ügy (Limburgse Vinyl Maatschappij és társai) ECLI:EU:C:2002:582. 513–523. pont.

⁶ T-185/96, T-189/96 és T-190/96. sz. ügy (Riviera Auto Service és társai) ECLI:EU:T:1999:8. 47. pont.

⁷ T-120/04. sz. ügy (Peróxidos Orgánicos) ECLI:EU:T:2006:350. 70. pont.

⁸ T-566/08. sz. ügy (Total Raffinage Marketing), ECLI:EU:T:2013:423, 67–75. pont.

⁹ T-109/02., T-118/02., T-122/02., T-125/02., T-126/02., T-128/02., T-129/02., T-132/02. és T-136/02. sz. egyesített ügyek (Bolloré és társai) ECLI:EU:T:2007:115. 166. pont, T-54/03. sz. ügy (Lafarge) ECLI:EU:T:2008:255. 59. pont.

vállalkozás vitatja, nem tekinthető az utóbbiak által elkövetett jogsértés megfelelő bizonyítékának, ha más bizonyíték azt nem támasztja alá.¹⁰

A hitelesség mellett szól, hogy a téves információszolgáltatás az engedékenységi kedvezmény megvonásával jár, így talán senkinek sem érdeke, hogy elvágja magát a mentesség lehetőségétől. Ezen felül az *unus testis nullus testis* elv érvényesül, tehát ha a kartellt felfedő vállalkozás állítását más nem erősíti meg, és többen vitatják, csökken annak bizonyító ereje.¹¹ Amennyiben azonban valamely dokumentum nem mond nyilvánvalóan ellent a bizonyíték tartalmának, és a Bizottság a tiltott megállapodás lényeges elemeire nézve bizonyítékot szolgáltat, ez elegendő lehet ahhoz, hogy a terhelő bizonyítékokat a Törvényszék elfogadja.

További problémát jelent, hogy gyakran azzal érvelnek a felperesek, hogy volt ugyan versenykorlátozó megállapodás, de abban ők nem vettek részt. A vállalkozás kartellben való részvételének bizonyításához elegendő a versenyellenes találkozókra való részvétel bemutatása, azonban a vállalkozás bizonyíthatja az elhatárolódást.

Ez annak bizonyításával történik, hogy a vállalkozás részvétele minden versenyellenes szándékot nélkülözött és tájékoztatta versenytársait arról, hogy az e találkozókra való részvételi szándéka eltér az övéktől.¹²

Ha belegondolunk, ez a gyakorlatban elég elképzelhetetlen, hiszen az ilyen találkozók lényege pont az, hogy csak az érdekeltek vesznek részt rajtuk a legnagyobb titoktartás mellett, ami mindegyik résztvevő félnek alapvető érdeke. Ilyen esetekben a döntő tényező a többi résztvevő megítélése, kérdésként merülhet fel azonban, hogy mit lehet kezdeni az ahhoz hasonló kijelentésekkel, miszerint „az alkalmazottunk jelen volt, de nem minket képviselt”, vagy „nem fűződött érdekünk a versenykorlátozáshoz”.

2. A Törvényszék szerepe a bírság kiszabásában

Az Európai Unió csatlakozási szándéka az Emberi Jogok Európai Egyezményéhez (EJEE) felvetett néhány alapjogi problémát,

¹⁰ T-67/00., T-68/00., T-71/00. és T-78/00. sz. egyesített ügyek (JFE Engineering és társai) ECLI:EU:T:2004:221. 219. és 220. pont.

¹¹ T-67/00., T-68/00., T-71/00. és T-78/00. sz. egyesített ügyek (JFE Engineering), ECLI:EU:T:2004:221, 219–220. pont.

¹² C-403/04 P. sz. ügy (Sumitomo), ECLI:EU:C:2007:52, 47. pontok, C-199/92. P. sz. ügy, (Hüls) ECLI:EU:C:1999:358. 155. pont.

amelyek kihívást jelentenek az uniós intézmények számára.¹³ Az EJEE 6. cikkének (1) bekezdése értelmében biztosítani kell a független és pártatlan bírósághoz való jog érvényesülését, ami miatt szükség van a Törvényszék szerepének erősítésére¹⁴ a széleskörű bizottsági hatáskörrel szemben. A problémát az jelenti, hogy a Bizottság mint versenyhatóság nyomoz és bírságot szab ki, amelyben széles mérlegelési jogkörrel rendelkezik, a Törvényszék pedig az ítélezési gyakorlat szerint csak nyilvánvaló értékelési hiba esetén avatkozhat be.

A Chalkor ügyben megállapították, hogy „a bíróság sem az iránymutatásban említett kritériumok alkalmazásakor figyelembe vett tényezők megállapítását, sem pedig e tényezők értékelését illetően nem hivatkozhat a Bizottság mérlegelési mozgásterére azért, hogy eltekintsen az alapos jogi és ténybeli felülvizsgálat elvégzésétől”.¹⁵ Láthatjuk tehát, hogy előrelépés már történt, de még mindig távol vagyunk attól, hogy egyértelműen megállapítható legyen a teljes függetlenség a Bizottság tevékenységétől.

A Törvényszék a bírságok kiszabása terén is korlátokhoz van kötve, azonban a bírságkiszabás módszere egy bizottsági iránymutatásban szerepel, nem jogszabályban, ami jogilag nem köti a Törvényszéket. Az ítélezési gyakorlat kialakította azokat a kereteket, amelyek között a bíróság mozogni szokott. A *nec ultra petita* elv értelmében a bírság számításának alapját képező jogsértési időtartamokat lefelé kell kerekíteni, és ezen időtartamok alapján számított szorzóval állapítják meg a bírság összegét.

Patthelyzetet jelent a joggyakorlatban az az eset, amikor az anyavállalat és a leányvállalat külön perel. Az esetjogban olyan megoldás született, hogy ha a Törvényszék a leányvállalat bírságát leszállítja, akkor ezt figyelembe kell venni az anyavállalat ügyében is.¹⁶

¹³ Az alapjogi kérdéseket illetően lásd: GOMBOS Katalin (2017): *Az Európai Unió jogrendszere és közjogának alapjai*. Budapest, Wolters Kluwer. 385–410.

¹⁴ A jogvédelem garanciáiról lásd részletesen: GOMBOS Katalin (2011): Az uniós jogból fakadó bírói jogvédelmi eszközök szintjei és lépcsőfokai. *Európai jog*, 11. évf. 5. sz. 35–45.

¹⁵ C-386/10 P. sz. ügy (Chalkor), ECLI:EU:C:2011:815, 62. pont.

¹⁶ C-286/11 P. sz. ügy (Tomkins), ECLI:EU:C:2013:29 és C-597/13 P. sz. ügy (Total SA), ECLI:EU:C:2015:613.

3. A büntetőjogi alapjogi garanciák szerepe a versenyjogban

A versenyjog kapcsán az EJEE 6. cikkének büntetőjogi jellegű rendelkezései között is találunk alapjogi relevanciákat, melyek közül először az önvád tilalmát szeretném kiemelni. A Tanács 1/2003/EK rendeletének (23) preambulumbekzdése szerint „a Bizottság határozatának betartása során a vállalkozások nem kényszeríthetők annak bevallására, hogy jogsértést követtek el,¹⁷ viszont minden esetben kötelesek megválaszolni a tényszerű kérdéseket és átadni a dokumentumokat még akkor is, ha ezek az információk felhasználhatók velük vagy egy másik vállalkozással szemben a jogsértés fennállásának megállapítására”. E rendelkezés ugyan nem konkrétan érinti az önvád tilalmának kérdését, azonban felvetheti a kérdést, hogy hol húzható meg a határ a jogszerű eljárás és az alapjogok sérelme között.

Ezt a Törvényszék (korábban az Elsőfokú Bíróság) is igyekezett kifejtetni ítéleteiben: „Nem ismerhető el a hallgatáshoz való abszolút jog, [...] elismerése ugyanis túlmenne azon, ami a vállalkozások védelemhez való jogának biztosításához szükséges, és indokolatlanul akadályozná a Bizottságot azon feladatának végrehajtása során, amely szerint biztosítania kell a közös piacon a versenyszabályok betartását. Az érintett vállalkozást csak akkor illeti meg a hallgatáshoz való jog, amennyiben olyan válaszok adására kötelezik, amelyekkel elismerné a jogsértés meglétét, melynek bizonyítása a Bizottság feladata.”¹⁸

Tehát a vállalkozások kötelezhetők arra, hogy minden számukra ismeretes, a tényekre vonatkozó szükséges információt megosszanak, és amennyiben szükséges, átadják az ezekre vonatkozó, birtokukban levő dokumentumokat.

E kötelezettség azonban nem ütközik sem az EJEE 6., sem pedig az Európai Unió Alapjogi Chartájának 47–48. cikkeibe. További biztosíték, hogy a vállalkozásnak joga van a válaszadás megtagadására az informális információkérés keretében feltett, jogsértésre vonatkozó kérdéssel kapcsolatban, valamint határozatban fel sem lehet tenni ilyen jellegű

¹⁷ Lásd erről a témáról: GOMBOS Katalin (2010): Az alapjogok helyzetének változása az Európai Bíróság joggyakorlata tükrében. *Jogtudományi Közlöny*, 65. évf. 2. sz. 90–97.

¹⁸ T-446/05. sz. ügy (Amann Söhne), ECLI:EU:T:2010:165, 326. pont és T-297/11. sz. ügy (Buzzi Unicem), ECLI:EU:T:2014:122, 60. pont.

kérdést. A haszonkulcs számítására vonatkozó kérdést viszont határozatban is fel lehet tenni, hiszen nem kell rá olyan választ adni, amely elegendő a jogsértés megállapításához.¹⁹

Kérdésként merül fel, hogy a versenyjogra mennyire vonatkoztathatók a klasszikus büntetőjogi sztenderdek. Ugyan a versenyjog *quasi* büntetőjogi jellegüként írható le, mégsem képezi a büntetőjog szerves részét, emiatt pedig nem kell teljes terjedelmükben alkalmazni a büntetőjogi garanciákat. Továbbá érdekes probléma, hogy az 1/2003/EK rendelet 23. cikkében foglaltak elegendő jogalapot jelentenek-e a bírságoláshoz. A Bíróság megállapította, hogy a szankció elég precízen van meghatározva, mert a bírságolási iránymutatás részletezi a bírságkiszabás szempontjait.²⁰

Azonban a Bíróság azt is kimondta, hogy a Bizottságnak joga van ahhoz, hogy megváltoztassa a bírságolási gyakorlatát – bizonyos körülmények fennállása esetén – akár a korábbi iránymutatásai tekintetében vizsgálható hatállyal.²¹ Az a tény ugyanis, hogy a Bizottság a múltban egyes típusos jogsértésekre bizonyos szinten szabta ki a bírságokat, nem fosztja meg attól a lehetőségtől, hogy ezt a szintet az 1/2003 rendeletben jelzett korlátok között felemelje, ha ez az uniós versenypolitika végrehajtásának biztosítása érdekében szükséges. Az uniós versenyszabályok hatékony alkalmazása ugyanis megköveteli, hogy a Bizottság a bírságok szintjét bármikor e politika szükségleteihez igazíthassa.²²

A visszaható hatály alkalmazása azonban már sérelmes lehet az EJEE 7. cikkének szempontjából. Az ellentmondás feloldására a Sasol ügyben került sor, amelyben a Törvényszék úgy értelmezte a problémát, hogy az 1/2003/EK rendelet 23. cikkének (2) bekezdése egyszerűen minősül olyan eszköznek, amely lehetővé teszi a Bizottság számára az uniós versenypolitika hatékony végrehajtását, valamint megfelelően világos és pontos

¹⁹ T-305/94., T-306/94., T-307/94., T-313/94–T-316/94., T-318/94., T-325/94., T-328/94., T-329/94. és T-335/94. sz. egyesített ügyek (LVM), ECLI:EU:T:1999:80, 455–456. pont.

²⁰ T-400/09. sz. ügy (Ecka Granulate), ECLI:EU:T:2012:675, 28. pont.

²¹ C-189/02. P., C-202/02. P., C-205/02. P.–C-208/02. P. és C-213/02. P. sz. egyesített ügyek (Dansk Rørindustri), ECLI:EU:C:2005:408, 229–230. pont.

²² 100/80–103/80. sz. egyesített ügyek (Musique Diffusion française és társai) ECLI:EU:C:1983:158. 109. pont; C-196/99. P. sz. ügy (Aristrain) ECLI:EU:C:2003:529. 81. pont, valamint Dansk Rørindustri A/S (C-189/02. P. sz.), Isoplus Fernwärmetechnik Vertriebsgesellschaft mbH és társai (C-202/02. P. sz.), KE KELIT Kunststoffwerk GmbH (C-205/02. P. sz.), LR af 1998 A/S (C-206/02. P. sz.), Brugg Rohrsysteme GmbH (C-207/02. P. sz.), LR af 1998 (Deutschland) GmbH (C-208/02. P. sz.) és ABB Asea Brown Boveri Ltd (C-213/02. P. sz.) egyesített ügyek ECLI:EU:C:2005:408. 169. pont.

jogi alapot biztosít az olyan határozatok elfogadásához, amelyek a kartelllek résztvevőivel szemben bírságot szabnak ki.²³ Az érvek között fontos, hogy a kartell résztvevői számára ésszerűen előrelátható lehetett a korábbi iránymutatás új bírságszámítási módszerrel történő felváltása, és az új iránymutatás bevezetése egyébként nem változtatott a bírságnak az 1/2003 rendelet 23. cikkének (2) bekezdésében meghatározott legmagasabb mértékén. Ilyen feltételek fennállása esetén nem állapítható meg a visszaható hatály tilalmának sérelme akkor, amikor a későbbi bírságolási iránymutatást az elfogadása előtt elkövetett jogsértésekre alkalmazzák.²⁴

A visszaható hatály tilalmát illetően analógiát alkalmaznak a Jussila ítélet alapján az EJEE 7. cikkére vonatkozóan, vagyis a versenyjog nem tisztán büntetőjogi mivolta miatt a büntetés kiszabására vonatkozó alapvető rendelkezéseket nem kell teljes terjedelmükben alkalmazni.²⁵

4. Összegzés

Összességében láthatjuk tehát, hogy az uniós bíróságok számára komoly kihívást jelentenek a versenyjogi ügyekben felmerült alapjogi kérdések, azonban ezek értelmezésére és a kihívások kezelésére folyamatosan születnek ítéletek, melyek lépésről lépésre közelebb visznek az átfogó problémamegoldáshoz. Meglátásom szerint a jövőben is várhatóak hasonló témákat feszegető ítéletek, azonban az igazi megoldást a Bizottság és a bíróságok egymáshoz viszonyított hatásköreinek tisztázása jelentené. Ez talán közelebb vihetné az Unió és az Európa Tanács álláspontját is az Európai Unió Bíróságának és az Emberi Jogok Európai Bíróságának egymáshoz való viszonyát illetően is, ami pedig elősegíthetné a megegyezést, és megvalósulhatna az Európai Unió csatlakozása az Emberi Jogok Európai Egyezményéhez.

²³ T-541/08. sz. ügy (Sasol), ECLI:EU:T:2014:628, 206–218. pont.

²⁴ Dansk Rørintustri A/S (C-189/02. P. sz.), Isoplus Fernwärmetechnik Vertriebsgesellschaft mbH és társai (C-202/02. P. sz.), KE KELIT Kunststoffwerk GmbH (C-205/02. P. sz.), LR af 1998 A/S (C-206/02. P. sz.), Brugg Rohrsysteme GmbH (C-207/02. P. sz.), LR af 1998 (Deutschland) GmbH (C-208/02. P. sz.) és ABB Asea Brown Boveri Ltd (C-213/02. P. sz.) egyesített ügyek ECLI:EU:C:2005:408. 231. és 232. pont.

²⁵ Jussila v. Finland, Judgement of 23 November 2006, Application no. 73053/01, 43. pont.

Üres oldal

Szűcs Anikó Edit

Fúziókontroll az Unióban, avagy emlékezetes bizottsági elutasító határozatok

1. Bevezetés

Éves szinten megközelítőleg 300 összefonódásról érkezik bejelentés az Európai Bizottsághoz. A bejelentések jelentős részében a Bizottság jóváhagyja az összefonódást, sőt a jóváhagyás jelentős része egyszerűsített eljárás keretében történik, így még kevesebb időt és energiát igényel mind a vállalkozások, mind a Bizottság részéről. Kevés esetben merül fel komoly kétely a koncentráció belső piaccal való összeegyeztethetőségére vonatkozóan. Ide tartoznak azok az esetek, amikor a Bizottság csak a második szakaszban hagyja jóvá a fúziót, amikor csak korrekciós intézkedésekkel hagyja jóvá, vagy megtiltja az adott összefonódást, továbbá azon esetek is, ahol a második szakaszban a felek inkább visszavonják az egyesülésre vonatkozó bejelentésüket.¹ Tekintettel arra, hogy a sajtóban többnyire a valamilyen szempontból problémás összefonódásokról szoktunk elsősorban hallani, érdekes számokkal is látni, hogy mennyire ritkán dönt a Bizottság az eljárás megindításáról. 2015-ben például összesen 320 bejelentés érkezett a Bizottsághoz. Ezek közül a Bizottság 222 összefonódást egyszerűsített eljárás keretében hagyott jóvá, további 75 összefonódást még az első szakaszban, korrekciós intézkedés nélkül a második szakaszban egy összefonódást hagyott jóvá, és csupán 22 esetben történt valamilyen beavatkozás.²

¹ A Bizottság által hozható határozatok típusairól lásd: GOMBOS Katalin (2012b): *Az Európai Unió jogának alapjai*. Budapest, CompLex. 292.

² VESTAGER, Margrethe (2015): *Foreword to the Annual Competition Report 2015*.
Elérhető: ec.europa.eu/competition/publications/annual_report/2015/fw_en.pdf
(Letöltés ideje: 2016. 11. 01.)

Az Európai Bíróság által megsemmisített tiltó határozatoknak kiemelt szerepe van, hiszen jelentősen befolyásolták később a Bizottság joggyakorlatát és a felek mozgásterét. Éppen ezért három, a szerző véleménye szerint fontos tiltó bizottsági határozat, illetve a kapcsolódó bírósági határozat vizsgálatára és bemutatására kerül sor a jelen tanulmányban.

2. Az Airtours/First Choice ügy (M.1524)

Az Európai Bizottság első olyan tiltó határozata, amely megsemmisítésre került, az 1999. szeptember 22-én az Airtours/First Choice kontra Bizottság (M.1524) ügyben hozott határozat volt.³ A bejelentést 1999. április 29-én kapta a Bizottság, hogy az Airtours Részvénytársaság nyilvános vételi ajánlat útján kívánta megvásárolni a First Choice Részvénytársaság részvényeit, amely ügyben a Bizottság 1999. június 3-án eljárást indított.⁴ Mindkét érintett vállalat az Egyesült Királyságban volt bejegyezve, azzal, hogy az Airtours 17 európai országban és Észak-Amerikában, míg a First Choice elsősorban az Egyesült Királyságban és Írországbán, valamint Kanadában végzett utazásszervezési tevékenységet és egyéb ezzel összefüggő tevékenységet, mint például utazási iroda üzemeltetését.⁵ A Bizottság megállapítása alapján a koncentráció horizontálisan elsősorban az üdülési, utazási szolgáltatások piacát érinti, azonban vertikálisan a chartergépek és az utazási irodákkal kapcsolatos szolgáltatások piacát is az Egyesült Királyságot és Írországot érintő földrajzi piacon.⁶ Az utazásszervezési piacon belül további külön piacnak tekintette a Bizottság az összetett és az egyéni, valamint a rövid távú és a hosszú távú utazások piacát. Az Elsőfokú Bíróság a Bizottság piacmeghatározását megfelelőnek találta.

A Bizottság véleménye szerint az utazásszervező vállalatok a szolgáltatásaikat elsősorban az utazási irodákon keresztül tudják értékesíteni, így azoknak kiemelt jelentősége van. Fontos adatnak találta továbbá a Bizottság, hogy az utazási irodák értékesítik az összetett utazások 81%-át,

³ Decision de la Commission du 22 septembre 1999 déclarant une concentration incompatible avec le marché commun et avec l'accord EEE Affaire n IV/M.1524 – Airtours/First Choice. ec.europa.eu/competition/mergers/cases/decisions/m1524_19990922_610_fr.pdf (2017.02.07.)

⁴ IV/M.1524 – Airtours/First Choice.

⁵ IV/M.1524 – Airtours/First Choice.

⁶ A földrajzi piac fogalmáról és jelentőségéről lásd: GOMBOS 2012b. 276–277.

valamint ezen értékesítések 62%-a személyesen történik.⁷ Mindkét vállalat saját légitársaságot üzemeltetett, ezek harmadik személyeknek is értékesítettek helyeket járataikon. Az Airtoursnak 13,3%, a First Choice-nak 16,4%, a Thomsonnak 14,7%, a Thomas Cooknak pedig 18,3% volt a piaci részesedése, ami összesen 62,7%.⁸ Jól látható tehát, hogy négy nagyvállalat volt a piacon, és még további kisebb szereplők. A Bizottság az Airtours ügyet megelőzően csak olyan esetben hozott tiltó határozatot, ha a piacon maradó nagyobb vállalatok száma alapján duopólium jött létre, sőt azt is kifejtette, hogy négy vagy azt meghaladó szereplő esetén kollektív dominancia nem állapítható meg.⁹ Az Európai Bizottság véleménye szerint az összefonódás eredményeként kollektív dominancia állt volna fenn, tehát a piacon maradó három jelentős szereplő közösen képes lett volna erőfölényt kialakítani, megerősíteni.

Az Elsőfokú Bíróság megsemmisítette a Bizottság határozatát, ugyanis az összefonódás versenyre gyakorolt negatív hatását nem találta bizonyítotttnak. Az Elsőfokú Bíróság emlékeztetett arra, hogy „a koncentráció megtiltásának feltétele, hogy a koncentráció közvetlen és azonnali következménye legyen az együttes erőfölény létrehozása vagy megerősítése, mely jelentős mértékben és tartósan korlátozza a hatékony versenyt a piacon.”¹⁰ Az Elsőfokú Bíróság döntésében pontosan meghatározta azon feltételeket, amelyek az együttes erőfölény megállapításához szükségesek. Ez alapján a versenytársaknak pontosan ismernie kell az oligopol piac minden tagjának viselkedését, hiszen annak ismerete nélkül nem lehet követni a versenytársak magatartását; valamint el kell rontani a versenytársakat attól, hogy az előre meghatározottaktól eltérő magatartást tanúsítsanak. Az utolsó, de éppoly fontos feltétel az, hogy más versenytársak, potenciális versenytársak és ügyfelek ne veszélyeztessék a közösen kialakított stratégiát.¹¹

A Bizottság és az Elsőfokú Bíróság értékelése jelentősen eltért ebben az ügyben egymástól. A Bizottság véleménye szerint a piaci szereplők

⁷ IV/M.1524 – Airtours/First Choice.

⁸ IV/M.1524 – Airtours/First Choice.

⁹ KECK Dániel (2005): *A Bizottság fúziókontroll-gyakorlatának bírósági kritikája az Airtours- és a Schneider-ügyek tükrében, és ezek hatásai a fúziós reformfolyamatra*. Elérhető: [www.jogiforum.hu/files/publikaciok/keck_daniel-bizottsag_fuziokontroll\[jogi_forum\].pdf](http://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/keck_daniel-bizottsag_fuziokontroll[jogi_forum].pdf) (Letöltés ideje: 2017. 02. 07.)

¹⁰ T-342/99 sz. ügy (Airtours), ECLI:EU:T:2002:146.

¹¹ T-342/99 sz. ügy (Airtours), ECLI:EU:T:2002:146.

stratégiája jól kiszámítható, nehezen változtatható, a piac átlátható, a chartergépek és az üdülési irodák jelentősége miatt pedig a piacra lépés komoly akadályokba ütközik. Az Elsőfokú Bíróság ezzel szemben úgy találta, hogy a piaci szereplők stratégiája sokat változik – külső okokból is, mint például egy természeti katasztrófa –, a piacon nehezen átlátható, töredezett, és egy kínálatcsökkenés és árnövekedés hatására az új szereplők belépése a piacra lehetséges. Fontos és érdekes szempont, hogy az Elsőfokú Bíróság már 2002-ben jól értékelte az internet szerepét, és nemcsak a meglévő értékesítési csatornákra támaszkodott, hanem ítéletében kifejtette, hogy az internetes értékesítésben például nagy lehetőség rejlik, amely komoly versenyhelyzetet jelenthet a piaci szereplők számára.

3. Schneider/Legrand ügy (M.2283)

A következő bizottsági határozat, amely megsemmisítésre került, a Schneider és a Legrand vállalat összefonódását a közös piaccal összeegyeztethetetlennek nyilvánító, 2001. október 10-én született bizottsági határozat.¹² Tekintettel arra, hogy az összefonódást 2001. július 15. napjáig a felek végrehajtották, a Bizottság 2002. január 30-án külön döntésben előírta az összefonódással érintett felek szétválasztását.¹³ A szétválasztásról szóló döntés, valamint a Schneider által a Bizottsággal szemben indított kártérítési per az egyik legérdekesebbé tette ezt az ügyet mind a szakértők, mind a média számára, azonban a jelen tanulmányban kifejezetten az összefonódást tiltó határozatot és annak bírósági felülvizsgálatát szeretném bemutatni.

Az összefonódás elsősorban az alacsony feszültségű elektromos felszerelések piacát érintette, amelyen belül a Bizottság további részpiacokat határozott meg. Az érintett piacon hat fontos szereplőt határoztak meg: gyártók, nagykereskedő, építetők, üzembe helyezők, projektmenedzserek és a végfelhasználók. A földrajzi piac meghatározása során a Bizottság arra az álláspontra helyezkedett, miszerint a tagállami szintű

¹² Commission decision of 10 October 2001 declaring a concentration to be incompatible with the common market (Case No COMP/M.2283 – Schneider/Legrand). ec.europa.eu/competition/mergers/cases/decisions/m2283_20011010_610_en.pdf (2017.02.12.)

¹³ Commission decision of 30 January 2002 requiring undertakings to be separated (Case No COMP/M.2283 – Schneider/Legrand). ec.europa.eu/competition/mergers/cases/decisions/m2283_20020130_1240_en.pdf (2017.02.13.)

piacmeghatározás indokolt, amit később az Elsőfokú Bíróság is megerősített.¹⁴ Általában nem a végfelhasználók kezében van a választás, hanem az építetők, az üzembe helyezők és a menedzserek kezében, akiknek nagyon fontos a széles termékskála, és akiknél nagymértékű márkahűség figyelhető meg. A piacon igazán széles termékskálával az érintett két vállalaton kívül csak az ABB bírt. Az új gyártók piacra lépését megnehezíti a márkahűség és az is, hogy a versenyképesebb árak önmagukban nem feltétlenül érik el a várt piaci hatást. A piaci részesedés számítása során a felek és a Bizottság nem értettek egyet. A Bizottság véleménye szerint a vállalatoknak a saját vertikálisan integrált részlegeinek történő eladásait nem kell beszámítani sem a piac méretének meghatározása, sem az adott vállalat piaci részesedésének kiszámítása során. A Bizottság úgy találta, hogy kilenc részpiacon hozna több tagállamban létre domináns pozíciót az összefonódás, valamint Franciaországban öt részpiacon megerősítené a már meglévő domináns pozícióját a vállalatnak.¹⁵

Az Elsőfokú Bíróság gyorsított eljárás keretében bírálta el az ügyet, amely során a felperes, azaz a Schneider vállalat kilenc kérelméről döntött.¹⁶ A döntés terjedelmére tekintettel csak egy-egy olyan szempont szeretnék kiemelni, amely a joggyakorlat számára különös jelentőséggel bírhat. Ilyen véleményem szerint az, hogy az a tény, mely szerint a Schneider 322 kérdésre 5 nap alatt nem adott választ, s ezt nem is jelezte időben a Bizottság felé, megalapozta a Bizottság lehetőségét arra, hogy a 4064/89 sz. Tanácsi rendelet¹⁷ 11. cikkének 5. pontja alapján túllépje a döntésre rendelkezésére álló határidőt. Ahogyan azt a bizottsági határozatból már láttuk, a földrajzi piacok tagállami szinten kerültek meghatározásra, azonban ahogyan az a Bizottság döntéséből kitűnik, a határokon átnyúló elemek hatásait alkalmazza az egyes tagállami piacok vizsgálatakor. Az Elsőfokú Bíróság megállapította, hogy a transznacionális hatások egyes tagállamokra történő alkalmazhatóságát nem bizonyította megfelelően a Bizottság. A Schneider negyedik kérelme kapcsán a nagykereskedők szerepét vizsgálta az Elsőfokú Bíróság. A Bizottság véleménye szerint a nagykereskedők nem képesek a gyártók koncentrációjának

¹⁴ M.2283 – Schneider/Legrand.

¹⁵ M.2283 – Schneider/Legrand.

¹⁶ КЕСК 2005.

¹⁷ A Tanács 1989. december 21-i 4064/89/EGK rendelete a vállalkozások közötti összefonódások ellenőrzéséről.

erejét ellensúlyozni. Az Elsőfokú Bíróság nem találta megfelelően bizonyítottnak a Bizottság döntését, és döntésében olyan tényezőket emelt ki, amelyeket szerinte a Bizottság nem, vagy nem megfelelően értékelt az elemzése során. A hatodik kérelem kapcsán született a piaci részarányok számítására egy igen fontos döntés, amely azóta is fontos relevanciával bír. Az Elsőfokú Bíróság megállapította, hogy a releváns piaci részarányok számításakor figyelembe kell venni az összes érintett és nem érintett, de vizsgált vállalat integrált részeinek történeti eladásokat is. Ez a konkrét ügy szempontjából is fontos, hiszen így az érintetteken kívüli konkurens vállalatok piaci részaránya magasabb a Bizottság által megállapított részaránynál. Az utolsó kérelem bizonyult azonban az ügy szempontjából igazán relevánsnak, hiszen a felperes itt azt kifogásolta, hogy a Bizottság nem közölte azon álláspontját, amely szerint Franciaországban az elosztószekrények és a házi csatlakozási szekrények piacán a Legrand erős pozíciója a végfelhasználási piacon is tovább erősíti a Schneider pozícióját, így arra a feleknek nem volt lehetősége korrekciós javaslatokat tenni.¹⁸ Tekintettel arra, hogy a francia piacokon a kialakuló erőfölény az Elsőfokú Bíróság véleménye szerint is korlátozta a versenyt, a Bizottság eljárási jogsértése – amely megsértette a felperes védelemhez való jogát – volt az az ok, amiért az Elsőfokú Bíróság mégis megsemmisítette 2002. október 22-én hozott ítéletével a Bizottság tiltó határozatát, valamint a kapcsolódó, szétválasztást elrendelő határozatát.¹⁹ Hasonló megállapításokat tett a Bíróság nagytanácsa a Bizottsággal szembeni kártérítési ügyben fellebbezési jogkörében eljárva hozott határozatában.²⁰

4. MCI WorldCom/Sprint ügy (M.1741)

Az Európai Bizottság 2000. június 28-án hozott határozatában összegeyzetethetetlennek nyilvánította az Európai Gazdasági Térségről szóló megállapodás 57. cikkével, valamint a 4064/89. sz. Tanácsi Rendelet 8. cikkének (3) bekezdésével az MCI WorldCom és a Sprint Corporation összefonódását. Az érintett termékpiacok a globális telekommunikációs szolgáltatások piacán belül kerültek részletesen meghatározásra, a földrajzi piac

¹⁸ КЕСК 2005.

¹⁹ T-77/02. sz. ügy (Schneider Electric), ECLI:EU:T:2002:255.

²⁰ C-440/07. P. sz. ügy. (Schneider Electric), ECLI:EU:C:2009:459.

pedig értelemszerűen globális szintű. 35–45% feletti piaci részesedéssel bírt volna az összefonódás után létrejövő vállalkozás, amely sokszorosán meghaladta volna a következő legerősebb vállalat piaci részesedését.²¹ A Bizottság véleménye szerint az összefonódás az MCI WorldCom és a létrejövő vállalkozás piaci erőfölényéhez vezethetett volna. Az összefonódással érintett felek által javasolt korrekciós lépéseket a Bizottság elégtelennek találta és az összefonódást tiltó határozatot hozott.

Az összefonódást az Amerikai Egyesült Államok Igazságügyi Minisztériuma is vizsgálta. Mario Monti, a Bizottság akkori versenyügyekért felelős tagja 2000. június 26-án azt a nyilatkozatot tette Washingtonban egy, az USA Igazságügyi Minisztériumában történt megbeszélést követő sajtótájékoztatón, hogy a Bizottságnak az összefonódás megtiltását fogja javasolni.²² A felek másnap két faxüzenetet küldtek a Bizottságnak, amelyben többek között az alábbiakat írták: „A feleknek a továbbiakban nem áll szándékukban az összefonódási tervnek a bejelentésben bemutatott formában való megvalósítása. Amennyiben a felek úgy határoznak, hogy tevékenységeiket a jövőben más formában egyesítik, az összefonódásokra vonatkozó hatályos jogszabályoknak megfelelő bejelentést nyújtanak majd be.”²³ Az USA Igazságügyi Minisztériuma is panaszt terjesztett ugyanezen a napon – 2000. június 27-én – a columbiai kerületi bíróság elé, amelyben kérte a bíróságtól, hogy az összefonódást tiltó meghagyást bocssáson ki.²⁴ Az összefonódást tiltó határozatot ezt követően hozta meg másnap az Európai Bizottság. Az MCI WorldCom és a Sprint ezek után azt nyilatkozta, hogy az USA Igazságügyi Minisztériumának kifogásai miatt az összefonódási megállapodást megszüntették. Az MCI WorldCom 2002-ben önkéntes átszervezési kérelmet nyújtott be az amerikai csőd-kódex alapján, amelyet a hitelezők és az amerikai bíróság jóváhagyott.²⁵

A MCI WorldCom keresetet nyújtott be, amelyben kérte az Elsőfokú Bíróságot a Bizottság tiltó határozatának megsemmisítésére. A felperes nyilatkozata szerint az USA Igazságügyi Minisztériuma által indított

²¹ Commission decision of 28 June 2000 declaring a concentration to be incompatible with the common market and the EEA Agreement. (Case No COMP/M.1741 – MCI WorldCom/Sprint). ec.europa.eu/competition/mergers/cases/decisions/ml1741_en.pdf (2017.02.18.)

²² T-310/00 sz. ügy (MCI), ECLI:EU:T:2004:275.

²³ T-310/00 sz. ügy (MCI), ECLI:EU:T:2004:275.

²⁴ T-310/00 sz. ügy (MCI), ECLI:EU:T:2004:275.

²⁵ T-310/00 sz. ügy (MCI), ECLI:EU:T:2004:275.

eljárása nem bírt kötelező joghatással, az összefonódás szándékától Mario Monti sajtótájékoztatón elhangzott nyilatkozata miatt álltak el.

Az Elsőfokú Bíróság a Gencor kontra Bizottság ügyben kimondta, hogy az kérheti egy vitatott intézkedés megsemmisítését, akinek érdeke fűződik hozzá. Fontos azonban, hogy ez az érdek csak akkor állapítható meg, ha a vitatott intézkedés megsemmisítése önmagában is joghatások kiváltására alkalmas.²⁶ Azon intézménynek, amelynek döntése megsemmisítésre került, mindent el kell követnie, hogy a bíróság ítélete a lehető legteljesebben érvényesüljön. A bíróság kimondta továbbá, hogy a már végrehajtott intézkedéseknek és a hatályon kívül helyezett intézkedéseknek is lehetnek joghatásai.²⁷ Az érintett intézkedés megsemmisítésének akkor is lehet helye, ha az érintett intézkedés megsemmisítése további jogsértést előz meg.

A Kesko kontra Bizottság ügyben az Elsőfokú Bíróság kimondta, hogy a megsemmisítést kérő félnek a megsemmisítésre vonatkozó kérelmének beadásakor fenn kell, hogy álljon az érdeke a megsemmisítés iránt. Amennyiben később az összefonódásra vonatkozó szerződés már nem érvényes, az nincs kihatással a per további menetére.²⁸ Az Elsőfokú Bíróság azt is leszögezte továbbá, hogy amennyiben egy vállalat csupán a Bizottság határozatának való megfelelés érdekében áll el az összefonódási szándékától, úgy a Bizottság határozatának megsemmisítése iránti érdeke továbbra is fennmarad.²⁹

A felperes kérelmében kiemelte, hogy az összefonódástól kifejezetten a Bizottság állásfoglalása miatt álltak el. Az, hogy a Bizottság állásfoglalását még a határozat meghozatala előtt egy sajtótájékoztatón nyilvánosságra hozták, nem érinti azt a tényt, hogy a Bizottság állásfoglalása vezetett a felek döntéséhez. Természetesen a Bizottság arra hivatkozott, hogy az érintett vállalatok az elálláskor az USA Igazságügyi Minisztériumának kifogásaira, illetve abból fakadó elhúzódó eljárásra és esetlegesen a vállalat, annak részvényesei vagy dolgozói számára hátrányos következmények miatt álltak el tervüktől. A Bizottság nem szerepelt a felek nyilatkozatában az elállás időpontjában.

²⁶ T-102/96 sz. ügy (Gencor), ECLI:EU:T:1999:65.

²⁷ T-102/96 sz. ügy (Gencor), ECLI:EU:T:1999:65.

²⁸ T-22/97 sz. ügy (Kesko), ECLI:EU:T:1999:327.

²⁹ T-22/97 sz. ügy (Kesko), ECLI:EU:T:1999:327.

Az Elsőfokú Bíróság megállapította, hogy az összefonódással érintett felek kifejezetten a Bizottság tiltó határozatát kívánták elkerülni, amikor a tiltó határozatot megelőzően értesítették a Bizottságot, hogy az összefonódási szándékuktól elállnak.³⁰ Ameddig a Bizottság tiltó határozata érvényes, addig a feleknek semmiképpen sincs lehetőségük a bejelentésben foglalt formában és feltételekkel összeolvadni a jövőben sem. Az Elsőfokú Bíróság azt is értékelte, hogy még ha az USA Igazságügyi Minisztériumának kifogásai is fontos szerepet játszottak a felek döntésében, az ítélet meghozatalának időpontjában az egyetlen akadálya a felek összefonódásának az Európai Bizottság tiltó határozata volt. Az Elsőfokú Bíróság arra a megállapításra jutott tehát, hogy az MCI WorldCom keresetindítási joga fennáll.

Ezen túlmenően az Elsőfokú Bíróság azt vizsgálta, hogy a Bizottság túllépte-e a hatáskörét, amikor a felek által faxüzenet formájában visszavont bejelentés ellenére az összefonódással kapcsolatosan tiltó határozatot hozott. A felperes véleménye szerint a Bizottság a saját közigazgatási gyakorlatával sem összhangban, a bizalom védelmének elvével ellentétesen járt el.³¹ A Bizottság álláspontja szerint a feleknek az összefonódási szándékuktól kellett volna elállniuk ahhoz, hogy a Bizottság ne bírjon hatáskörrel. Önmagában a bejelentés visszavonása még nem jelentette a Bizottság hatáskörének hiányát. Tény, hogy a Bizottság jogosult bejelentéstől függetlenül ellenőrizni az összefonódásokat, azonban ahogyan az a felek által tett nyilatkozatból is kitűnik, a felek a bejelentésben foglalt tartalommal elálltak az összefonódási szándékuktól. Az hogy később más megoldást kívántak esetlegesen a felek az összeolvadásra találni, nem érinti azt a tényt, hogy a bejelentésben foglalt formában és feltételekkel elálltak az összefonódástól, és a Bizottságnak kizárólag a bejelentésben foglalt tartalommal volt lehetősége vizsgálni az összefonódást. A fentiek alapján az Elsőfokú Bíróság 2004. szeptember 28-án megsemmisítette a Bizottság tiltó határozatát.³²

³⁰ T-310/00 sz. ügy (MCI), ECLI:EU:T:2004:275.

³¹ T-310/00 sz. ügy (MCI), ECLI:EU:T:2004:275.

³² T-310/00 sz. ügy (MCI), ECLI:EU:T:2004:275.

5. Konklúzió

A fenti ügyekből is jól látható, hogy az Európai Bíróság valós és tényleges jogorvoslati lehetőséget jelent a Bizottság által hozott határozatok vonatkozásában. Az Európai Bíróság mint az uniós jog értelmezője³³ és mint az uniós jog alkalmazásának öre széleskörű felülvizsgálatot végez, ahol nem kizárólag szigorúan jogi kérdésekben foglal állást, hanem szakmailag is felülvizsgálja a Bizottság döntéseit, amennyiben azt szükségesnek ítéli.³⁴ Az összefonódások vizsgálata jórészt közgazdasági alapokon nyugszik. A piacmeghatározás, a piacrészesedési arányok meghatározása és még sok kapcsolódó terület értékelése elengedhetetlen, azonban ezek jelentős része nem jogi, hanem gazdasági szempontok alapján történik. A hatékony jogorvoslathoz természetesen szükségszerű, hogy az Európai Bíróság ezen kérdésekben is megvizsgálja az érintett határozat helytállóságát, amivel a Bizottság természetesen eleinte nem értett egyet. Jól látható egy dinamikus kapcsolat a két intézmény között, és az is, hogy a Bizottság a Bíróság véleményét és döntéseit nem mellőzve próbálja a közös piac legfőbb öreként betöltött szerepét megfelelően ellátni a megnövekedett terhelés ellenére. Az ügyek vizsgálata során többször is találkozhatunk azzal, hogy a Bizottság által hozott határozatok kapcsán az Európai Bíróság a bizonyítottság hiányát rója fel. Az Európai Bíróság által történő felülvizsgálatoknak köszönhetően a Bizottságnak minden döntése nagyon megalapozott kell, hogy legyen, és a megfelelő bizonyítékok megléte, valamint azok minden kétséget kizáróan pontos értékelése a bizottsági munka alapját kell, hogy képezze, ezzel is elősegítve az Európai Unió céljait és az uniós jog érvényesülését.

³³ Az értelmezési lehetőségei kereteit jól érzékelteti: GOMBOS Katalin (2010): A jogértelmezés jelentősége a közösségi jogban – avagy az értelmezési elsődlegesség elvéről. *Európai jog*, 10. évf. 2. sz. 3–10.

³⁴ TÓTH Tihamér (2014): *Az Európai Unió versenyjoga*. Budapest, CompLex. 486.

*Dán Judit*¹

A bírósági felülvizsgálat örökzöld kérdései a GVH gyakorlatában²

1. Bevezetés

Elhatárolva a magánjogitól, a közjogi jogérvényesítés egyes kérdéseit veszem górcső alá a versenyjog területén, közelebbről azt, hogy a Gazdasági Versenyhivatal (GVH) Versenytanácsa határozatainak vagy végzéseinek bírósági felülvizsgálata során milyen folyamat során, mely szereplők közreműködésével, milyen jogszabályi háttér mentén születnek meg a bíróságok döntései. Olyan, mindig aktuális, örökzöld témakörökből is szeretnék válogatni, amelyek a közigazgatási bíráskodás fontos eljárási szabályait adják, illetve szó fog esni olyan GVH-specifikus kérdésekről is, amelyek főként alkotmányjogi szempontból tarthatnak érdeklődésre számot.

2. A közérdekű és magánérdekű jogérvényesítés a versenyjogban

Az európai jogrendszerekben domináns közérdekű jogérvényesítés (*public enforcement*) keretében az erre a célra létesített versenyhatóságok (tagállami versenyhatóságok, illetve az Európai Unió Bizottsága) a versenyhez fűződő közérdek védelmében alapvetően hivatalból, *ex officio* versenyfelügyeleti eljárásokat folytatnak le és szükség esetén különböző, közigazgatási jogi szankciót alkalmaznak.

¹ Jogtanácsos, Gazdasági Versenyhivatal – Bírósági Képviselési Iroda

² A tanulmányban foglaltak a szerző saját véleményét tükrözik, azok nem tekinthetők a GVH hivatalos álláspontjának.

Az USA-ban a versenyügyek jelentős része magánérdekű jogérvényesítés keretében zajlik. Magánérdekű (vagy magánjogi) jogérvényesítésről (*private enforcement*) akkor beszélünk, ha egy személy olyan vállalkozással szemben kér bíróság előtt egyéni jogvédelmet, amely az ő főként vagyoni érdekeit versenyjogilag is tiltott magatartásával sérti. A jogalkalmazás során a versenyjog a kard és a pajzs szerepét töltheti be. Kard, ha kártérítés jogalapjaként hivatkoznak versenyjogi szabályok megsértésére, vagy ha egy piacra vagy forgalmazási rendszerbe való betörés érdekében. Pajzs pedig akkor, ha egy szerződéses jogvitában az egyik fél egy korábban általa megkötött, de később az érdekeit már nem szolgáló szerződést meg akar szüntetni, ezért egyes rendelkezéseinek semmisségére hivatkozik, ahol a semmisséget a versenyjogi szabályok megsértésére alapozza.

3. Közjogi jogérvényesítés a versenyjogban

3.1. A folyamat

A versenyjogi közjogi jogérvényesítés során a GVH mint közigazgatási szerv határozatát vagy végzését az eljárás alá vont vállalkozások megtámadják a bíróságok előtt, amelyek ítélik a közigazgatási döntés jogszerűsége felett.

3.2. A szereplők

E folyamat szereplői a vállalkozások (illetve azok képviselői) felperesi pozícióban, a hatóság alperesként és az első- esetleg másodfokú és felülvizsgálati bíróságok mint a felek közötti jogvitákat eldöntő fórumok.

A vállalkozások változatos piacok szereplői – média, állateledel, üdülési jog, malomipar, autópálya-építés, kozmetikumok, hulladékgazdálkodás, éremkibocsátás, orvosi sebvarró eszközök – a gazdaság teljes spektrumát lefedően fordultak elő a versenyhatóság gyakorlatában. A GVH döntéseinek felülvizsgálatára indult eljárásokban az első- és másodfokú bíróság előtt nem kötelező a jogi képviselet, jellemzően mégis ügyvédi

irodák³ képviselik az eljárás alá vont, később a bíróságok előtt kérelmezői vagy felperesi pozícióban lévő vállalkozásokat, de néha a cégek törvényes képviselői is eljárnak a társaságok nevében. A Pp.⁴ 73/A.§-a alapján a Kúria előtti felülvizsgálati eljárásban kötelező a jogi képviselet.

A versenyfelügyeleti eljárások szakaszait a Tptv. 47. §-ának (1) bekezdése határozza meg, ezek a vizsgálat és a versenytanácsi eljárás.⁵ A versenyhatóság oldalán a döntés-előkészítésben a GVH különböző szervezeti egységeinek (Kartell Iroda, Antitröszt Iroda, Fúziós Iroda, Fogyasztóvédelmi Iroda) vizsgálói vesznek részt. A döntéshozatal a Versenytanács feladata, amelynek döntéseit a Tptv.⁶ 83. §-ának (3) bekezdése alapján vagy maga az eljáró versenytanács tagja, vagy a Bírósági Képviseleti Iroda jogtanácsosai védik meg a bíróságok előtt.

A Pp. 326. §-ának (7) bekezdése szerint a GVH döntései elleni rendes elsőfokú jogorvoslati fórum a Fővárosi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság,⁷ amely a Pp. 324. §-ának (4) bekezdése szerint egyesbíróként vagy – ha az ügy bonyolultsága indokolja⁸ – hármas tanácsban jár el. Másodfokon a Pp. 326. §-ának (9) bekezdése alapján rendes jogorvoslatot jelenleg⁹ a Fővárosi Törvényszék nyújt.¹⁰ A Kúria (korábban Legfelsőbb Bíróság) a Pp. XIV. Fejezete alapján a jogerős döntés kifogásolása esetén a rendkívüli jogorvoslati fórum szerepét tölti be. Kúriai felülvizsgálati

³ A legnagyobb kartellügyekben főként ugyanazon nemzetközi ügyvédi irodákat bízzák meg a jogi képviselettel a vállalkozások.

⁴ A polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény, a továbbiakban: Pp.

⁵ A 2014. július 1-jét megelőzően indult versenyfelügyeleti eljárások tekintetében az utóvizsgálatot és a végrehajtást is a versenyfelügyeleti eljárás szakaszainak tekintettük. A Tptv. 2013-ban történt módosítása szerint azonban ezek nem az alapeljárás részei, pusztán ahhoz kapcsolódó ellenőrzési és végrehajtási folyamatok.

⁶ A tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény, a továbbiakban Tptv.

⁷ A Fővárosi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság az első fokú bíróság szerepét 2013. január 1-jétől tölti be. 2011. december 31-éig a Fővárosi Bíróság, 2012. január 1-jétől december 31-éig a Fővárosi Törvényszék volt a versenyügyekben az első fokú bírói fórum.

⁸ 2005. november 1-jéig a pertárgy értéke alapján járhatott el hármas tanácsban az elsőfokú bíróság.

⁹ 2013. január 1-jétől.

¹⁰ 2011. december 31-éig, amikor első fokon a Fővárosi Bíróság járt el, másodfokon a Fővárosi Ítéletábla ítélt, 2012. január 1-jétől december 31-éig pedig, amikor az első fokú fórum a Fővárosi Törvényszék volt, másodfokon a Fővárosi Ítéletábla döntött.

kérelem akkor terjeszthető elő anyagi jogi vagy eljárási szabályok megsértésére hivatkozással, ha az eljárási szabálysértés súlyos, az ügy érdemi elbírálására lényeges kihatással volt (például az ítélet tényállása iratellenesen került megállapításra, vagy a bizonyítékok értékelése okszerűtlen volt, vagy logikai ellentmondást tartalmazott). Nem állapítható meg jogszabálysértés, ha a felülvizsgálati kérelem a bizonyítékok szabad mérlegelését támadja. A kúriai felülvizsgálat terjedelme a jogerős ítéletben foglalt jogsértésre korlátozódik. A GVH jogsértő eljárására a vállalkozások nem hivatkozhatnak, ha azzal összefüggésben a bíróság által elkövetett jogsértésre nem hivatkoztak. Nem vizsgálható a Kúria előtt továbbá olyan jogsértés, amelyre a fél korábban nem hivatkozott, és arra nézve a jogerős ítélet döntést nem tartalmaz.¹¹

A Pp. 338. §-ának (1) bekezdése szerint a bíróság a pert tárgyaláson kívül bírálja el, de a felek bármelyikének kérelmére tárgyalást tart. A Pp. 338. §-ának (5) bekezdése szerint nem lehet a pert tárgyaláson kívül elbírálni, ha – az okirati bizonyítást ide nem értve – bizonyítást kell lefolytatni. A Pp. szerint tehát a közigazgatási perekben a főszabály a tárgyaláson kívüli elbírálás, de a gyakorlatban alig fordul elő, hogy ne kerülne sor tárgyalásra. Ez valószínűleg jórészt pszichológiai okokra vezethető vissza: sokszor akár majdhogynem szó szerint megismételik a felperesek a keresetlevelükben foglaltakat, de hangsúlyosabbnak érzik érveiket, ha azok nem csak papíron jelennek meg, hanem élőszóban is elhangoznak, még akkor is, ha igazi nívum, a keresetlevélhez képest új releváns érv nem hangzik el a tárgyalótermekben a versenytanács határozatainak bírósági felülvizsgálata során.

3.3. Az alkalmazandó jogszabályok

A GVH eljárásaiban főként a Tpv-t.-re, az Fttv.-re,¹² a különböző ágazati szabályok anyagi jogi rendelkezéseire, az Európai Unió Működéséről szóló szerződés 101. és 102. cikkére, illetve a Tpv-t., a Ket.,¹³ a Pp. köz-

¹¹ Kúria Kfv. II.37.370/2012/5.

¹² A fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmáról szóló 2008. évi XLVII. törvény, a továbbiakban: Fttv.

¹³ A közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvény, a továbbiakban: Ket.

igazgatási perekre vonatkozó XX. Fejezetére és egyéb, általános rendelkezéseire, valamint a Knp.¹⁴ eljárásjogi szabályaira támaszkodik a jogalkalmazás során.

3.4. A határozatnak a meghozatalakori tények és jogszabályok szerinti megítélése

A Pp. 339/A. §-a szerint a közigazgatási perben a bíróság a határozatot a határozat meghozatalakori tények és az akkor alkalmazandó jogszabályok alapján vizsgálja felül.¹⁵ A tétel második fele könnyen értelmezhető: az időközben bekövetkező jogszabályváltozások nem befolyásolják a határozat jogszerűségét. (Amellett, hogy néha a folyamatban lévő ügyben is alkalmazni kell az új jogszabályokat.) Ami a határozat meghozatalakori tények megváltozását illeti, felmerül a kérdés, hogy a tények hogyan tudnak megváltozni. Praktikusan úgy, hogy kiderül például, hogy azokat elhallgatták. Ilyenkor két érdek, jogelv feszül egymásnak: a határozat törvényességét vajon a *meghozatalakori* tényállás és jogszabályok alapján kell-e felülvizsgálni, vagy az ügyet a *valósághű* tényállás szerint kell megítélni. A valósághű tényállás szerinti értékelés győz a helyes jogalkalmazási gyakorlat szerint: a határozatot ilyen esetekben hatályon kívül helyezi a bíróság, de rosszhiszemű eljárás miatt bírság szabható ki a fontos tény elhallgató félre, és a hatóságot ilyen esetekben perköltség viselésére nem lehet kötelezni.

3.5. A keresetlevél benyújtása

Az Alkotmány 50. §-ának (2) bekezdése 1989. október 23-tól lehetővé tette a közigazgatási határozatok törvényességének ellenőrzését a bíróságok számára. Az Alaptörvény XXVIII. cikkének (7) bekezdése szerint: „Mindenkinek joga van ahhoz, hogy jogorvoslattal éljen az olyan bírósági,

¹⁴ A Pp. módosításáról és az egyes közigazgatási nemperes eljárásokban alkalmazandó szabályokról szóló 2005. évi XVII. törvény. A Knp. 4. §-a szerint a közigazgatási nemperes eljárásokra a Pp. XX. fejezetének szabályai ezen külön törvényben foglalt, a nemperes eljárás sajátosságaiból fakadó eltérésekkel megfelelően irányadók.

¹⁵ A Pp. e rendelkezését a 2005. évi XVII. törvény iktatta be, ezzel a korábbi bírósági jogalkalmazási gyakorlat jogszabályba történő átültetése történt meg.

hatósági és más közigazgatási döntés ellen, amely a jogát vagy jogos érdekét sérti.” Az Alaptörvény 25. cikke (2) bekezdésének b) pontja szerint a bíróság dönt a közigazgatási határozatok törvényességéről.

A Tptv. 83. §-ának (1) bekezdése alapján versenyfelügyeleti eljárásban hozott határozattal szemben nincs helye fellebbezésnek, annak bírósági felülvizsgálata kérhető. A keresetlevelet a Fővárosi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróságnak címezve az eljáró Versenytanácsnál kell benyújtani vagy ajánlott küldeményként postára adni a határozat kézhezvételétől számított harminc napon belül. A GVH a keresetlevelet és az ügy iratait a keresetlevélben foglaltakra vonatkozó nyilatkozatával (ellenkérelmével) együtt a keresetlevél beérkezésétől számított harminc napon belül továbbítja a bíróságnak. Ha a keresetlevél a határozat végrehajtásának felfüggesztésére irányuló kérelmet is tartalmaz, a hatóság határideje tizenöt nap.

A keresetlevél kellékeiről a Pp. 121. §-a rendelkezik. Kötelező tartalmi elemei az eljáró bíróság megjelölése; a felek, képviselők neve, lakóhelye, perbeli állása; az érvényesíteni kívánt jog; az annak alapjául szolgáló tények és bizonyítékok; azok az adatok, amelyekből a bíróság hatásköre és illetékessége megállapítható. A Pp. 330. §-ának (1) bekezdése a közigazgatási perek tekintetében további követelményeket is támaszt: meg kell jelölni a felülvizsgálni kért határozat számát; a határozatról való tudomásszerzés módját és idejét; ha a közigazgatási eljárásban a jogi képviselő olyan meghatalmazást csatolt, amely a per vitelére is vonatkozik, az erre való utalást.

3.6. *Perindítási jog, kereshetőség*

A perindítási jog és a kereshetőségi jog elhatárolandók. Az előbbi a kereset benyújtására jogosultak körét határozza meg: a Pp. 327. §-a (1) bekezdésének a) és b) pontjai szerint a közigazgatási per indítására az ügyfél és a kifejezetten rá vonatkozó rendelkezés tekintetében az eljárás egyéb résztvevője jogosult. A Tptv. 52. §-a a Ket. 15. §¹⁶-ához képest speciális ügyfélfogalommal operál: a kérelemre indult eljárásokban a kérelmező, valamint az összefonódás közvetlen résztvevője, valamint

¹⁶ A Ket. 15. §-a szerint ügyfél az a természetes vagy jogi személy, jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet, akinek jogát vagy jogos érdekét az ügy érinti, akit hatósági ellenőrzés alá vontak, illetve akire nézve a hatósági nyilvántartás adatot tartalmaz.

a vállalkozásrész beolvadása esetén az a vállalkozás, amelynek a vállalkozásrész az összefonódást megelőzően a része volt; hivatalból indult eljárásban az, akivel szemben hivatalból indult meg az eljárás. Az eljárás egyéb résztvevője a versenyfelügyeleti eljárás során a tanú vagy szakértő lehet. (Például a költségek viselése kérdésében perindítási joguk lehet, ha a Versenytanács erről nem hozott külön végzést.) A keresetösségi jog a pereskedő fél és az eljárás tárgya közötti anyagi jogi érdekelttség, amit a bíróságnak hivatalból kell vizsgálnia. Az ügyfél is csak a saját vonatkozásában támadhatja meg a GVH határozatát.

Egy konkrét ügyben¹⁷ a felperes a GVH engedékenységi politikájával¹⁸ kapcsolatban azt kifogásolta, hogy egy az engedékenységben részes vállalkozás nem kapott bírságot. E kifogást a bíróság arra hivatkozással utasította vissza, hogy a felperes nem bizonyította keresetösségi jogát, mivel a felperest (mint a kartellben résztvevő másik vállalkozást) a GVH azért marasztalta el, mert a magatartása jogsértő volt és nem azért, mert engedékenységi politikát alkalmazott egy másik vállalkozással szemben. Vagyis nem volt igazolható a felperes anyagi jogi érintettsége, mivel a versenyjogi felelősségét és a szankciót közvetlenül nem befolyásolta, hogy a GVH az engedékenységben részesülővel szemben alkalmaz-e jogkövetkezményt.

A GVH előtt hivatalból indított versenyfelügyeleti eljárásoknak sokszor van „bejelentéssel”¹⁹ előzménye. A Tptv. 60/A. §-ának (2) bekezdése szerint bizonyos végzéseket (többek között az eljárásnak a Ket. 31. §-a (1) bekezdésének e) és i) pontja szerinti megszüntetéséről szólókat) a bejelentővel is közölni kell. A Tptv. 82. §-ának (3) bekezdése szerint a bejelentő is előterjeszthet versenytanácsai végzés bírósági felülvizsgálata iránti kérelmet, de a Pp. 3. § (1) bekezdésének második fordulata szerint ilyen kérelmet – ha törvény eltérően nem rendelkezik – csak a vitában érdekelt fél terjeszthet elő. Ilyennek pedig csak az tekinthető, akinek közvetlen érdekelttsége fűződik ahhoz, hogy az egyébként másra vonatkozó jogot vagy kötelezettséget a hatóság megállapítja-e, vagy nem, és milyen tartalommal. Konkrét ügyekben²⁰ a bíróság azt állapította meg, hogy a Tptv. sze-

¹⁷ Kúria Kfv. II. 37.076/2012/28. számú ítélet, Vj-130/2006.

¹⁸ Tptv. 78/A. §.

¹⁹ A Tptv. 43/G. § szerint a GVH hatáskörébe tartozó jogsértés miatt bárki bejelentéssel vagy panasszal élhet a GVH-nál. A bejelentéssel és panasszal kapcsolatos eljárás nem része a versenyfelügyeleti eljárásnak.

²⁰ Fővárosi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság 36.Kpk.45.332/2015/6.; Fővárosi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság 35.Kpk.46.251/2013/6.

rinti bejelentő érintettsége közvetett, ami nem alapozza meg keresetösségi jogát.

3.7. A keresetindítás joghatása, a végrehajtás felfüggesztése

2001. február 1-jéig a Versenytanács határozata csak akkor volt azonnal végrehajtható, ha arról a Versenytanács külön döntött. A keresetlevél benyújtása halasztó hatállyal bírt a végrehajtásra. 2001. február 1-jétől azonban a Versenytanács határozata azonnal végrehajthatóvá vált. Ugyan a keresetlevél benyújtása ettől fogva nem bír a végrehajtásra halasztó hatállyal, de a felperes keresetlevelében vagy azt követően bármikor kérheti a végrehajtás felfüggesztését. Ha a felperes ezt a keresetlevelében kéri, akkor a bíróság kérelméről nyolc napon belül dönt; ha később kéri, akkor a döntésre nincs határideje (ésszerű időn belül kell állást foglalnia). A végrehajtás mindaddig nem foganatosítható, amíg a bíróság az arra vonatkozó kérelmet nem bírálja el. A végrehajtás felfüggesztésének tárgyában hozott végzés ellen külön fellebbezésnek van helye. A Pp. 332. §-ának (3) bekezdése alapján a végrehajtás felfüggesztéséről szóló végzés meghozatala során a bíróságnak figyelemmel kell lennie arra, hogy a végrehajtást követően az eredeti állapot helyreállítható-e, vagy hogy a végrehajtás elmaradása nem okoz-e súlyosabb károsodást, mint amilyennel a végrehajtás felfüggesztésének elmaradása járna. A Legfelsőbb Bíróság (Kúria) 2/2006. számú KJE határozatában foglaltak szerint a végrehajtás felfüggesztése iránti kérelmet a bíróság érdemben csak akkor tudja megvizsgálni, ha azt a fél indokolással ellátva terjeszti elő, és a kérelemben előadott okokat, adatokat, tényeket, körülményeket igazolja vagy a kívánt mértékben valószínűsíti, illetőleg azokról egyébként a bíróságnak hivatalos tudomása van, illetve ha köztudomásúak. A 4/2014. (VI.23.) KMK vélemény ezzel egyezően megállapítja: „A Pp. 332. § (3) bekezdés utolsó mondata alapján a végrehajtás felfüggesztése iránti kérelem nem lehet formális, mivel a jogszabályi feltételeket a kérelmezőnek a keresetlevélben hivatkozni kell, és elő kell terjesztenie az ezt alátámasztó bizonyítékokat is. Amennyiben a keresetlevél csupán kérelmet tartalmaz a közigazgatási határozat végrehajtásának felfüggesztésére, azonban nem jelöli meg annak okait különös tekintettel a Pp. 332. § (3) bekezdés utolsó mondatára, illetve az azt alátámasztó bizonyítékokat sem tartalmazza, úgy a kérelem hiányos.” A vállalkozásoknak tehát a végrehajtás felfüggesztése iránti

kérelemben a Pp. 332. §-ának (3) bekezdése szerinti feltételeket valószínűsíteniük kell, valamint csatolni az ezekre vonatkozó bizonyítékaikat. Ennek hiányában a kérelmet, hiánypótlási felhívás kiadását mellőzve,²¹ hivatalból elutasítja a bíróság.

A közigazgatási határozat végrehajtásának felfüggesztéséről szóló 4/2014. (VI.23.) KMK. vélemény – az egyedi ügyekben hozott bírósági döntésekkel²² összhangban – a jogintézmény mint kedvezmény kivételes jellegét hangsúlyozza. A bíróság a bírságra vonatkozó végrehajtás felfüggesztése iránti kérelmek megalapozottságának követelményét az alábbiak szerint fogalmazta meg: „A kérelem alátámasztásához a cég pénzügyi és vagyoni viszonyainak teljes körű, részletes, nyilatkozat és okirati bizonyítékok (hitelesített mérleg, eredménykimutatás) formájában való feltárása szükséges, amelybe beletartozik az ingó-, ingatlan-, készpénz-, értékpapírvagyon, és egyéb befektetések, valamennyi bankszámla egyenlegének kimutatása, a gazdasági tevékenységhez kapcsolódó eszközök stb. felsorolása, értékének meghatározása. Csak ezen adatok ismeretében és értékelésével kerülhet abba a helyzetbe a bíróság, hogy a végrehajtás felfüggesztése kérdésében dönthessen.”²³ Ha a felperes által a bíróság elé tárt pénzügyi adatok olyan gazdasági összefüggést nem tárnak fel, amely azt jelentené, hogy a határozatban szereplő összeg megfizetésével, azzal ok-okozati összefüggésben kerül a felperesi társaság az ellehetetlenülés helyzetébe, a bírság végrehajtásának felfüggesztését nem tartja indokoltnak.²⁴ A végrehajtás felfüggesztése keretében a bíróságnak vizsgálnia kell a végrehajtáshoz fűződő társadalmi, illetve közérdek és a felperes magánérdeke körébe eső körülményeket, azokat összeveti, mérlegeli és az egyik érdeket előtérbe helyezve dönt a kérelemről.²⁵ Önmagában az a körülmény, hogy a nem várt marasztalás hátrányos következményekkel járhat, esetlegesen az eredeti állapot nem lesz helyreállítható, nem vezethet

²¹ Korábban hiánypótlási felhívást adhatott ki a bíróság, erre a Pp. 2015. évi CLXXXVI. törvény 1. §-ával beiktatott, 2016. január 1-jétől hatályos, a Pp. 332. §-ának (2a) bekezdése alapján már nincsen lehetőség.

²² Lásd például Fővárosi Ítéltábla 2.Kpkf.50.944/2011/2. számú végzése a Vj-91/2010. számú ügyben.

²³ Lásd: Fővárosi Ítéltábla 2.Kpkf. 52.112/2005/4. számú végzése.

²⁴ Lásd: Fővárosi Bíróság 3.K.32.554/2011/2. számú végzése a Vj-105/2010. számú ügyben.

²⁵ Lásd: Fővárosi Ítéltábla 2.Kpkf.50.944/2011/2. számú végzése a Vj-91/2010. számú ügyben.

automatikusan a végrehajtás felfüggesztéséhez. Ez csak az egyik körülmény, amelyet a mérlegelés során figyelembe kell venni.²⁶ A per érdemét érintő kérdések tisztázatlanságára, így a feleknek a tényállás, jogalap, összecszerűség és az alkalmazandó jogszabályok körüli vitájára, a per elhúzódására hivatkozással sem rendelhető el a végrehajtás felfüggesztése.²⁷ Önmagában a veszteséges gazdálkodásra való hivatkozás ugyancsak nem alapozhatja meg a végrehajtás felfüggesztését.²⁸ A gazdasági válság éveiben az erre történő hivatkozás sem szolgált megfelelő alapul a végrehajtás felfüggesztésére.²⁹

3.8. A keresetváltogatás tilalma, a kereseti kérelemhez kötöttség

A Pp. 146. §-a alapján a felperes a keresetét az első fokú ítélet meghozatalát megelőző tárgyalás berekesztéséig bármikor megváltoztathatja, feltéve, hogy a megváltoztatott keresettel érvényesített jog ugyanabból a jogviszonyból ered, mint az eredeti kereset, vagy azzal összefügg. A kereset megváltoztatását írásban kell benyújtani vagy jegyzőkönyvbe mondani. A Pp. közigazgatási perekre vonatkozó XX. Fejezetében elhelyezett rendelkezés ehhez képest speciális szabály, amely szerint a felperes keresetét legkésőbb az első tárgyaláson változtathatja meg, vagyis a közigazgatási perben nem lehet folyamatosan „megvilágosodni”. A keresetváltogatás közigazgatási perekre vonatkozó, a Pp. 335/A. §-ában foglalt tilalma azonban nem zárja ki, hogy a fél a keresetét felemelhesse vagy leszállíthassa, az eredetileg nem követelt járulékokra vagy a követeléseknek, illetőleg járulékoknak a per folyamán esedékessé vált részleteire is kiterjeszthesse.

A közigazgatási határozat bírósági felülvizsgálatát jogszabálysértésre hivatkozással lehet kérni. A kereseti kérelemhez kötöttség elve a közigazgatási perben is érvényesül. A 2/2011. (V.9.) KK vélemény szerint a bíróság csak a keresetlevélben megjelölt jogszabálysértést vizsgálhatja, kivéve, ha semmisségi okot észlel. A felperes által megjelölt jogszabálysértés szabja

²⁶ Lásd: Fővárosi Ítéltábla 2.Kpkf.670.222/2015/3. számú végzése.

²⁷ Lásd: Fővárosi Ítéltábla 2.Kpkf. 52.112/2005/4. számú végzése a Vj-89/2003. számú ügyben.

²⁸ Lásd: Fővárosi Ítéltábla 2.Kpkf.51.060/2007/2. számú végzése.

²⁹ Lásd: Fővárosi Bíróság 3.K.33.249/2011/2. számú végzése.

meg a bíróság számára azokat a korlátokat, amelyek között a határozatot felülvizsgálhatja. A bíróság a megjelölttől eltérő jogszabálysértésre nem alapozhatja a határozat hatályon kívül helyezését vagy megváltoztatását, vagyis a közigazgatási határozat bírósági felülvizsgálata nem teljes körű, annak irányát a felperes által hivatkozott jogszabálysértés jelöli ki (kivéve, ha a Ket. 121. §-ában rögzített semmisségi okok állnak fenn). A felperes a meghatározott irányú kereseti kérelmén belül más jogszabálysértésre is hivatkozhat.

3.9. Bizonyítási teher, bizonyítási mérce, a bizonyítékok értékelése

A versenyfelügyeleti eljárásban a jogsértés bizonyítása a Ket. 50. §-ának (1) bekezdése szerint a GVH-t terheli. Ezek szerint a hatóság köteles a döntéshozatalhoz szükséges tényállást tisztázni. Ha ehhez nem elegendők a rendelkezésére álló adatok, akkor hivatalból vagy kérelemre bizonyítási eljárást folytat le. Az ártatlanság vélelme alapján azon tények, amelyek valószínűsége tekintetében kétség merül fel, az eljárás alá vont javára veendő figyelembe.³⁰ A versenyfelügyeleti eljárásban a hatóságot terhelő bizonyítási teher szabálya alóli kivételt az Fttv. 14.§-a, másrészt a Tpv. 20. §-a szerinti esetek jelentik.

Az Fttv. 14. §-a alapján a vállalkozás az eljáró hatóság felhívására a kereskedelmi gyakorlata részét képező tényállítás valószínűségét igazolni köteles. Ez összhangban van a 2006/2004/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet módosításáról szóló 2005/29/EK irányelv (UCP Irányelv) 12. cikkével, valamint a gazdasági reklámtevékenység alapvető szabályairól és egyes korlátaival szóló 2008. évi XLVIII. törvény 29. §-ának (1) bekezdésével. Ha a reklámozó nem tesz eleget a kötelezettségnek, úgy kell tekinteni, hogy a tényállítás nem felelt meg a valószínűségnek. Erre a reklámozót a hatóság felhívásában figyelmeztetni kell. A következetes bírósági jogalkalmazási gyakorlat szerint a jogsértő tájékoztatást alátámasztó bizonyítékoknak már az állítás közzétételekor a közreadó birtokában kell lenniük. A *tényállítás*, amire vonatkozóan az eljárás alá vont vállalkozás valószínűleg nyugszik a bizonyítási teher, a reklámban, tájékoztatásban elhangzó ígéret. Ezzel szemben a *tényállítás* tisztázása az Fttv. szerint megítélendő,

³⁰ 30/2014. (IX.30.) AB határozat.

„fogyasztóvédelmi” versenyhivatali ügyekben is a GVH feladata. Ennek során arra kell válaszokat kapni, hogy az adott termékkel összefüggésben alkalmazott kereskedelmi gyakorlat keretében hol, mikor, milyen kereskedelmi kommunikáció, reklám jutott el a fogyasztókhoz, azzal kapcsolatban mely vállalkozás(ok) felelőssége, érdekeltsége állapítható meg. Ezekhez az információkhoz a versenyhatóság az eljárás alá vont adat-szolgáltatásra kötelezésével, más, a piacon tevékenykedő vagy egyébként az adott piacra vonatkozó ismeretekkel rendelkező vállalkozások megkeresésével, a szakhatóság véleményének beszerzésével, a sérelmet szenvedett fogyasztók tanúkénti meghallgatásával juthat.

A másik esetet, amikor a bizonyítási teher a versenyfelügyeleti eljárás során nem a hatóságot terheli, a Tpv. 20. §-a szerinti, a kartelltilalom alóli mentesülés feltételeinek bizonyítása. A bizonyítás ugyanis itt azt terheli, aki a mentesülésre hivatkozik.

A versenyfelügyeleti eljárást követően a GVH határozatának bírósági felülvizsgálatára indított közigazgatási perben a felperesek vállalják a bizonyítási teher: a Versenytanács határozatának jogszabálysértő voltát a vállalkozásoknak kell bizonyítaniuk, hiszen a Pp. 164. §-a alapján a per eldöntéséhez szükséges tényeket annak kell bizonyítani, akinek érdekében áll, hogy azokat a bíróság valónak fogadja el. A Pp. 336/A. §-a ehhez képest speciális szabály, amely a bizonyítási teher megfordulásáról rendelkezik. Ennek alapján, ha a közigazgatási eljárás hivatalból indult, vagy a közigazgatási szerv nem tett eleget a tényállás-megállapítási kötelezettségének, köteles a határozata alapjául szolgáló tényállás valóságának bizonyítására, ha azt a felperes vitatja. A felperesnek a bizonyítási teher megfordulásához nem elég állítania, sokkal inkább hitelt érdemlően cáfolva kell bizonyítania, hogy a GVH nem tett eleget a tényállás tisztázására vonatkozó kötelezettségének. Ilyen eset lehet az, ha az alperes versenyhatóság a versenyfelügyeleti eljárás során nem engedett iratbetekintést vagy nem hívta fel a figyelmet arra, hogy az eljárás alá vont vállalkozás észrevételeket tehet.

A versenyügyekben érvényesülő bizonyítási mércére vonatkozó rendelkezés a Ket. 50. § (6) bekezdésében szerepel, amely szerint: „A hatóság a bizonyítékokat egyenként és összességükben értékeli, és az ezen alapuló meggyőződése szerint állapítja meg a tényállást.” A GVH jogalkalmazási gyakorlatában többször előfordult, hogy a felperes arra hivatkozott, hogy

a versenyjog büntetőjogias jellegéből következően ott is a Be.³¹ 4. §-ának (2) bekezdésében szabályozott kétséget kizáró bizonyítási mércének kell megfelelni. A közigazgatási eljárásokban eltérő kifejezett törvényi rendelkezés hiányában azonban csak akkor érvényesül a kétséget kizáró bizonyítási mérce, ha az adott ügyfajta irányadó speciális jogszabály kifejezetten így rendelkezik.³² Ennek hiányában a Ket. szabályai az irányadók, amelyek nem teszik az alperes kötelezettségévé a büntetőügyekkel azonos, a büntetőjogban tételes szabályban is érvényre juttatott kétséget kizáró bizonyítási sztenderd alkalmazását. A 30/2014 (IX.30.) AB határozattal lényegében párhuzamosan egy másik versenyfelügyeleti eljárás kapcsán született, e kérdéskört vizsgáló ítéletében a Kúria,³³ majd a kúriai ítélettel szembeni panasz nyomán eljáró, a panaszt elutasító Alkotmánybíróság a 3100/2015. (V. 26.) AB határozatában egyértelművé tette ugyanezt: sem az Alkotmánybíróság, sem az EJEB³⁴ joggyakorlatából nem olvasható ki olyan követelmény, hogy a versenyügyekben valamely sajátos tartalommal bíró, egzaktan meghatározható bizonyítási sztenderdhez kellene igazodni.³⁵

A bizonyítékok értékelése során az uniós és a hazai versenyjogi jogalkalmazási gyakorlatban is azok pontossága, hitelessége és konzisztenciája a döntő. Fontos, hogy a bizonyítékok egy logikai láncolat mentén elhelyezhetők legyenek. A szabad bizonyítási rendszerben szerephez juthatnak a közvetett bizonyítékok is.

³¹ A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény, a továbbiakban: Be.

³² Lásd például az adózás rendjéről szóló 2003. évi XCII. törvény (Art) 97. § (6) bekezdés: „Az adóhatóság a tényállás tisztázása során az adózó javára szóló tényeket is köteles feltárni. A nem bizonyított tény, körülmény – a becslési eljárás kivételével – az adózó terhére nem értékelhető.” A bírói gyakorlat ezt akként értelmezi, hogy „a kétséget kizáróan nem bizonyított tény – a becslési eljárás kivételével – az adózó terhére nem értékelhető.” (KGD 2011.14. eseti döntés, Legfelsőbb Bíróság Kfv.V.35.004/2010.)

³³ Kúria Kfv.III.37.690/2013/29.; Vj/174/2007.

³⁴ Emberi Jogok Európai Bírósága, a továbbiakban: EJEB.

³⁵ Vesd össze 3100/2015. (V. 26.) AB határozat [126] bekezdés, ill. a Kúria Kfv. III.37.690/2013/29. számú ítéletének 31. o. 2. bek.; az uniós joggal összefüggésben lényegében ugyanezt tartalmazza a 30/2014 (IX.30.) AB határozat [44] bekezdése.

4. GVH-specifikus témák alkotmányjogi nézőpontból

4.1. Büntetőjogias versenyjog

Annak a dogmatikainak tűnő kérdésnek, hogy a versenyjog mennyire büntetőjog, a jogalkalmazás során nem csak a bizonyítási mércével kapcsolatban van gyakorlati relevanciája: a vállalkozások a védekezéshez való jog korlátozhatatlansága körében vagy a tisztességes eljáráshoz való jog keretében szeretnek hivatkozni arra, hogy a versenyfelügyeleti eljárás alapvetően büntetőjogias természetű, így elengedhetetlen alapelvi követelmény, hogy az eljárás alá vont ügyfeleket a büntetőjogban meghatározott széles védelmi jogkörök, garanciák illessék meg. Például már első fokon is bíróságnak, illetve az Emberi Jogok Európai Egyezménye (EJEE) értelmében vett bíróságnak kell eljárnia.

Van néhány olyan releváns tényező, amelyek alapján vizsgálható, hogy egy adott jogterület (jelen esetben a versenyjog) mennyire büntetőjogi jellegű. Ilyen például a lehetséges büntetés jellege és maximális mértéke, a bírságkiszabás célja, vagy az, hogy a visszaesés súlyosbító tényezőként vehető-e figyelembe.

Az Alkotmánybíróság a 30/2014. (X. 30.) AB határozatban világosan és tömören kifejti, hogy a versenyjogban az EJEB joggyakorlatának³⁶

³⁶ A Jussila kontra Finnország ügyben (2006) az adóhatóság (egy közigazgatási szerv) tárgyalás nélkül szabott ki bírságot, amely magas összege miatt *quasi* büntetőjogi szankciónak tekinthető. Az EJEB az ügy kapcsán úgy foglalt állást, hogy a büntetőjogi garanciákat nem kell minden típusú eljárásban egyforma szigorúsággal alkalmazni. A strasbourgi bíróság a Jussila ügyben élesen elhatárolta a büntetőjog *hard core* és *periphery* alkalmazhatóságát a jogsértések kapcsán. Míg a büntetőjog „kemény magjához” tartozó esetekben már első fokon is független bíróságnak kell eljárnia az EJEB szerint, addig a *non hard core* ügyekben elegendő, ha első fokon nem egy független bíróság jár el (például a GVH), feltéve, hogy e szerv döntésével szemben létezik egy teljes körű (tény-és jogkérdésekre is kiterjedő) bírósági kontroll. 2011-ben az A. Menarini Diagnostics S.R.L. kontra Olaszország ügyben hozott döntésében kartellezés miatt lefolytatott versenyfelügyeleti eljárásban kiszabott bírság kapcsán az EJEB szintén leszögezte, hogy a közigazgatási hatóság eljárásával szemben nem kell, hogy érvényesüljenek az EJEE 6. cikkéből fakadó követelmények, ha a közigazgatási döntés ellen teljes felülvizsgálati jogkörrel rendelkező jogorvoslati fórumhoz fordulhatnak az eljárás alá vontak, kérve a döntés tény- és jogkérdésben történi bírósági felülvizsgálatát.

is megfelelően nem kell ugyanazoknak a szigorú eljárási garanciáknak érvényesülniük, mint a büntetőjogban. A versenyügyekben a GVH nem természetes személyek bűnössége felől dönt, hanem az eljárás alá vont vállalkozásokéról (ezek jellemzően jogi személyek, gazdasági társaságok). A büntetőjogi elmarasztaláshoz hasonló hátrány a versenyügyekben a bírság, amely adott esetben, nagyságától függően a vállalkozás gazdasági megrendüléséhez, fizetéseképtelenségéhez, vagy ad absurdum megszűnéséhez is vezethet. A vállalkozások esetében azonban nem jár a felelősségre vonással olyan súlyú stigmatizáció, negatív társadalmi előítélet vagy kifejezett joghátrány, mint a büntetőjogi elítéléssel. Ezért a versenyfelügyeleti eljárás nem tekinthető a szoros értelemben vett büntetőjogi vád elbírálására irányuló eljárásnak (*hard core of criminal law*), emiatt az ilyen eljárásokkal szemben ugyanolyan szigorú követelmények, mint a büntetőeljárások tekintetében, nem támaszthatóak. Az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdéséből az Alkotmánybíróság szerint az államnak az a kötelezettsége fakad, hogy a GVH határozatának bírósági felülvizsgálatát a XXVIII. cikknek megfelelő tisztességes eljárásban biztosítsa.³⁷

A magyar bíróságok³⁸ kifejezetten elutasítják azt az érvelést, amely szerint a Be. alapelveit, illetve a tételes szabályait kellene alkalmazni. Egy konkrét ügyben³⁹ például a bíróság rögzítette, hogy a Ket. 12. § (1) bekezdésében foglaltak szerint – figyelemmel a Tpv. 44. § (1) bekezdésére is – a közigazgatási hatóság (ilyen a GVH is) eljárása során a Ket. hatálya alá tartozó közigazgatási hatósági ügyekben a Ket. rendelkezéseit kell alkalmazni. „Ennek megfelelően – tekintettel a Be. 11. § (2) bekezdésében foglaltakra – fel sem merülhet a versenyfelügyeleti eljárásban a Be. tételes rendelkezéseinek, de akár az alapelvi szintű szabályainak alkalmazása sem. Két különböző önálló jogágról van ugyanis szó, melyek – egymástól eltérő – speciális szabályrendszerrel rendelkeznek, s nincs olyan normatív előírás, amely e jogágak egyes szabályainak egymás szabályozási területére történő alkalmazását írják elő.”³⁴⁰

³⁷ Alkotmánybíróság a 30/2014. (X. 30.) AB határozata [61]–[62].

³⁸ A vonatkozó bírósági joggyakorlat feldolgozásakor a szerző nagyban támaszkodott Hargita Árpádnak (Szabó Dudás Hargita Ügyvédi Iroda) a bírósági ítéleteket és az alkotmánybírósági határozatokat összefoglaló, publikálatlan gyűjteményére.

³⁹ Fővárosi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság 36.Kpk.46.392/2014/5; Vj-28/2013.

⁴⁰ Fővárosi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság 36.Kpk.46.392/2014/5, 4. o. 3. bek.; Vj-28/2013.

4.2. Vizsgálati és döntéshozatali jogkörök egyesülése

Egyes országokban, például Ausztriában, Észtországban vagy az angol-szász országokban elkülönülnek a vizsgálati és döntéshozatali jogkörök. Magyarországon ugyanaz a versenyhatóság folytatja le a vizsgálatot, mint amelyik később az érdemi döntést hozza.⁴¹ Ezt a körülményt adott ügyben⁴² kifogás tárgyává tette a felperes.

A Janosevic kontra Svédország ügyben (2003) az EJEB arra a következtetésre jutott, hogy az olyan közigazgatási hatóságok esetében, amelyeknél egyesülnek a vizsgálati és döntéshozatali jogkörök (ilyen a GVH is), nem kell eleget tenni az EJEE 6. cikkének (1) bekezdésében foglalt követelményeknek, mert ezek a rendszerek mindaddig nem ellentétesek az EJEE 6. cikk (1) bekezdésével, amíg az érintett döntéssel szemben olyan bírói testülethez fordulhatnak jogorvoslatért, amely teljes felülvizsgálati jogkörrel rendelkezik (ide értve az akár jogi, akár ténybeli okból történő hatályon kívül helyezés lehetőségét is).

Ezzel egybecsengően a Legfelsőbb Bíróság kifejtette,⁴³ hogy a tisztességes eljáráshoz való jog és a jogorvoslatihoz való jog által biztosított, hogy a Versenytanács határozata ellen három szinten is lehetséges bírósági felülvizsgálat. A közigazgatási perben kell érvényesülniük az EJEE 6. cikkében foglalt követelményeknek.

Egy másik ügyben született határozat felülvizsgálata iránti perben a bíróság kifejtette, hogy a Versenytanács nem bíróság, ezért azon nem kérhető számon a függetlenség és pártatlanság követelménye.⁴⁴

4.3. Az eljáró Versenytanács összetétele

A Tpv. 2005. november 1-ig hatályos rendelkezése szerint a Versenytanács az érdemi határozatát akkor hozhatta öt főből álló tanácsban, ha az eljárás tárgya vállalkozások összefonódásának ellenőrzése, gazdasági erőfölénnyel való visszaélés vagy versenyt korlátozó megállapodás (kartell) volt, és azt indokoltnak látták. Egyebekben (például a fogyasztóvédelmi

⁴¹ Ugyanakkor a GVH egységes közigazgatási szerv.

⁴² Vj-138/2002.

⁴³ Legfelsőbb Bíróság K.fv.III.37.451/2008/7; Vj-138/2002.

⁴⁴ Legfelsőbb Bíróság K.fv.III.37.084/2009/15; Vj-56/2004.

típusú versenyügyekben) háromtagú tanács járt el.⁴⁵ A Vj/3/2004. számú ügyben született határozat bírósági felülvizsgálata során a felperesek azt kifogásolták, hogy a fogyasztói döntés tisztességtelen befolyásolása tárgyában öt (és nem három) tagú tanácsban hozott döntést a Versenytanács. A bíróság⁴⁶ ezzel kapcsolatban kifejtette, hogy a tanács nagyobb létszámú összetétele épphogy garanciális jogokat erősítő körülmény, amely a felperesek eljárási jogait hivatott védeni, vagyis adott ügyben nem volt megállapítható súlyos eljárási jogsértés.⁴⁷

Más ügyben⁴⁸ a vállalkozás a közigazgatási perben azt kifogásolta, hogy sérti a védekezéshez való jogát az, hogy az előzetes álláspontot⁴⁹ (mint egyfajta „vádiratot” vagy „vádindítványt”, a „bűnösség” melletti hatósági állásfoglalást) ugyanazok a Versenytanács-tagok adják ki, mint akik később az érdemi döntést fogják meghozni, vagyis ugyanazok döntenek, mint akik „vádolnak”. A Legfelsőbb Bíróság e kérdésben döntésében hangsúlyozta, hogy a Tpvt. 73. § (1) bekezdése alapján az eljáró Versenytanácsnak épp az eljárás alá vontak védekezéshez való jogának biztosítása érdekében állt fenn azon kötelezettsége, hogy az ügyre vonatkozó előzetes álláspontját, a megállapított tényállást, az azt alátámasztó bizonyítékokat, a tényállás értékelését, a döntés meghozatalához szükséges szempontokat és következtetéseket, lényegének ismertetését az érintetteknek megküldje. A fentieket a perbeli versenyfelügyeleti eljárás adatai a bíróság szerint teljes mértékben alá is támasztották, hiszen

⁴⁵ A Tpvt. 2005. november 1-jétől hatályos 48. § -ának (2) bekezdése szerint már nincsen megszorítás az öttagú tanács alakíthatóságával összefüggésben: a Versenytanács szervezeti és működési szabályzatában meghatározottak szerint jelöl ki a Versenytanács elnöke három vagy öt tagot. A szervezeti és működési szabályzat szerint az előadó versenytanács tagnak lehetősége van, hogy a rögzített versenytanácsi gyakorlattól eltérő, vagy egyébként jelentős kérdésben való döntés esetén az előzetes álláspont elfogadása előtt, de szükség esetén azt követően is kezdeményezze a Versenytanács elnökénél öttagú eljáró tanács kijelölését. Az öttagú tanács a GVH gyakorlatában igen ritka, ilyen volt például a Vj/27/2003. számú ügyben (autópálya-kartell), a Vj/18/2008. számú ügyben (MIF kartell), vagy a Vj/24/2012. számú ügyben (Bonduelle összefonódás).

⁴⁶ Fővárosi Ítéltábla 2.Kf.27.185/2007/6.; Vj-3/2004.

⁴⁷ Az időközben bekövetkezett jogszabályváltozásra való tekintettel egyébként egy esetleges megismételt eljárásban már lehetővé tette a Tpvt. az öttagú tanács eljárását.

⁴⁸ Legfelsőbb Bíróság Kfv.III.37.451/2008/7.; Vj-138/2002.

⁴⁹ Az uniós versenyjogban az előzetes álláspont megfelelője az „SO” (statement of objections), az úgynevezett kifogásközlés.

az érintettek az előzetes álláspontra részletes észrevételeket tettek, amelyet az alperes érdemi határozatában is vizsgált és értékelt. Egy másik ügyben⁵⁰ – a fentiekkel egyezően – a Legfelsőbb Bíróság hangsúlyozta, hogy az előzetes álláspont nem végleges döntése a GVH-nak. Célja, hogy az eljárás alá vontak megismerhessék a hatóság álláspontját, amelyhez képest ellenbizonyítással, kifogással élhetnek. Azáltal segíti a védekezéshez való joguk gyakorlását, hogy megszabja azokat a kereteket, amelyek között a Versenytanács a döntését meghozza, így nem sérül az ártatlanság vélelme sem.

4.4. „Hajnali rajtaütés”

A Tpv. 65/A. §-a szerinti előzetes értesítés nélküli helyszíni kutatás (közkeletű nevén: „hajnali rajtaütés”) során a GVH vizsgálója a vizsgálat tárgyát képező jogsértéssel kapcsolatos bizonyítási eszközök felkutatása céljából bármely ingatlant, járművet, adathordozót átkutathat, a vizsgált vállalkozás helyiségeibe önhatalmúlag beléphet, e célból lezárt helyiséget, épületet, területet felnyithat, illetve a helyszínen más módon is tájékozódhat. A hatóság fenti jogosítványai nagyban korlátozhatják a személyeket megillető egyes jogokat. Különösen akkor, amikor az ügyfél székhelyként vagy telephelyként nem bejelentett és gazdasági tevékenység folytatására egyébként általa nem használt magáncélú, illetve magánhasználatú ingatlant, járművet vagy adathordozót érint az adott kutatás. Garanciális szabály, hogy a kutatás előzetes bírói engedélyhez kötött. A GVH engedély iránti írásbeli kérelmét a Fővárosi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság bírálja el, a kérelem beérkezésétől számított hetvenkét órán belül, nemperes eljárásban. A bíróság végzése ellen fellebbezésnek és felülvizsgálatnak nincs helye.

A Vj/25/2004. számú ügyben⁵¹ (fővárosi útépitő kartell) az egyik felperesi kifogás az volt, hogy a hajnali rajtaütést engedélyező bírói határozat ellen nem volt biztosított jogorvoslat. A bíróság ezzel az érveléssel kapcsolatosan kifejtette, hogy a jogorvoslat követelménye csak az érdemi határozatokra vonatkozik, márpedig a Tpv. 65/A. §-ának (3) bekezdésében

⁵⁰ Legfelsőbb Bíróság Kfv. VI. 37.232/2011/13.; Vj/25/2004.

⁵¹ Fővárosi Ítéletábra 2.Kf.27.399/2010/6., Legfelsőbb Bíróság Kfv. VI.37.232/2011/13.; Vj/25/2004.

meghatározott bírói döntés nem tekinthető az ügy érdemében hozott döntésnek. A fellebbezés lehetővé tétele éppen az intézkedés célját hiúsítaná meg. Az érdemi határozat a Tpv. 83. §-a alapján a bíróság előtt megtámadható, ezen jogorvoslat során pedig lehetőség van vitatni a rajtaütést engedélyező bírói végzés jogszerűségét is. A rajtaütésekkel szembeni jogorvoslati jogot egyébként a legtöbb EU-s tagállam szabályai kizárják⁵² ugyanazon indokok mentén, mint a magyar szabályozás. Ugyanebben az ügyben azt is sérelmezték a felperesek, hogy az előzetes értesítés nélküli helyszíni kutatáson nem volt jelen a rendőrség. A Tpv. 65/A. §-ának (7) bekezdése erre konkrét választ ad: a rendőri jelenlét csak lehetőség, de nem kötelező. A felperesek vitatták azt is, hogy készült ugyan jegyzőkönyv a rajtaütésről, de a kutatás lefolytatásának módját tartalmazó „kutatási jelentés” nem. A Legfelsőbb Bíróság e kérdésben úgy foglalt állást, hogy önmagában az, hogy a kutatás lefolytatásának módját a jegyzőkönyvek nem tartalmazták, nem zárják el a felpereseket a kutatás jogszerűségének vitatásától, mert utólag tanúvallomások tehetőek a vélt vagy valós jogsértésekre. A bíróság szerint a kutatási jelentés hiánya nem lehet az ügy érdemére kihatóan jogsértő.

Az EJEE 8. cikke a magánélet tiszteletben tartásához való jogról rendelkezik. A Vj/138/2002. számú ügyben (Bartók Béla úti kartell) egy felperesi hivatkozás az volt, hogy a hajnali rajtaütés sértette a vállalkozás EJEE 8. cikkében foglalt jogát. A Legfelsőbb Bíróság érdemben értékelte az EJEE 8. cikkével kapcsolatos felperesi okfejtést és megállapította, hogy a Tpv. 65/A. §-a a magánélet tiszteletben tartásához való jogot az ország gazdasági jóléte érdekében korlátozza. A jogsértő magatartás (versenykorlátozás) felderítésének fontos eszköze a hajnali rajtaütés. A korlátozás jogszerűségét a bíróság jogerős végzése alapozza meg.

Rajtaütés során a GVH olyan adatokra is bukkanhat, amelyek túlmutatnak az engedélyező végzésben rögzített célon és más jogsértő cselekmény elkövetésére utalnak.⁵³ A Tpv. 65/A. § (9) bekezdése alapján a vizsgáló jogosult az ilyen jogsértésre utaló bizonyítási eszközökről is másolatot készíteni vagy azokat lefoglalni. Ilyen bizonyítási eszközök tekintetében a bírói engedélyt utólag kell beszerezni, az utólagos bírói

⁵² Például Belgium, Lengyelország, Franciaország, Finnország, Szlovénia, Észtország, Görögország.

⁵³ Lásd például autópálya-kartell (Vj/27/2003).

engedély hiányában a fellelt bizonyítási eszköz bizonyítékként nem használható fel.

4.5. *Védett tanúk*

A kartellügyek jellemző bizonyítékai (a) az irati bizonyítékok (írásba foglalt megállapodás,⁵⁴ e-mailek, határidőnaplók, feljegyzések, emlékeztetők); (b) tanúvallomások (jellemzően a munkavállalók vagy volt munkavállalók vallomásai); illetve (c) az ügyfélnyilatkozatok (ilyen például az engedékenységi kérelmező nyilatkozata).

A tanúvallomások között a védett tanú vallomásával kapcsolatosan felmerült, a tisztességes eljáráshoz való joggal (a fegyverek egyenlőségének elvével⁵⁵), illetve a védelemhez való joggal kapcsolatos felperesi aggályokra a Kúria a Vj/69/2008. számú ügyben⁵⁶ (malom 1. kartell) egyértelmű válaszokat adott. A felperesi hivatkozás szerint a fegyverek egyenlőségének elve alapján biztosítani kell, hogy a „vádak” és a „védelemnek” egyenlő esélye legyen arra, hogy a tény- és jogkérdésekben véleményt formálhasson és nyilváníthasson. A fegyverek egyenlőségének elve nem követeli meg a felek jogainak teljes azonosságát, de összevethető súlyú jogosítványokkal kell, hogy rendelkezzenek. Ennek feltételei: (1) a felek mindegyikének személyes jelenléte az eljárási cselekmények során; (2) egyes szereplőknek (például a szakértőknek) semleges pozícióban való megtartása; (3) ahhoz való jog, hogy a vád és a védelem a releváns adatokat ugyanolyan teljességben és mélységben megismerhesse, azokra észrevételeket tehessen. A védett tanúknál ehhez képest az eljárás alá vont vállalkozás nincs jelen a tanú meghallgatásánál, nem tehet fel kérdéseket és a tanúmeghallgatásról csak egy kivonatolt jegyzőkönyv áll a rendelkezésére. A Kúria a Vj/69/2008. számú ügyben kifejtette, hogy

⁵⁴ Míg a 2000-es évek elején a Vj/74/2004. számú ügyben a versenykorlátozó megállapodást egyenesen közjegyzői okiratba (!) foglalták, a versenykultúra fejlődésével párhuzamosan a jogsértésben részes vállalkozások tudatossága növekszik, egyre ritkábban fordul elő, hogy a vállalkozások írásba foglalják a kartellre vonatkozó szerződésüket, sőt szóbeli megállapodásaikat is – érthetően – titkolják.

⁵⁵ Az Alkotmánybíróság – az EJEB joggyakorlatához hasonlóan – megerősítette a fegyverek egyenlősége elvének az alkalmazását nem csupán a büntetőjogi, hanem versenyjogi ügyekben is. Lásd: Tóth 2016. 122.

⁵⁶ Kúria Kfv.II.37.672/2015/28.; Vj/69/2008.

a védekezéshez való jog és a tisztességes tárgyaláshoz való jog megsértését nem eredményezi az a körülmény, hogy a védett tanúkhöz kérdéseket nem intézhettek, a vallomásukat tartalmazó jegyzőkönyvet a védett tanú védelme érdekében kivonatolt formában ismerhették meg. A Ket.-nek a versenyfelügyeleti eljárás idején hatályos és alkalmazandó 54. §-ának (4) bekezdése lehetővé tette a tanú természetes személyazonosító adatainak zártan kezelését, ami magával vonta, hogy a Ket. 54. §-ának (6) bekezdése folytán az ekként védett tanú meghallgatásánál az ügyfelek, illetőleg képviselők nem lehettek jelen, illetve a védett tanú jegyzőkönyvbe foglalt vallomását csak kivonatos formában ismerhették meg. A kérdésfeltevés jogának hiánya nem értékelhető súlyos jogsértésként és nem ad alapot a védett tanú vallomásának kirekesztésére sem. Minden alapot nélkülözőnek ítélte a Kúria a felperesek azon kifogását, hogy a „titokmentesítést” nem ellenőrizhették, és ez a védekezési joguk teljes megvonását eredményezte, mert az ilyen értelmű ellenőrzés kizárt, az az intézmény lényegével lenne ellentétes. Hangsúlyozta a Kúria, hogy a felperesek a védekezés lehetőségétől nem voltak elzárva, a védekezéshez való joguk sérelme nem volt megállapítható.

5. Záró gondolat

A szerző a teljesség igénye nélkül, a témába történő bevezető jelleggel szeretett volna felvillantani néhány érdeklődésre számot tartható kérdést a GVH bírósági felülvizsgálattal kapcsolatos gyakorlatából.

Üres oldal

Nacsa Mónika

A versenyfelügyeleti bíróságok különös élete

1. Bevezetés

Jelen tanulmány célja, hogy a bírói jogalkalmazás hatását bemutassa egy konkrét versenyfelügyeleti eljárást követő bírósági felülvizsgálattal összefüggésben. A GVH jogalkalmazásában kiszabott versenyfelügyeleti bíróságok bírósági sorsa függetlenül az összegek nagyságától, önálló életet él a keresetek és ellenkérelmek keretei között. Vannak területei a GVH bírsákolási gyakorlatának, amelyekről ma már egészen sokat tudunk a bírói (különösen kúriai) joggyakorlat nyomán, tehát világosan látjuk, hogy a bíróságok meddig engedik a jogalkalmazó kezét. A közigazgatási bíráskodás immanens kérdéseit feszegetjük azonban akkor, amikor egy-egy antitröszt ügy sokéves bírósági eljárásában végül a Kúria és az Alkotmánybíróság orientáló jelleggel tisztázza a Tpvt. egy-egy félmondatának a pontos értelmét. Majd ezt követően árgus szemekkel figyeljük a jövőben meginduló perek nyomán a törvénykezési rendszerben csiszolódo gyakorlatot, hiszen egyes kúriai és alkotmánybírói döntések nyomán az alsóbb fokú bíróságokon folyamatban lévő perekben kánonszerűen jelennek meg a felsőbbbírói döntésekből kiolvasható elvi mondások egy-egy peres beadványban is.

2. A bírósági jogértelmezés szerepe

A bíróságok feladata egy jól megírt keresetlevél nyomán ma már messze túlmutat egy egyszerű, formalista felülvizsgálaton, hiszen a mind nagyobb összegű bírságok kiszabása természetes velejárójaként hozta a vállalkozások számára annak a lehetőségét, hogy a bíróságok elé

vitt igényüket megtámogassák olyan alapvető és európai, emberi jogi igényekkel, mint a tisztességes eljáráshoz való jog megkövetelése, a fegyveregyenlőség elvének kikövetelése és a jogorvoslati rend hatékonyságára alapított igény.

Az új körülmények többletfeladatot jelentenek a hatóságoknak is, hiszen az irányadó eljárásjogi és anyagi jogi rendelkezések között elvégzett tevékenység akkor „áll meg a bíróságok előtt”, ha egy, a releváns tényeket feltáró vizsgálat és a szükséges bizonyítékok összegyűjtése után a saját jogi értelmezését és értékelését is adja.¹ Továbbá, amennyiben úgy dönt a GVH, hogy bírságot szab ki, akkor ennek a bírsághiszabásnak mint mérlegelésnek okszerű indokát kell adnia a határozatában. Ez a kompakt elvárás ugyanakkor az elmúlt évtizedek bírói, így különösen kúriai és alkotmánybírói joggyakorlatának köszönhetően ma már elvinek is beillő tételekkel gazdagodott. Nem zárt felsorolását adva a bírói gyakorlat jogformáló szerepének: például ma már tudjuk, hogy a Tpv. 78.§ (1),(2)–(3) bekezdéseinek értelmezésekor jogszerűen járt el a GVH, amikor 2009-ben meghozott döntésekor az adott vállalkozás 2007-es évét fogadta el mint utolsó hiteles lezárt üzleti évet a bírság maximumának megállapításakor Ugyanis a 2008-ból származó eredménykimutatás ha véglegesítés alatt áll, nem tekinthető hiteles dokumentumnak.² Ahogyan azt is tudjuk, hogy a nettó árbevétel megállapítása körében a tényállás tisztázása a GVH kötelezettsége.³ Az előző évi árbevétel figyelembe vételére azért kell, hogy sor kerüljön, mert a kötelezés időpontjában egy, a vállalkozás gazdasági helyzetét is figyelembe vevő, kellő elrettentő súllyal rendelkező jogkövetkezmény kerül alkalmazásra.⁴ Ennek mentén az is kikristályosodott a joggyakorlatban, hogy a bírságmaximum nem kiindulási pont és a bírságot végül a GVH-nak nem a bírság felső határából kell visszaszámolnia. A maximum mintegy végső viszonyítási pontként szolgál, és amennyiben a végül *in concreto* kiszabott

¹ TÓTH András (2015): A versenyjogi jogalkalmazás emberi jogi vonatkozásai a magyar bírósági gyakorlatban. *Versenytükör*, 11. évf., Különszám. 78–88.

² A Kúria joggyakorlat-elemző csoportjának 2013.El.II.JGY.1/1/1. számú összefoglaló jelentése a közigazgatási bírságokról és a versenyjogi bírságról, a továbbiakban Kúriai jelentés 220.; Kúria Kfv.II.37.076/2012/28. számú ítélet.

³ A Kúria Kfv.III.37.451/2008/7. számú ítélete.

⁴ Kúriai jelentés 222.

bírságösszeg túllépi ezt a büvös 10%-ot, úgy a felülvizsgálati eljárásban a bíróság jogosult a GVH határozatát hatályon kívül helyezni.⁵

Ami a Tptv. 78.§ (3) bekezdését illeti, ebben a körben a jogalkotó deklaráltan néhány körülményt nevesített példálózó jelleggel, amelyek értékelése folytán a jogsértéshez igazodó, arányos bírság szabható ki. Ez a jogszabályhely egy rendkívül széles mérlegelési jogot adott a GVH kezébe, amelynek gyakorlásakor a GVH saját jogalkalmazási gyakorlatára támaszkodhat. Ennek manifesztációi a Tptv. 36.§ (3) bekezdése alapján a GVH Bírságközleményei.⁶ Ezekkel kapcsolatban a bírói gyakorlat világosan rögzítette, hogy a bíróságokat nem, de a GVH-t kötik.⁷ A bírságolás szempontjainak okszerű indokolása azt a kötelezettséget rója a GVH-ra, hogy ne csak felsorolja az egyes szempontokat és adott esetben a Tptv. 78.§ (3) bekezdéséből releváns szempontokat, hanem részletesen kell döntését indokolnia, azt, hogy az egyes szempontokat mely körülmények között veszi figyelembe és milyen súllyal.⁸

A Bírságközlemények kiszámíthatóságot, de nem előrekalkulálhatóságot jelentenek a GVH eljárásaiban. Ez két szempontrendszer is jelent: egyrészt azt, hogy a Közleményekből világosan kirajzolódik a GVH által figyelembe vett keretrendszer, ugyanakkor a GVH mozgásteret megmaradt, hiszen a kúriai joggyakorlat szerint jogszerűen jár el a hatóság, ha előzetes álláspontjában közli a vállalkozásokkal, hogy saját Közleményétől a konkrét ügy sajátosságaira tekintettel eltér majd érdemi döntésében.⁹ Másrészt azt is jelenti, hogy a Bírságközlemény alkalmazása során nem egy matematikai művelet sor eredményét látja

⁵ Kúriai jelentés 222.

⁶ Jelen tanulmány kéziratának lezárásakor a GVH gyakorlatában alkalmazandó: az 1/2007. közlemény a bíróság meghatározásának szempontjairól a fogyasztói döntések tisztességtelen befolyásolása esetén, továbbá az 1/2012. közlemény az 1996. évi LVII. törvény (Tptv.) 11. és 21. §-a, illetve az Európai Unió működéséről szóló szerződés 101. és 102. cikke szerinti tilalmakba ütköző magatartások esetén a bíróság összegének megállapításáról (annak egyes időállapotok szerinti egyes változataiban), végül a 2/2015. közlemény a fogyasztóvédelmi típusú ügyekben kiszabott bírság meghatározásának szempontjairól.

⁷ Kúriai jelentés 225–226; HARGITA Árpád (2011): Bírságközlemény saga lezárulása, vagy most kezdődik csak igazán? *Versenytükör*, 7. évf. 1. sz. 36–40.

⁸ A Kúria Kfv.II.37.453/2009. számú ítélete.

⁹ A Kúria Kfv.II.37.076/2012/28. számú ítélete.

viszont a GVH határozatában a bíróság a bírságkiszabás, avagy a jogkövetkezmény alkalmazása körében.

Sokat tudunk arról is, hogy a GVH gyakorlatában például nem lehet a visszaesés hiányát enyhítő körülményként értékelni; hogy az érintett évek számával a bírság automatikusan nem többszörözhető¹⁰; hogy külön értékelhető a titkári funkciók ellátása egy vállalkozás részéről; hogy ez aztán külön felróhatósági tényezőként is figyelembe vehető; hogy a törvényes kötelezettségek teljesítése a versenyfelügyeleti eljárás során mint együttműködés nem eredményezhet enyhítő körülményt; hogy attól még, hogy az adott év legmagasabb összegű versenyfelügyeleti bírságát szabja ki a GVH, ez a döntés nem lesz okszerűtlen, jogszerűtlen; mint ahogyan azt is tudjuk a joggyakorlatból, hogy a bírság aránytalanságát korábbi hasonló ügyekhez képest nem lehet megállapítani.¹¹

3. A VJ/174/2007. számú versenyfelügyeleti eljárást követő bírósági felülvizsgálat és alkotmánybírósági eljárás

A felsőbbbíróságok jogértelmező munkája mentén ma pontosabban látjuk egyrészt a Tpv. 78.§ (1b) bekezdésének tartalmát és azt, hogy a bírságkiszabás mint mérlegelés valójában milyen tág mozgásteret ad a GVH számára; másrészt a Tpv. 78.§ (3) bekezdése és különösen az eddig kánonnak tekintett Pp. 339/B.§-a alapján milyen keretben kellene mozogniuk a bíróságoknak, amikor teljes felülvizsgálatot végeznek a GVH mérlegelése tekintetében.

A GVH VJ/174/2007. számú versenyfelügyeleti eljárásban a Hivatal megállapította 2010-ben, hogy a Colas Zrt., a MÁVÉPCELL Kft., MÁV MTM Rt. f. a., a Szentesi Vasútépítő Kft. és a Vasútépítők Kft. versenykorlátozó megállapodást kötöttek, amikor számos, a MÁV Zrt. EU Program Igazgatósága által a 2004–2005 közötti időszakra kiírt vasúti pályarekonstrukciós tender tekintetében megállapodtak a piac egymás közötti felosztásának elveiben és e megállapodásnak

¹⁰ Ugyanakkor a releváns forgalomban ez implicite benne van.

¹¹ Kúriai jelentés 230–234.

megfelelően versenykorlátozó módon több vasúti projekt vonatkozásában fel is osztották maguk között a piacot. A Colas-csoporthoz tartozó Colas Zrt.-t 1,5 milliárd Ft, a Swietelsky-csoporthoz tartozó MÁVÉPCELL Kft.-t 2,1 milliárd Ft, a MÁV MTM Rt. f. a.-t 178 millió Ft, a STRABAG-csoporthoz tartozó Szentesi Vasútépítő Kft.-t 3,4 milliárd Ft versenyfelügyeleti bírság megfizetésére kötelezte a GVH. A bírósági felülvizsgálat során az elsőfokú ítélet 2012 novemberében a GVH határozatát hatályon kívül helyezte és a hatóságot új eljárás lefolytatására kötelezte. A GVH fellebbezése nyomán eljáró Fővárosi Törvényszék gyakorlatilag teljesen eltérően ítélte meg a hatósági eljárást és döntést, és a felperes vállalkozások keresetének elutasításával intézte el jogerősen a közigazgatási pert 2013 augusztusában. A GVH antitörzszt ügyeire általában jellemző módon folytatódott az ügy rendkívüli jogorvoslati eljárása a Kúrián, ahol a legfőbb bírói fórum 2014 májusában hatályon kívül helyezte a jogerős másodfokú ítéletet, az elsőfokú ítéletet pedig úgy változtatta meg, hogy elutasította a felperesek kereseteit. Azaz a GVH eljárásának jogszerűsége – az eredeti hatósági döntés indokolásának részbeni megváltoztatásával – kiállta a bírósági próbát.

A Kúria jogerős ítéletében¹² számos elvi megállapítást tett, ugyanakkor a jelen tanulmány szempontjából a teljes felülvizsgálat jogintézményét értelmezte a hazai versenyügyekben. Az Alkotmánybíróságnak¹³ pedig 2015-ben a bírósági felülvizsgálat lezárultát követően abban a kérdésben kellett állást foglalnia, hogy a vállalkozáscsoport-szintű bírságolás lehetősége a GVH számára jogszerű és kiszámítható-e.

A Tpv. tételes rendelkezései mentén haladva, az időben később született alkotmánybírósági határozat értelmében a Tpv. 78.§ (1b) bekezdése nem alkotmányellenes rendelkezés.¹⁴ Ez a sommás megállapítás bővebben azt jelenti, hogy a GVH számára az is a mérlegelési

¹² A Kúria Kfv.III.37.690/2013/29. számú ítélete.

¹³ 3100/2015. (V.26.) AB határozat.

¹⁴ 3100/2015. (V.26.) AB határozat, Indoklás II, [36]: „A bírság összege legfeljebb a vállalkozás, illetve azon – a határozatban azonosított – vállalkozáscsoport a határozat meghozatalát megelőző üzleti évben elért nettó árbevételének tíz százaléka lehet, amelynek a bírsággal sújtott vállalkozás a tagja. A vállalkozások társulásával szemben kiszabott bírság összege legfeljebb a tagvállalkozások előző üzleti évben elért nettó árbevételének tíz százaléka lehet.”

jogkörében fennálló döntési lehetőség, hogy vállalkozáscsoport-szinten szabja-e ki a bírságot, ha azonosított ilyen gazdasági egységet az eljárás során. Ez pedig megfelel az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében foglalt követelményeknek.¹⁵ Ez a mérlegelés jogszerűnek tekinthető, figyelemmel arra, hogy a GVH van abban a helyzetben, hogy alkalmas és arányos bírságot szabjon ki, amely kiküszöböli a kartellezés által okozott közérdeksérelmet, és elrettenti a vállalkozásokat attól, hogy a jövőben ismét a versenyre káros magatartást valósítsanak meg. Az Alkotmánybíróság választási lehetőségként aposztrofálta a szabályozást, ugyanakkor ez a bírságkiszabás jogintézményének egy része, ekként nincs az elnevezés mögött tartalmi különbség. Azt is tisztázta az Alkotmánybíróság, hogy a GVH Bírságközleménye szerint, ha van azonosított vállalkozáscsoport, akkor a bírságkiszabás körében annak árbevétele lesz a főszabály.¹⁶ A vállalkozáscsoport-szinten megállapított versenyfelügyeleti bírság ugyanis a hatósági eljárás oldaláról nézve a következőket jelenti: (i) a bírósági felülvizsgálat nyomán egyértelművé vált, hogy a Kúria eljárási hibának értékeli, ha az egy gazdasági egységbe tartozó vállalkozások nem kerülnek ügyfélként a versenyfelügyeleti eljárásba bevonásra; (ii) ha pedig ilyen eljárási hiba történik, akkor az azonosításuk marad a hatóság számára, ami viszont teret enged arra, hogy a GVH a nettó árbevétel számait ennek a gazdasági egységnek avagy vállalkozáscsoportnak a szintjén határozza meg. Az azonosítás és ekként az ügyfélként való bevonás a több-kevesebb viszonyában állnak egymással. A két jogintézményt a mögöttes felelősség megállapíthatósága fogja kontextusba helyezni, ugyanis, ha nem ügyfél a teljes vállalkozáscsoport, akkor utóbb, a jogsértésben ténylegesen marasztalt vállalkozás nem teljesítése esetén az anyavállalat nem kötelezhető a versenyfelügyeleti bírság megfizetésére.¹⁷

Az Alkotmánybíróság valójában elfogadta azt a kúriai jogértelmezést, amely állapotjogsértésként aposztrofálta a vállalkozások jogsértését ugyanebben az ügyben. Ez azért lényeges, mert

¹⁵ 3100/2015. (V.26.) AB határozat, Indoklás II, [35], XXVIII. cikk (1): „Mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül bírálja el.”

¹⁶ TóTH 2015. 85.

¹⁷ 3100/2015. (V.26.) AB határozat [51] bekezdés.

az Alkotmánybíróság a mellett tartotta jogszerűnek a vállalkozáscsoport-szintű bírság kiszabását, hogy az ezt engedő rendelkezés hatályba lépésekor a folyamatos vagy állapotjogsértés még tartott. Ezzel összefüggésben mondta ki, hogy folyamatos, avagy állapotjogsértések esetében (ez alatt nem a büntetőjogi terminus technicus tartalmát értve) a jogsértő magatartások megszűnésének időpontjában hatályos anyagi jogi normák az irányadók.¹⁸

Ami a Tpv. 78.§ (3) bekezdését¹⁹ és a Pp. 339/B.§-t²⁰ illeti, ebben a körben a mérőföldkőnek is tekinthető kúriai ítélet²¹ a teljes felülvizsgálat elvére vonatkozó jogértelmezést adott. Ezek szerint kettős (uniós és nemzeti) jogalapon lefolytatott versenyfelügyeleti eljárásokat követően a bíróságok teljes felülvizsgálati jogköre azt jelenti, hogy teljes ténybeli és jogi szempontból is felülvizsgálják a határozatot. Ez jelentheti az iratellenesség körében való vizsgálódás eredményeként azt, hogy a bíróság nem csak az eddigi felsőbbbíróági gyakorlat szerint szűk értelemben vett jogszabálysértés esetén nyúl hozzá a GVH által kiszabott bírsághoz, hanem akkor is megváltoztathatja azt, ha az ugyan okszerű, de a bíróság saját mérlegelése ettől eltér. A GVH határozatával szemben előterjesztett keresetlevél a határozat jogszerűségének megdöntésére kell, hogy irányuljon, ennek része a kiszabott versenyfelügyeleti bírság jogszerűsége is. Azonban ez utóbbi része a határozatnak mérlegelési jogkörben meghozott döntés. A Menarini-jogalkalmazás²² nyomán a GVH határozatainak felülvizsgálatában

¹⁸ 3100/2015. (V.26.) AB határozat [86] bekezdés.

¹⁹ Tpv. 78.§ (3): „A bírság összegét az eset összes körülményeire – így különösen a jogsérelem súlyára, a jogsértő állapot időtartamára, a jogsértéssel elért előnyre, a jogsértő piaci helyzetére, a magatartás felróhatóságára, az eljárást segítő együttműködő magatartására, a jogsértő magatartás ismételt tanúsítására, gyakoriságára – tekintettel kell meghatározni. A jogsérelem súlyát különösen a gazdasági verseny veszélyeztetettségének foka, a végső üzletfelek érdekei sérelmének köre, kiterjedtsége alapozhatja meg.”

²⁰ Pp. 339/B.§: „Mérlegelési jogkörben hozott közigazgatási határozat akkor tekinthető jogszerűnek, ha a közigazgatási szerv a tényállást kellő mértékben feltárta, az eljárási szabályokat betartotta, a mérlegelés szempontjai megállapíthatóak, és a határozat indokolásából a bizonyítékok mérlegelésének okszerűsége kitűnik.”

²¹ A Kúria Kfv.III.37.690/2013/29. számú ítélete.

²² Az Emberi Jogok Európai Bíróságának az A. Menarini Diagnostics S.R.L. kontra Olaszország ügyben született ítélete, 43509/08, 2011. szeptember 27.

teljes körű felülvizsgálatot kell végeznie a bíróság(ok)nak, tehát tény- és jogkérdésekben is úgy, hogy a bíróság saját ténybeli és jogi értékelését előtérbe helyezve megváltoztathatja a hatóság eredeti álláspontját. Uniós jogalapon indult ügyekben a Pp. 339/B.§-a szerinti felülmérlegelés nem alkalmazható. Ez a jogértelmezés alapozta meg hosszú időre a jogirodalmi diskurzust: (i) ha nincs uniós jogalapja az ügynek, akkor marad a Pp. 339/B.§ mint szűrő?, (ii) ha félreteszi a teljes felülvizsgálatot végző bíróság a Pp. 339/B.§-t, akkor ez azt jelenti, hogy hallgat róla az ítéletében vagy elvárható, hogy „becsatornázza” döntésébe a felsőbbbírósági elvi mondást?, (iii) az első- és másodfokú bíróság is félreteszi a Pp. 339/B.§-t?; (iv) jelenti-e az ítélet azt, hogy a Pp. 339/B.§-a *valójában* nem biztosít kellő jogvédelmet?

A fenti kúriai ítélet közlését követően megindult vagy folyamatban lévő perek kurrens kérdései ezek, amelyekre a Kúria közelmúltban született ítélete²³ a következő válaszokat adta: (i) kimondta – különösen a Pp. 339/B.§-ának terjedelmét illetően – , hogy a bírósági felülvizsgálat terjedelmét a Pp. 206.§-a jelöli ki; (ii) azt is tisztázta, hogy a Pp. 339/B.§-a kizárólag a mérlegelési jogkörben meghozott döntésre, tehát tipikusan a bírságszabásra vonatkozik, és ezért nem a bizonyítékok mérlegelése körében kell annak szerepét keresni, amennyiben a jogi mérlegelésre vonatkozó anyagi jogi természetű felülmérlegelési tilalmat rögzít; (iii) végül annyiban pontosította a vasútépítő kartellben született ítéletet, hogy a „teljes felülvizsgálat követelménye nem foglalhatja magában annak kötelezettségét, hogy a bíró a közigazgatási hatóság helyébe lépve döntse el az ügyet. Más szóval a teljes felülvizsgálatot nyújtó bíróság nem hagyhatja figyelmen kívül azokat a szabályokat, amelyek általánosan meghatározzák feladat- és hatáskörét. Ennek következtében a teljes felülvizsgálat követelménye nem jelentheti a felülmérlegelési tilalom abszolút jogszerütlenségét.”²⁴

²³ A Kúria Kfv.III.37.582/2016/16. ítélete a VJ/74/2011. számú versenyfelügyeleti eljárást követően.

²⁴ Kfv.III.37.582/2016/16. ítélet [130], [140], [142] és [143] bekezdés.

4. Összegzés

Jelen tanulmány arra vállalkozott, hogy bemutassa a bírói jogértelmezés szerepét a hazai versenyjogi praxisban. A felsőbbbíróági gyakorlat orientáló szerepe a Tpv. absztrakt rendelkezései miatt továbbra is nélkülözhetetlen a GVH és a vállalkozások számára is, mert a bírói felülvizsgálat során nyert jogértelmezés a jogerő elnyerésén túl általános értelemben legitimál is. Az Alkotmánybíróság eljárásai pedig – bár a közigazgatási perben főszabályként nem eljáró bíróságként – egyre nagyobb szerepet kapnak a GVH eljárásaiban értelmezendő normák konformitásának vizsgálata körében.

Üres oldal

Irodalomjegyzék

Felhasznált irodalom

- A Kúria joggyakorlat-elemző csoportjának 2013.El.II.JGY.1/1/1. számú összefoglaló jelentése.
www.kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/a_kozigazgatasi_birsagok_vizsgalati_targykorben_joggjoggyako-elemzo_csoport_osszefoglalo_velemeny.pdf (Letöltés ideje: 2017. 08. 16.)
- BLUTMAN László (2010): *Az Európai Unió joga a gyakorlatban*. Budapest, HVG-ORAC.
- BOYTHA Györgyné szerk. (2008): *Versenyjogi jogsértések esetén érvényesíthető magánjogi igények*. Budapest, HVG-ORAC.
- CSÉPAI Balázs (2008): A versenykorlátozási tilalom magánjogi érvényesítésének lehetőségei az európai és a magyar jogban. In VÖRÖS Imre (szerk.): *Az európai közösségi és a magyar versenyjog fejlődési irányai*. Budapest, MTA Jogtudományi Intézet. 53–100.
- GOMBOS Katalin (2010a): A jogértelmezés jelentősége a közösségi jogban – avagy az értelmezési elsődlegesség elvéről. *Európai jog*, 10. évf. 2. sz. 3–10.
- GOMBOS Katalin (2010b): Az alapjogok helyzetének változása az Európai Bíróság joggyakorlata tükrében. *Jogtudományi Közlöny*, 65. évf. 2. sz. 90–97.
- GOMBOS Katalin (2011): Az uniós jogból fakadó bírói jogvédelmi eszközök szintjei és lépcsőfokai. *Európai jog*, 11. évf. 5. sz. 35–45.
- GOMBOS Katalin (2012a): A fogalom-meghatározások jelentősége a Brüsszel I rendelet módosítása kapcsán. In OSZTOVITS András szerk.: *A Brüsszel I. rendelet reformja*. Acta Caroliensia Conventorum Scientiarum Iuridico-Politicarum, 2063–4757. Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar. 2. köt. 22–33.
- GOMBOS Katalin (2012b): *Az Európai Unió jogának alapjai*. Budapest, CompLex.
- GOMBOS Katalin (2014): *A jog érvényesülésének térsége az Európai Unióban*. Budapest, Wolters Kluwer.

- GOMBOS Katalin (2017): *Az Európai Unió jogrendszere és közjogának alapjai*. Budapest, Wolters Kluwer.
- HARGITA Árpád (2011): Bírágóközlemény saga lezárulása, vagy most kezdődik csak igazán? *Versenytükör*, 7. évf. 1. sz. 36–40.
- HARGITA Árpád (Szabó Dudás Hargita Ügyvédi Iroda) bírósági ítéleteket és alkotmánybírói határozatokat összefoglaló, publikálatlan gyűjteménye.
- HEGYMEGI-BARAKONYI Zoltán (2008): Az engedékenységi politika és a magánjogi jogérvényesítés viszonya a modern versenyjogban. In VÖRÖS Imre szerk.: *Az európai közösségi és a magyar versenyjog fejlődési irányai*. Budapest, MTA Jogtudományi Intézet. 101–142.
- HEGYMEGI-BARAKONYI Zoltán – HORÁNYI Márton (2013): A Bizottság versenyjogi jogsértéseken alapuló kártérítési perekre vonatkozó irányelvtervezete. *Versenytükör*, 9. évf. 2. sz. 4–18.
- Jalsovszky Ügyvédi iroda (2015): Könnyebb lesz az árkartell áldozatainak a kártérítése – Uniós irányelv segíti a versenyjogi jogsértéseket elszenvedőket. *Jogi fórum*. Elérhető: www.jogiforum.hu/hirek/33748 (Letöltés ideje: 2017. 02. 25.)
- Jókay és társai ügyvédi iroda (2015): *Hatályba lépett a kartellkárosultakról szóló EU irányelv*. Elérhető: jokay.eu/hatalyba-lepett-a-kartellkarosultakrol-szolo-eu-iranyelv (Letöltés ideje: 2017. 02. 25.)
- KASZÁS Ágnes Roxán (2010): A kartellezők „jussa” hazánkban és az Európai Unióban. *Jogtudományi Közlemény*, 65. évf. 11. sz. 560–568.
- KECK Dániel (2005): *A Bizottság fúziókontroll-gyakorlatának bírósági kritikája az Airtours- és a Schneider-ügyek tükrében, és ezek hatásai a fúziós reformfolyamatokra*. Elérhető: [www.jogiforum.hu/files/publikaciok/keck_daniel-bizottsag_fuziokontroll\[jogi_forum\].pdf](http://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/keck_daniel-bizottsag_fuziokontroll[jogi_forum].pdf) (Letöltés ideje: 2017. 02. 07.)
- KESSLER, Jürgen (2008): Magánjogi jogérvényesítés – Deliktuális szempontból időszerűvé tétele a német és európai kartelljogban a fogyasztóvédelem szempontjából (Fejes Gábor és Szilágyi Pál ford.) In VÖRÖS Imre szerk.: *Az európai közösségi és a magyar versenyjog fejlődési irányai*. Budapest, MTA Jogtudományi Intézet. 143–159.
- KURITÁR Dávid (2013): Az Európai Bizottság kettős szerepe a magánjogi jogérvényesítésben. *Versenytükör*, 9. évf. 1. sz. 39–44.
- MISKOLCZI BODNÁR, Péter (2012): Indemnification and harm caused by infringement of Antitrust rules from Private Law point of view. In OSZTOVITS, András ed.: *Recent Developments in European and Hungarian Competition Law*. Budapest, Károli Gáspár University of the Reformed Church in Hungary. 26–40.

- MUZSNAY Ágnes (2011): A kár áthárítása a kartellkártérítések során. *Versenytükkör*, 7. évf. 2. sz. 36–44.
- NAGY Csongor István (2008): *Kartelljogi kézikönyv*. Budapest, HVG-ORAC.
- NAGY Zoltán (2007): *A Gazdasági Versenyhivatal kartellek elleni fellépése*. Előadás a GVH Fellépés a kartellekkel szemben című konferenciáján 2007. február 16-án.
- NAGY, Csongor István (2011): The New Hungarian Rules on Damages Caused by Horizontal Hardcore Cartels: Presumed Price Increase and Limited Protection for Whistleblowers – An Analytical Introduction. *European Competition Law Review*, vol. 32, no. 2. 63–67.
- OSZTOVITS, András (2012): Quantifying Harm in Action for Damages Based on Breaches of Article 101 or 102 of the Treaty on the Functioning of the European Union – Some remarks on the Draft Guidance Paper of the European Commission. In IDEM ed.: *Recent Developments in European and Hungarian Competition Law*. Budapest, Károli Gáspár University of the Reformed Church in Hungary. 26–40. 41–54.
- SIMON Emese Réka (2016): *Versengő alapjogok*. Elérhető: arsboni.hu/versengo-alapjogok (Letöltés ideje: 2017. 02. 07.)
- SZABÓ Péter (2015): A versenyjog megsértésén alapuló kártérítési igények érvényesítésének néhány időszerű kérdése. *Versenytükkör*, 11. évf. 2. sz. 49–60.
- SZILÁGYI, Pál (2013): Private Enforcement of Competition Law and Stand-alone Actions in Hungary. *Global Competition Litigation Review*, Issue 3. 141.
- TÓTH András (2015): A versenyjogi jogalkalmazás emberi jogi vonatkozásai a magyar bírósági gyakorlatban. *Versenytükkör*, 11. évf., Különszám. 78–88.
- TÓTH András (2016): *Versenyjog és határterületei. A versenyszabályozás jogági kapcsolatai*. Budapest, HVG-ORAC.
- TÓTH Tihamér (2014): *Az Európai Unió versenyjoga*. Budapest, CompLex.
- VESTAGER, Margrethe (2015): *Foreword to the Annual Competition Report 2015*. Elérhető: ec.europa.eu/competition/publications/annual_report/2015/fw_en.pdf (Letöltés ideje: 2016. 11. 01.)
- ZAVODNYIK József (2016). Egyensúlyteremtés. A versenyjogi kártérítési irányelv áttételésének egyes kérdései. *Versenytükkör*, 12. évf. IV. Különszám. 58–66.

Felhasznált jogforrások

2016. évi CLXI. törvény.

41. Nyilatkozat az EUMSZ 352. cikkéről.

42. Nyilatkozat az EUMSZ 352. cikkéről.
- A 2013. évi V. törvény a Polgári törvénykönyvről.
- A Bizottság 2013/C 167/07 közleménye az Európai Unió működéséről szóló szerződés 101. és 102. cikkének megsértése alapján indított kártérítési keresetekben a károk számszerűsítéséről.
- A Bizottság közleménye az 1/2003/EK tanácsi rendelet 7. és 23. cikke szerint kartellügyekben hozott határozatok elfogadása érdekében folytatott vitarendezési eljárások lefolytatásáról (EGT vonatkozású szöveg) (2008/C 167/01).
- A Bizottság közleménye a kartellügyek esetében a bírságok alóli mentességről és a bírságok csökkentéséről (EGT vonatkozású szöveg) (2006/C 298/11).
- A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény.
- A fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmáról szóló 2008. évi XLVII. törvény.
- A Gazdasági Versenyhivatal elnökének és a GVH Versenytanácsa elnökének 3/2003. számú közleménye a kartellek feltárását segítő engedékenységi politika alkalmazásáról.
- A közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvény.
- A polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény.
- A Tanács 139/2004/EK rendelete (2004. január 20.) a vállalkozások közötti összefonódások ellenőrzéséről (az EK összefonódás-ellenőrzési rendelete) EGT vonatkozású szöveg.
- A Tanács 1989. december 21-i 4064/89/EGK rendelete a vállalkozások közötti összefonódások ellenőrzéséről.
- A Tanács 2001. május 28-i 1206/2001/EK rendelete a polgári és kereskedelmi ügyekben a bizonyításfelvétel tekintetében történő, a tagállamok bíróságai közötti együttműködéséről.
- A Tanács 2002. december 16-i 1/2003/EK rendelete a Szerződés 81. és 82. cikkében meghatározott versenyszabályok végrehajtásáról (EGT vonatkozású szöveg).
- A tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény.
- Az 1959. évi IV. törvény a Polgári törvénykönyvről.
- Az adózás rendjéről szóló 2003. évi XCII. törvény.
- Az Európai Bizottság 2013/396/EU ajánlása a jogsértések megszüntetésére és a kártérítésre irányuló uniós kollektív jogorvoslati mechanizmusok közös elveiről.

- Az Európai Parlament és a Tanács 2005. május 1-i 2005/29/EK irányelve a belső piacon a vállalkozások fogyasztókkal szemben folytatott tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatáról.
- Az Európai Parlament és a Tanács 2007. július 11-i 861/2007/EK rendelete a kis értékű követelések európai eljárásának bevezetéséről.
- Az Európai Parlament és a Tanács 2007. július 11-i 864/2007/EK rendelete a szerződésen kívüli kötelmi viszonyokra alkalmazandó jogról (Róma II.).
- Az Európai Parlament és a Tanács 2008. május 21-i 2008/52/EK irányelve a polgári és kereskedelmi ügyekben végzett közvetítés egyes szempontjairól.
- Az Európai Parlament és a Tanács 2012. december 12-i 1215/2012/EU rendelete a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról.
- Az Európai Parlament és a Tanács 2014. november 26-i 2014/104/EU irányelve a tagállamok és az Európai Unió versenyjogi rendelkezéseinek megsértésén alapuló, nemzeti jog szerinti kártérítési keresetekre irányadó egyes szabályokról (EGT vonatkozású szöveg).
- Az Európai Unió működéséről szóló szerződés.
- Az Európai Unióról szóló szerződés.
- Fehér Könyv az EK versenyszabályainak megsértésére alapított kártérítési perekről COM (2008) 165, 2008.04.02.
- Green Book COM 672, 2005.12.19. Green Paper on damages actions for breach of the EC antitrust rules.
- White Book 2. 4. 2008 COM (2008) 165 final White Paper on damages actions for breach of the EC antitrust rules.
- Zöld Könyv az EK versenyszabályainak megsértésére alapított kártérítési perekről COM (2005) 672, 2005.12.19.
- Felhasznált jogesetek:
- T-62/98. sz. ügy (Volkswagen) ECLI:EU:T:2000:180.
- T-305/94–T-307/94. sz., T-313/94–T-316/94. sz., T-318/94. sz., T-325/94. sz., T-328/94. sz., T-329/94. sz. és T-335/94. sz. ügy (ügynevezett „PVC II”, Limburgse Vinyl Maatschappij és társai) ECLI:EU:T:1999:80.
- C-238/99. P. sz., C-244/99. P. sz., C-245/99. P. sz., C-247/99. P. sz., C-250/99. P.–C-252/99. P. sz. és C-254/99. P. sz. ügy (Limburgse Vinyl Maatschappij és társai) ECLI:EU:C:2002:582.
- T-185/96, T-189/96 és T-190/96. sz. ügy (Riviera Auto Service és társai) ECLI:EU:T:1999:8.
- T-120/04. sz. ügy (Peróxidos Orgánicos) ECLI:EU:T:2006:350.

T-67/00., T-68/00., T-71/00. és T-78/00. sz. egyesített ügyek (JFE Engineering és társai) ECLI:EU:T:2004:221.

T-67/00., T-68/00., T-71/00. és T-78/00. sz. egyesített ügyek (JFE Engineering), ECLI:EU:T:2004:221.

C-403/04 P. sz. ügy (Sumitomo), ECLI:EU:C:2007:52, 47. pontok, C-199/92. P. sz. ügy, (Hüls) ECLI:EU:C:1999:358.

C-597/13 P. sz. ügy (Total SA), ECLI:EU:C:2015:613.

T-305/94., T-306/94., T-307/94., T-313/94–T-316/94., T-318/94., T-325/94., T-328/94., T-329/94. és T-335/94. sz. egyesített ügyek (LVM), ECLI:EU:T:1999:80.

100/80–103/80. sz. egyesített ügyek (Musique Diffusion française és társai) ECLI:EU:C:1983:158.

C-196/99. P. sz. ügy (Aristrain) ECLI:EU:C:2003:529.

T-342/99 sz. ügy (Airtours), ECLI:EU:T:2002:146.

T-310/00 sz. ügy (MCI), ECLI:EU:T:2004:275.

T-102/96 sz. ügy (Gencor), ECLI:EU:T:1999:65.

T-22/97 sz. ügy (Kesko), ECLI:EU:T:1999:327.

Kúria Kfv. II. 37.076/2012/28.

Vj-130/2006.

Vj-91/2010.

Vj-105/2010.

Vj-91/2010.

Vj-89/2003.

30/2014. (IX.30.) AB határozat.

KGD 2011.14.

Legfelsőbb Bíróság Kfv.V.35.004/2010.

Kúria Kfv.III.37.690/2013/29.

Vj/174/2007.

Vj-28/2013.

Vj-138/2002.

Legfelsőbb Bíróság Kfv. III.37.084/2009/15.

Vj-56/2004.

Vj/27/2003.

Vj/18/2008.

Vj/24/2012.

Vj-138/2002.

Legfelsőbb Bíróság Kfv. VI. 37.232/2011/13.

Vj/25/2004.

- Legfelsőbb Bíróság Kfv. VI.37.232/2011/13.
Vj/25/2004.
Vj/27/2003.
Vj/74/2004.
Kúria Kfv.II.37.672/2015/28.
Vj/69/2008.
Kúria Kfv.II.37.453/2009.
Kúria Kfv.II.37.076/2012/28.
Kúria Kfv.III.37.690/2013/29.
Az Emberi Jogok Európai Bíróságának A. Menarini Diagnostics S.R.L. kontra Olaszország ügyben született ítélete, 43509/08, 2011. szeptember 27.
Kúria Kfv.III.37.582/2016/16.
VJ/74/2011.
T-109/02., T-118/02., T-122/02., T-125/02., T-126/02., T-128/02., T-129/02., T-132/02. és T-136/02. sz. egyesített ügyek (Bolloré és társai) ECLI:EU:T:2007:115.
Dansk Rørindustri A/S (C-189/02. P. sz.), Isoplus Fernwärmetechnik Vertriebsgesellschaft mbH és társai (C-202/02. P. sz.), KE KELIT Kunststoffwerk GmbH (C-205/02. P. sz.), LR af 1998 A/S (C-206/02. P. sz.), Brugg Rohrsysteme GmbH (C-207/02. P. sz.), LR af 1998 (Deutschland) GmbH (C-208/02. P. sz.) és ABB Asea Brown Boveri Ltd (C-213/02. P. sz.) egyesített ügyek ECLI:EU:C:2005:408.
C-189/02. P., C-202/02. P., C-205/02. P.–C-208/02. P. és C-213/02. P. sz. egyesített ügyek (Dansk Rørindustri), ECLI:EU:C:2005:408.
C-286/11 P. sz. ügy (Tomkins), ECLI:EU:C:2013:29.
T-297/11. sz. ügy (Buzzi Unicem), ECLI:EU:T:2014:122.
C-386/10 P. sz. ügy (Chalkor), ECLI:EU:C:2011:815.
T-400/09. sz. ügy (Ecka Granulate), ECLI:EU:T:2012:675.
C-440/07. P. sz. ügy. (Schneider Electric), ECLI:EU:C:2009:459.
T-446/05. sz. ügy (Amann Söhne), ECLI:EU:T:2010:165,
T-541/08. sz. ügy (Sasol), ECLI:EU:T:2014:628.
T-566/08. sz. ügy (Total Raffinage Marketing), ECLI:EU:T:2013:423.
T-54/03. sz. ügy (Lafarge) ECLI:EU:T:2008:255.
T-44/02 OP., T-54/02 OP., T-56/02 OP., T-60/02 OP. és T-61/02 OP. sz. egyesített ügyek (Dresdner Bank), ECLI:EU:T:2006:271.
T-77/02. sz. ügy (Schneider Electric), ECLI:EU:T:2002:255.
Legfelsőbb Bíróság Pf. IV. 24.909/2000/1 (BH 2004.151).
Vj-3/2004.

Fővárosi Ítéletábla 2.Kpkf. 52.112/2005/4.
Jussila v. Finland, Judgement of 23 November 2006, Application no. 73053/01, 43.
Fővárosi Ítéletábla 2.Kpkf.51.060/2007/2.
Fővárosi Ítéletábla 2.Kf.27.185/2007/6.
Legfelsőbb Bíróság Kfv.III.37.451/2008/7.
Kúria Kfv.III:37.451/2008/7.
Fővárosi Ítéletábla 2.Kf.27.399/2010/6.
Fővárosi Ítéletábla 2.Kpkf.50.944/2011/2.
Fővárosi Bíróság 3.K.32.554/2011/2.
Fővárosi Ítéletábla 2.Kpkf.50.944/2011/2.
Fővárosi Bíróság 3.K.33.249/2011/2.
Kúria Kfv. II.37.370/2012/5.
Fővárosi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság 35.Kpk.46.251/2013/6.
Fővárosi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság 36.Kpk.46.392/2014/5.
Fővárosi Ítéletábla 2.Kpkf.670.222/2015/3.
Fővárosi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság 36.Kpk.45.332/2015/6.

Üres oldal

A Nemzeti Közszolgálati Egyetem kiadványa.

Nordex Nonprofit Kft. – Dialóg Campus Kiadó • www.dialogcampus.hu •
www.uni-nke.hu • 1083 Budapest, Ludovika tér 2. • Telefon: (30) 426 6116
• E-mail: kiado@uni-nke.hu • A kiadásért felel: Petró Ildikó ügyvezető •
Kiadói szerkesztő: Bíró Csilla • Tördelés: Kilián Zsolt

ISBN 978-615-5680-92-2 (nyomtatott)
ISBN 978-615-5764-41-7 (online)

Az Európai Unió egységes belső piacának egyik legfontosabb területe a versenyjog. A tisztességes piaci verseny feltételeit, a fogyasztók jogait az uniós és tagállami szintű versenyjogi jogalkotás egyaránt szabályozza és védelmezi. Az utóbbi évek gyakorlati tapasztalatai abba az irányba mutatnak, hogy a hagyományosan felett közjogi jogérvényesítés mellett fontos hangsúlyt kell fektetni a magánjogi jogérvényesítésre is.

A tanulmánykötet az uniós és a hazai versenyjog egyes területeibe bepillantva foglalkozik a jogalkotás és a jogalkalmazás legújabb fejleményeivel. Különös figyelmet fordít az alapjogokat napjainkban egyre erősebben érintő kihívásokra, továbbá a magánjogi jogérvényesítés legújabb történéseire, ezen belül a tagállamok és az Európai Unió versenyjogi rendelkezéseinek megsértésén alapuló, nemzeti jog szerinti kártérítési keresetekre irányadó egyes szabályokról rendelkező 2014/104/EU irányelv magyar jogba való átültetésének bemutatására.

A kiadvány
a KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001
„A jó kormányzást megalapozó
közszolgálat-fejlesztés” című projekt
keretében került kiadásra.

dialog Campus

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE